

Міністерство освіти і науки України
Національний університет харчових технологій
Інститут політичних і етнонаціональних
досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України

*МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ*

*«Гуманітарне та патріотичне виховання студентської
молоді в умовах глобалізації та євроінтеграції»*

19 листопада 2015 року

Київ НУХТ 2015

Учасників вітає
організаційний комітет конференції:

Голова – *Українець А.І.*, доктор технічних наук, професор, ректор Національного університету харчових технологій.

Заступник голови – *Мостенська Т.Л.*, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи, Національного університету харчових технологій.

Члени оргкомітету – *Левицька Н.М.* доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри українознавства Національного університету харчових технологій;

Буравченкова С.Б., кандидат історичних наук, професор кафедри українознавства Національного університету харчових технологій;

Кобилянський Є.Е., кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Національного університету харчових технологій.

Заступник голови з технічних питань – *Акутіна Н.В.*

Відповідальний секретар – *Науменко Н.В.*, доктор філологічних наук, професор кафедри українознавства Національного університету харчових технологій.

Міністерство освіти і науки України
Національний університет харчових технологій
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
імені І.Ф. Кураса НАН України

*Гуманітарне та патріотичне виховання
студентської молоді в умовах глобалізації
та євроінтеграції*

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

19 листопада 2015 року

Київ

*Національний університет харчових технологій
2015*

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні учасники та гості конференції!

Колектив кафедри українознавства щиро вітає Вас з початком роботи Всеукраїнської наукової конференції «Гуманітарне та патріотичне виховання студентської молоді в умовах глобалізації та євроінтеграції».

Нині питання гуманітарного та патріотичного виховання в Україні є надзвичайно актуальним. Це зумовлено низкою причин, які призвели до зміни ціннісних орієнтирів українського суспільства в цілому та студентської молоді зокрема, бо саме вона є головним рушієм цих суспільних змін. Якими ж причинами зумовлено ці зміни? Головними з них є нинішня політична ситуація в Україні, війна на сході країни, анексія Криму. Усе це призвело до різкої зміни однієї ціннісної системи іншою.

Поза всяким сумнівом, нинішнє наше зібрання є подією, що сприятиме згуртуванню зусиль у дослідженні актуальних питань національно-патріотичного виховання студентської молоді в сучасних умовах.

Колектив кафедри українознавства Національного університету харчових технологій проводить велику науково-дослідну роботу відповідно до чинних нормативних документів. Наукові інтереси викладачів кафедри нерозривно пов'язані з профілем навчальних дисциплін, викладання яких забезпечує кафедра: «Історія та культура України», «Світова культура і мистецтво», «Науковий стиль фахового мовлення», «Українська наука в контексті світового наукового розвитку», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Риторика».

Викладачі нашої кафедри плідно працюють і видають велику кількість як наукових, так і методичних праць; беруть активну участь у роботі численних наукових та науково-методичних конференцій.

Традицією кафедри стали підготовка і проведення міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій.

Колектив кафедри українознавства також приділяє велику увагу рецензуванню наукових і методичних праць викладачів кафедри та інших вишів Києва та України.

Викладачі кафедри – професори Надія Левицька, Світлана Буравченкова та Наталія Науменко, доценти Сергій Береговий, Оксана Векуа, Євген Кобилянський, Ольга Коцюбанська, Олена Пивоваренко, Оксана Силка,

Світлана Яременко, старші викладачі Оксана Бажан, Іван Сторожик, асистент Людмила Приблуда – плідно працюють над науковою та навчально-методичною літературою, посібниками, статтями. Крім певної кількості наукових і методичних публікацій, які вже вийшли в світ, на виробництві у редакціях та видавництвах перебувають нові праці.

Протягом попередніх років і в цьому навчальному році колектив кафедри багато уваги приділяв і приділяє розробці навчально-методичних посібників. Підручники та навчально-методичні посібники викладачів кафедри викликають великий інтерес як у студентів, так і у наших колег з інших університетів України. Це – «Історія України», «Історія української культури», «Українська культура у європейському та світовому вимірі», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «History of Ukraine,» «History of Ukrainian Culture.»

Професорсько-викладацький склад нашої кафедри завжди приділяє постійну увагу роботі наукових студентських гуртків, які працюють на всіх факультетах НУХТ. Регулярно члени гуртків – студенти виступають із цікавими рефератами, доповідями і повідомленнями. Найкращі доповіді представляються на науковій конференції молодих учених, аспірантів і студентів НУХТ.

Студенти-першокурсники всіх факультетів НУХТ також прилучаються до участі в історичній вікторині: «Чи знаєш ти історію, культуру та мову українського народу?». Всього в ній беруть участь, як правило, понад 100 студентів університету.

Викладачі кафедри залучають студентів до написання творчих робіт із нагоди різних історичних ювілейних дат (130-річчя Національного університету харчових технологій, річниці заснування окремих його факультетів, роковини від дня народження видатних співробітників університету, діячів української та зарубіжної політики й культури, 70-річчя перемоги у Другій світовій війні тощо).

Таким чином, науково-дослідна робота кафедри продовжує традицію колективу – підготовка працівників вищої кваліфікації для роботи зі студентами усіх спеціальностей різних факультетів НУХТ та для власних потреб кафедри і кафедр інших вищих навчальних закладів України.

Бажаємо Вам великих творчих успіхів у Вашій благородній роботі в ім'я утвердження і забезпечення процвітання демократичної держави України!

Надія Левицька

Секція 1.

Національна ідентифікація як цінність сучасної української студентської молоді

Голова – зав. каф. українознавства, проф. Н.М. Левицька

Модератор – проф. С.Б. Буравченкова

УДК 378.035: 172.15

Левицька Н.М., д-р іст. н., проф.

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ

ПАТРІОТИЗМ У СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нині питання гуманітарного та патріотичного виховання в Україні є надзвичайно актуальним. Це зумовлено низкою причин, які призвели до зміни ціннісних орієнтирів українського суспільства в цілому та студентської молоді зокрема, бо саме вона є головним рушієм цих суспільних змін. Якими ж причинами зумовлено ці зміни? Головними з них є нинішня політична ситуація в Україні, війна на сході країни, анексія Криму.

Усе це призвело до різкої зміни однієї ціннісної системи іншою. Розвиток української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу. Державна «Концепція національного виховання» визначила головною метою школи передачу молодому поколінню «соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України», серед яких найважливішими є національна самосвідомість і розвинена духовність.

В основу національної системи патріотичного виховання покладено національну ідею, як консолідуючий чинник розвитку суспільства й нації в цілому. Форми й методи виховання ґрунтуються на народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології [1].

Домінантою щодо патріотичного виховання молоді є формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе,

активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції. У сучасному суспільстві поширений погляд на виховання як процес подолання негативних тенденцій у розвитку особистості й сприйняття вихованця лише як об'єкта виховних впливів [2].

Проте фахова підготовка студентської молоді є невід'ємною складовою процесу підготовки інтелектуальної еліти країни. Участь молоді у різноманітних студентських громадських об'єднаннях є своєрідною школою громадської та політичної активності сучасної української молоді. У процесі відходу від авторитарного типу навчання та виховання студенти отримують шанс оволодівати різноплановими професійними навичками, відстоювати, аргументувати власні політичні позиції, аналізувати та прогнозувати розвиток державно-політичних процесів. Сучасна соціокультурна ситуація стимулює поєднання в цілісний комплекс етнонаціональних уявлень, а також уявлень про об'єднання людей сучасного суспільства через механізми правової держави, громадянського суспільства, забезпечення прав і свобод людини. Українське студентство поступово втрачає схильність до того, щоб залишатися лише об'єктом виховних впливів і політики.

Нині в умовах політичних та етнонаціональних змін у розвитку України відбувається своєрідна соціалізація молоді до умов нового часу. Ідентифікаційні процеси, що відбуваються в студентському молодіжному середовищі засвідчують, що у ньому в сучасних умовах уживаються два процеси, які є наслідком балансування українського суспільства між західною та східною моделями суспільного розвитку. Отже, для України стала викликом необхідність утвердження нової ціннісної основи, що передбачає зрушення у свідомості молодого покоління за такими основними параметрами як набуття якісно нової історичної самосвідомості, яка підноситься до рівня національної мети, налаштування на співпрацю людей у різних сферах діяльності, формування громадсько-політичної активності, спрямованої на конструктивні суспільно значущі перетворення, подолання кризи ідентичності, вміння жити в умовах багатонаціональних культур та шанобливо ставитися до них. Українська молодь у нинішніх умовах починає шукати шляхи до демократичної самоорганізації на принципово новій етнонаціональній основі.

Цим зрушенням у свідомості молодого покоління покликані сприяти соціогуманітарні дисципліни, які є важливою складовою навчального процесу кожного українського вишу. Зважаючи на те, що патріотизм є частиною гуманітарної освіти він завжди посідав важливе місце в системі цінностей української держави. Ми ж акцентуємо увагу на ролі патріотизму в системі цінностей студентської молоді, зокрема, студентів Національного університету харчових технологій. В умовах політичних трансформацій у країні,

економічних перетворень, змін у повсякденному житті суспільства, геополітичному просторі спостерігається криза ідентичності українського суспільства, незадоволення духовними та соціальними потребами. Тому саме сьогодні, як ніколи, патріотичне виховання студентської молоді має стояти на першому місці у кожному виші. Адже висока патріотична самосвідомість та міцна громадянська позиція кожної молодої людини та й просто члена українського суспільства, консолідація навколо ідеї незалежності здатні реалізувати усі поставлені завдання щодо соборності України та її входження до європейського співтовариства.

Пріоритетом у патріотичному вихованні викладачів кафедри українознавства НУХТ під час занять зі студентами є те, що кожен мешканець України, до якого етносу він не належав би, мусить глибоко усвідомити, що альтернативи незалежності України немає, що це об'єктивний і закономірний процес історичного розвитку. Лише патріотизм, національна гордість, згуртованість та наполеглива праця зроблять нас повноправними членами європейського співтовариства. Колектив кафедри прагне сформувати у молоді комплекс громадянських якостей, глибоке розуміння ними належності до українського народу, своєї Батьківщини, готовність відстоювати та захищати її інтереси, реалізовувати свій особистісний потенціал на користь України.

Опитування студентів університету, що провела кафедра українознавства, дають змогу зробити висновок, що найбільшу цінність для представників студентської молоді становлять любов близьких, родина, здоров'я, освіта, друзі, належність до українського народу, мир та змога творчої самореалізації.

Студентство ідентифікує себе з Україною, а ідеальним українцем у їхньому розумінні є той, хто любить свій народ і Батьківщину, поважає українську історію та культуру.

Простежується тісний зв'язок родинних традицій з українським корінням. Молодь наголошує на тому, що саме родина та навчальний заклад впливає на формування та становлення особистості, розвиток її етнонаціональних пріоритетів. Основне питання опитування студентів було присвячене з'ясуванню того, чи вважає респондент себе патріотом своєї Батьківщини. Більшість студентів зазначили, що вважають себе патріотами України. Це дозволяє сподіватися на те, що українська нація, її звичаї та традиції не загубляться у віках, а набудуть належного рівня підтримки й розвитку та примножаться у майбутньому. І ці сподівання ми покладаємо саме на студентську молодь.

Висновки. Опитування студентської молоді Національного університету харчових технологій засвідчило, що сучасний етап активізації етнічної ідентифікації української молоді відповідає процесам підвищення інтересу до

джерел свого походження, що виявляється в різноманітних формах: від спроби відродити давні звичаї, обряди, фольклор та інші форми традиційної культури до намагання зберегти свою молоду національну державу. І найголовніше те, що студентська молодь є патріотами своєї Батьківщини. Студентство вважає своїм головним завданням і готове відстоювати свою українську етнічну територію, історію, культуру, українські традиції, рідну мову, молоду українську державність.

Наше дослідження ще раз підтвердило, що позитивні зміни в будь-якому суспільстві в різних державно-політичних ситуаціях можливі лише за умов співпраці різних кіл громадськості: науковців, політиків, державних діячів, студентської молоді. Тому вдале реформування в країні призвело б до консолідації суспільства, ще більшого росту патріотизму, особливо молоді та стало б рушійною силою формування української політичної нації.

Література

1. Енциклопедія освіти / головний ред. В. Г. Кремень // Акад. пед. наук України. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Мартинюк І. Національне виховання як основа розвитку активної особистості / І. Мартинюк // Урок української. – 2001. – № 7. – С. 29-33.

УДК 159.923.2

Петренко І.М., д-р іст. н., проф.

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

ВПЛИВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Становлення України в умовах інформаційного суспільства та входження до європейського освітнього простору зумовлює необхідність реформування системи вищої освіти на засадах гуманізації й гуманітаризації. Модернізація змісту підготовки фахівців з вищою освітою, радикальне оновлення навчально-освітніх програм, їх перманентна адаптація до сьогоднішніх та прогнозованих потреб – головні вимоги до університетської освіти в умовах інформаційного суспільства.

Розвиток національної спільноти великою мірою детермінований станом освіти та науки. Завдяки освітньому процесу й науковим здобуткам формується інтелектуальний потенціал нації, зростає економічний прогрес, посилюються обороноздатність і конкурентоспроможність держави. Наука, а особливо освіта, не лише здійснює вплив на соціум, а й виконує його запити. На сьогодні одним із пріоритетів для держави є проведення системних і якісних реформ у цій галузі з тим, щоб посісти гідне місце у світовій спільноті. Вагомим чинником у цьому процесі є національна свідомість студентів, усвідомлення своєї приналежності до української нації, її культури, історії, надбань та мови. Саме цикл гуманітарних дисциплін у вищому навчальному закладі тією чи іншою мірою реалізує завдання формування національної свідомості у студентів.

У вищому навчальному закладі відбувається не тільки професійне становлення особистості, але й формується громадянин, повноцінний суб'єкт суспільно-політичного життя, майбутній лідер, політик, громадський діяч. Слід також зазначити, що освіта без виховання не здатна сформувати кваліфікованого спеціаліста, професіонала й громадянина. Національно-патріотичне виховання студентської молоді полягає у формуванні національної свідомості і відповідальності за долю України; вихованні любові до рідної землі, її історії, відновлення і збереження історичної пам'яті; культивуванні кращих рис української ментальності (працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою та ін.); вихованні бережливого ставлення до національного багатства країни, мови, культури, традицій.

Національне виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших

форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації. Система виховання ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології, а не на ідеях якогось вчення чи якоїсь партії, громадсько-політичної організації. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що увібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект).

Національне виховання ґрунтується на таких фундаментальних принципах, як природовідповідність, народність, етнізація виховання, гуманізм, демократизм, зв'язок виховання з життям, трудовою діяльністю народу, поєднання педагогічного керівництва з самодіяльністю студентів, реалізація народознавчого, людинознавчого і особистісного підходів у процесі навчання і виховання та ін.

Патріотизм – це поєднання знань, почуттів і дій. Патріотичне виховання не протиставляється, а органічно доповнюється національним та інтернаціональним вихованням. У процесі патріотичного виховання культивуються кращі риси української ментальності – любов до України, працелюбність, індивідуальна свобода, зв'язок із природою, щирість і доброта, гостинність, повага до рідних та ін. Істинний патріот – це завжди людина національно зріла.

Значний вплив на формування національної свідомості студентів мають такі навчальні дисципліни як історія України, історія та культура України, політологія, соціологія, правознавство та ін. Кожна з названих дисциплін має своє окреме конкретне місце і завдання в системі формування національної свідомості і виховання у вузі.

На першому курсі студенти всіх факультетів ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ) за участю викладачів кафедри педагогіки та суспільних наук а також кураторів академічних груп знайомляться з експозицією Музею історії університету, Полтавського краєзнавчого музею, Галереї мистецтв, державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви» та ін.

Вивчення курсу історії України допоможе студенту всебічно аналізувати історичні процеси, події, та факти, тлумачити їх, робити власні обґрунтовані

висновки, висловлювати своє ставлення до історичних подій, державних діячів, а також брати активну участь в громадсько-політичному житті, мати чітку громадянську позицію. Історичні знання важливі не лише самі по собі, а й тим, до яких переконань вони ведуть, наскільки ці знання сприяють становленню особистості, формуванню її політичної культури, національної свідомості, патріотизму та ідентифікації – усвідомлення своєї приналежності до українського народу.

Після проголошення незалежності України час від часу виникає питання, чи потрібне суспільству викладання національної історії. Здається, питання риторичне. Адже чимало поколінь українців, протидіючи асиміляційній політиці імперій, наполегливо домагалися запровадження цієї дисципліни як у середній школі, так і у вищих навчальних закладах. Однак їхні зусилля не були реалізовані в дореволюційний час, а в умовах СРСР історія України не викладалася ні в школах, ні університетах.

Історія та культура України є частиною історії світової культури, особливою її гілкою. Витоки цього самобутнього феномена сягають у далеке минуле, а кристалізація його своєрідності, неповторності – це історичний процес втілення особливостей менталітету й вираз відношення прабатьків, батьків та сучасників до свого буття, до суперечливої долі свого народу. В умовах відродження української нації та держави своєчасною духовною потребою є ознайомлення студентства з історією нашої культури, зі специфікою життя українського народу та з його традиціями, з іменами українських культурних діячів. Усе це дає можливість майбутньому спеціалісту правильно розуміти і вміти роз'яснювати феномен культури, її роль у людській життєдіяльності, знати форми і типи культури та її головні досягнення в 6 розвитку провідних країн світу, а також знати історію вітчизняної культури, її місце в системі світової цивілізації.

Вища школа має широке поле діяльності для політичної освіти, найбільш поширеною нині і українських вузах дисципліною з політичної освіти є курс політології. І сьогодні вже важко уявити собі вищу освіту без органічно вплетеної в неї політології, бо без неї неможливе формування у студентів належного рівня політичної культури, норм консенсусних відносин у складних умовах трансформаційних змін. Основне завдання політичної освіти у вищій школі – подолати поверхове й інколи негативне ставлення до проблем політики. Теоретичні політичні знання сприяють формуванню певної політичної позиції студента – емоційного ставлення до політичних явищ та процесів, переконання щодо певних політичних явищ, системи політичних цінностей, схильності до політичної діяльності.

Курс соціології у вищій школі займає в структурі політичного виховання студентів важливе місце. Вивчення соціології дає можливість студентам усвідомити своє місце в соціальній структурі суспільства та функції, які покладаються на цю групу [1, с. 78].

Вивчаючи правознавчі дисципліни, студент дізнається, коли і як з'явилося право, як створюються закони, як формувалася незалежна Українська держава, а головне, за якими законами вона живе нині. Значний вплив на формування демократичної політичної культури майбутніх спеціалістів має вивчення Конституції України. Зрозуміло, що без знання Основного закону держави молода людина не реалізується як спеціаліст і громадянин.

Важливе значення для формування у молодих людей національних почуттів має вивчення іноземних мов, впровадження у навчальний процес в університеті європейських технологій навчання і критеріїв оцінок знань, стажування та участь у міжнародних конференціях, співпраця ПУЕТ із провідними вищими навчальними закладами України та інших держав, виступи перед студентами викладачів університету, які працювали або стажувались за кордоном, лекції іноземних фахівців, проведення тематичних «круглих столів», відвідування виставок, на яких представлені новітні досягнення іноземних науковців, фахівців, фірм, підприємств у галузях освіти, науки, техніки та технології.

При формуванні національної свідомості важливо не були ізольованим, а навпаки, нести українську національну ідею у різні суспільства, країни та культури. Це сприяє формуванню у студентів національної позиції, гідності, почуття гордості за досягнення і роль українського народу в світовій історії, а також долає комплекс меншовартості. Національне виховання органічно доповнює патріотичне виховання, допомагає глибше усвідомити місце і роль України у світі, чіткіше визначити шляхи її інтеграції у європейське і світове співтовариства.

Отже, у процесі організації життєдіяльності студентів у культурно-освітньо-виховному просторі сучасного вищого навчального закладу складається система цілей, які орієнтують педагогічний персонал на розвиток виховання студента, в першу чергу, як національно свідомого громадянина, як фахівця, як високоморальну, інтелігентну, творчу, конкурентоздатну особистість, як людину культури.

Важливим джерелом формування національної ідентичності сучасного студентства є обряди, звичаї та ритуали українського народу: молоді люди значною мірою орієнтуються на дотримання традиційних форм поведінки під час святкування важливих життєвих подій.

Духовна культура українського народу також відіграє доволі важливу роль у житті його молодих представників як консолідуючий фактор, на основі якого виникає усвідомлення причетності до своєї національної спільноти [2, с. 14].

Висновки. Розглянувши вплив гуманітарних дисциплін на формування національної свідомості студентської молоді у вищому навчальному закладі, можемо сформулювати такі висновки.

По-перше, велику роль при викладанні гуманітарних дисциплін відіграє рівень професійної підготовки викладачів, якість освітніх програм, методика навчання, навчальна література, технічні засоби навчання. На викладачів покладається велика відповідальність навчити молодь виробити власну громадянську позицію, любити і знати свою історію та культуру, поважати культуру інших народів.

По-друге, у викладанні гуманітарних дисциплін у вишах слід наголошувати на розвитку критичного мислення та цінностей, а не на передачі знань, центральна роль має відводитися студентові, викладач перш за все повинен застосовувати активні методи навчання, які стимулюють творчість, самостійне та критичне мислення, ініціативу: дискусії, диспути, рольові ігри, круглі столи тощо. По-третє, дисципліни гуманітарного циклу мають прищепити студентам свободу висловлювання власних думок, без чого не може бути творчого вивчення предметів.

Література

1. Карнаух А.А. Вплив соціально-гуманітарних дисциплін у вищій школі на формування політичної культури студентської молоді / А. А. Карнаух // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. – 2009. – Вип. 1. – С. 76-80.

2. Шевченко О.В. Національна ідентифікація у становленні Я-образу особистості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психолог. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / О. В. Шевченко. – К., 2005. – 23 с.

Буравченкова С. Б. , канд. істор. н., проф.
Національний університет харчових технологій, НУХТ
м. Київ

ЦЕНТРАЛЬНА АЗІЯ ТА ЗАКАВКАЗЗЯ – РОЗПОДІЛ РАДЯНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОЇ СПАДЩИНИ (ЗАДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ШИРОКОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ)

Що трапилося взагалі з частинами колишньої Радянської Армії у союзних республіках чудово досліджено і публіцистично гостро викладено у книзі В. Баранця «Генштаб без тайн» і низці праць О. Широгорода «Каспій: русское озеро, великий волжский путь, большая нефть и большая политика», «Война и мир Закавказья за последние три тысячи лет».

Полковник Баранець з 1983 року служив у Генеральному штабі, був експертом-радником відділу, начальником інформаційно-аналітичного відділу, начальником прес-служби і прес-секретарем Міністерства оборони Росії. «Судьба единых Вооружённых сил была предрешена, – квартирам с такой быстротой и силой, что Москва ели успевала вертеть головой и панически отдавать приказы командирам соединений и частей не допускать мародёрства и насильственной приватизации» вплоть до применения оружия.

Но это уже не помогало. Процесс зашёл так далеко, что некоторые командиры во избежание захватчиками специально выводили личный состав на «учение», подальше от военных городков, зная о том, что готовится очередной налёт на часть. Такая политика приводила к колоссальным потерям вооружений, но позволяла уберечь солдат и семьи военнослужащих от террора.

В некоторых республиках разворовывали не то что роты, батальоны или полки, а целые армии, как, например, это было 19-ой отдельной армией ПВО (Противовітряної оборони), дислоцировавшійся в Грузії или 4-ой общевойсковой армией в Азербайджане»

У 1990 році стратегічні запаси боєприпасів зберігалися в Азербайджані. Так, на стратегічному складі у м. Кілязі було понад 1200 вагонів, на окружних складах в м. Агдамі і м. Насосному – приблизно по 1100 вагонів на кожному із дивізійних складів (Гюздек, Гянджа, Ленкорань, Нахичевань) – по 150-200 вагонів боєприпасів. Загалом більше, ніж 11000 вагонів.

«Чтобы только представить себе, что стоит за этими цифрами, достаточно сказать, что азербайджанской армии хватило бы и 1 тысячи вагонов, чтобы в течение года вести ежедневные боевые действия высокой интенсивности. Если взять теперь всё количество боеприпасов и прикинуть на сколько лет их хватит азербайджанцам, то получится, что их армия не будет испытывать голода в боеприпасах ещё по крайней мере лет десять».

В Середній Азії (яка сьогодні часто називається Центральною Азією, географічно коректними є обидві назви) ще у 1920-ті був створений Середньоазіатський військовий округ. Певний час у 1945-1946 роках він був розділений на два округи – один Туркестанський і Степовий. Потім ці округи

знову об'єдналися в один Туркестанський військовий округ (ТВО). У 1969 році у зв'язку із загостренням ситуації на радянсько-китайському кордоні із ТВО було виокремлено Середньоазіатський військовий округ (СВО). З цього часу до складу ТВО входила територія Туркменської і Узбецької РСР, а до складу СВО – Казахська, Киргизька та Таджикицька РСРЮ

Література

1. Бойко О.Д. Історія України / О.Д. Бойко. – Київ, Видавничий центр «Академія». – 2012. – С. 99-115.
2. Баранец В. Ельцин и генералы / В. Баранец. – Киев.: АСТ. – 1999. – 450 с.

УДК 614.2

Сімахіна Г.О., д-р техн. н., проф.

Науменко Н.В., д-р філол. н., проф.

Національний університет харчових технологій, м. Київ

ВАЛЕОЛОГІЧНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Актуальність досліджень, присвячених здоров'ю студентів як основної складової виховання, не викликає сумнівів. В останні роки відзначається безпрецедентне зростання психічної та фізичної патології серед студентської молоді.

Тому здоров'я молодого покоління має стати проблемою державного значення і посісти належне місце в загальній системі виховання студентської молоді, оскільки в недалекому майбутньому саме це покоління стане активним і відповідальним членом суспільства, проводячи в життя питання глобалізації та євроінтеграції.

Якщо здоров'я дорослої людини є похідним її власної поведінки і ставлення до свого організму, то здоров'я молоді значною мірою залежить від того мікросоціуму, котрий його оточує, та від ефективності валеологічного виховання, ключовою тезою якого є навчити студентів усвідомити, що кожен із них несе індивідуальну відповідальність за стан свого здоров'я.

Прочитуємо вислів академіка Миколи Амосова з цієї точки зору: «Не сподівайтесь, що лікарі зроблять вас здоровими. Вони можуть урятувати вам життя, вилікувати хворобу, однак лише підведуть до старту, а далі, щоб жити надійно, навчайтесь покладатись на себе. Одна медицина не може зробити людину здоровою.

На жаль, здоров'я, як важлива мета, постає перед людиною лише тоді, коли смерть стає близькою реальністю» [1, 241].

Більшість фахівців у галузі валеології вважають, що для здоров'я молодої людини необхідні 4 умови:

- фізичні навантаження;
- раціональне харчування;
- загартовування;
- уміння правильно чергувати навчання та відпочинок.

Людський організм наділений унікальними методами саморегуляції. В ньому передбачено все, щоб справитись із першими ознаками захворювання і не допустити розвитку хвороби. *Організм здатний сам відновити порушену*

рівновагу і знешкодити неприємні симптоми, якщо дати йому можливість відпочити і розслабитись. Якщо навчитись розуміти організм і вчасно вжити потрібних заходів, то саме цим можна допомогти природним захисним силам виконати свою роботу і запобігти хворобам [3, 83].

В усьому світі здоров'я цінується дуже високо. За кордоном бути здоровим взагалі престижно, особливо у США та Японії. Тут розуміють, що здоров'я є важливим соціальним та економічним чинником, тому на підприємствах широко заохочуються всі заходи до його зміцнення та збереження. Так, нью-йоркська компанія «Аско» платить своїм співробітникам додатково 500 доларів за користування сходами, а не ліфтом, ще 500 доларів тим, хто кинув курити, і по 100 доларів за кожен фунт (400 г) скинутої зайвої ваги. Імідж здорового, спортивного, привабливого керівника всіляко популяризується. Існує навіть така течія – «юппі»: молода людина, що робить кар'єру завдяки престижному способу життя.

У кожного з нас своє життя, своє розуміння власного місця в ньому, своя дорога до цього розуміння. Однак мало розуміти, мало знати, чого ти бажаєш досягнути. Треба вміти робити те, чого бажається й що вважається розумним. А що може бути бажанішим і дорожчим для людини, ніж хороше здоров'я й гармонійне світле життя?

Та для цього потрібно трудитись. «Здоров'я для тіла, наче мудрість для душі», – писав французький мислитель Ларошфуко.

Збереження психофізичного здоров'я студентів значною мірою залежить від організації спеціалізованої системи формування, розвитку та збереження здоров'я в певному ВНЗ.

Ця система повинна не зводитись лише до традиційного медичного обстеження, що їх студенти проходять щороку, а спиратись на сучасні підходи до формування культури здоров'я, використовуючи технології фізичного та психологічного тренування, і в цьому велике значення належить роботі спортивного комплексу університету.

Реалізація програми збереження і поліпшення стану здоров'я студентів в університеті можливо лише за умови тісної взаємодії всіх рівнів освітнього та виховного процесів формування здорового способу життя, впровадження у навчальний процес елементів внутрішньої та зовнішньої мотивації до здорового способу життя.

Поняття ефективності будь-якої діяльності, у тому числі студентської, включає характеристики як певного рівня результативності цієї діяльності, так і засоби її досягнення, тобто показник «ціни» діяльності [2, 23].

«Ціна» навчальної діяльності – це загальна сума усіх фізіологічних та психологічних витрат організму, які забезпечують належний рівень засвоєння знань, умінь та навичок.

Якщо вона виявляється надмірно високою і для отримання необхідного результату вимагається перенапруження психофізичних механізмів, то навіть при високому рівні успішності студентів ефективність навчальної діяльності загалом буде низькою [4, 21]. Ці дані ще раз підкреслюють необхідність виховної роботи серед студентів, присвяченої питанням їхньої валеологічної освіти.

При формуванні структури валеологічної освіти необхідно враховувати основні чинники, які впливають на стан здоров'я студентів: спадковість, стреси, порушення режиму та структури харчування, тютюнокуріння, недостатня фізична активність або поєднання значних навчальних та спортивних навантажень.

Одним із завдань даної проблеми є оцінка поточного стану індивідуального здоров'я студента і контроль за змінами його рівня протягом навчального процесу. У США та Європі це завдання вирішують за допомогою доступних програмно-технічних засобів і методів експрес-оцінки функціонального стану систем організму, які дозволяють проводити самоконтроль у динаміці фізичного вдосконалення, здійснювати своєчасне корегування навчального та спортивного навантаження відповідно до вікових особливостей організму, оскільки відомо, що тривале напруження адаптаційних механізмів людини може призвести до їх зриву і розвитку патологічних станів [6].

Сучасний навчальний процес своєю технологією, обсягом інформації, структурою занять, умовами їх проведення тощо пред'являє до студентів великі психологічні та фізіологічні вимоги, котрі значною мірою не відповідають індивідуальним віковим, ментальним і фізичним можливостям студентів. Така невідповідність призводить до зниження резервів систем організму, його компенсаторних та адаптаційних можливостей. У результаті порушуються стійкість молодого організму до впливу соціальних, екологічних та професійних чинників.

Аналіз інформаційних потоків у сфері медицини, освіти, педагогіки, основ безпеки життєдіяльності людини, біології, психології, тобто в тих галузях знань, які безпосередньо стосуються проблеми створення валеологічної освіти, дає можливість констатувати невідповідність між обсягом інформації у відповідних установах та обмеженою можливістю її використання конкретними споживачами, організаторами, розробниками методів і засобів збереження та поліпшення стану здоров'я студентів у процесі навчання [5].

У зв'язку з цим постає нагальна потреба підготовки та реалізації в Україні проектів освітніх стандартів, наприклад «Культура здоров'я», «Здоров'я та освіта» тощо та створення відповідних освітніх порталів.

Специфікою таких порталів мають стати типові сервісні функції, апробовані в інших країнах [7]. Наприклад, навчання, інформаційна частина, доставка персоніфікованої інформації, можливість спільної роботи, експертиза і контроль. До роботи таких порталів необхідно залучати фахівців у галузі медицини, фізіології, валеології, психології, фізичної культури тощо.

Висновок. Сучасний освітній процес у ВНЗ стає дедалі інтенсивнішим. Навантаження, котрим піддається організм студента, наближаються до межового допустимого рівня. При цьому слід мати на увазі, що контингент студентів неоднорідний. Для одних такі навантаження є посильними, для інших – можуть лежати за межами адаптаційних і резервних можливостей організму. У зв'язку з цим, надзвичайно актуальною є проблема валеологічного виховання студентів як однієї з важливих складових системи гуманітарного виховання.

Література

1. Амосов Н.М. Энциклопедия Амосова. Алгоритм здоровья. Человек и общество / Н.М. Амосов. – Донецк : Сталкер, 2003. – 464 с.
2. Антропова М.В. Адаптация учащихся к учебным нагрузкам / М.В. Антропова, А.Л. Хрипкова // Новые исследования по возрастной физиологии. – 2009. – №2. – С. 23-28.
3. Гулий І.С. Основи валеології. Валеологічні аспекти харчування : підручник / І.С. Гулий, Г.О. Сімахіна, А.І. Українець. – К. : НУХТ, 2003. – 336 с.
4. Казин Э. Анализ факторов, определяющих качество педагогической и психологической адаптации учащихся / Э. Казин, О. Никифорова // Валеология. – 2003. – №4. – С. 21-28.
5. Чепурных Е. Создание, состояние и перспективы развития специализированного информационно-образовательного портала «Здоровье и образование» / Е. Чепурных // Валеология. – 2003. – №4. – С. 57-63.
6. Canter D. Can health be a quantitative criterion? A multi-facet approach to health assessment / D. Canter, L. Nanke // Towards a New Science of Health. London, 2005. P. 184. <http://www.informika.ru/text/exhibit/portal>.

УДК 130.2

Хоружий Г.Ф., д-р філос. н., проф.

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

РОЗВИТОК ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК КЛЮЧОВА ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність виховання студентської молоді зумовлена тим, що воно спрямовано на вироблення необхідних компетентностей, які стосуються фізичного, емоційного, соціального, міжкультурного розвитку та підготовки до життя і професійної діяльності. Йдеться також про формування рис характеру, обов'язкових у суспільстві всім людям і, зокрема, молодим як виконавцям певних соціальних ролей. Саме поняття «виховання» в європейській педагогіці означає сукупність виховних дій, що спрямовують як соціалізацію людини в цілому, так і окремі складові цього процесу. Концепція національного виховання студентської молоді України включає такі напрямки: національно-патріотичне виховання, інтелектуально-духовне виховання, громадянсько-правове виховання, моральне виховання, екологічне виховання, естетичне виховання, трудове виховання та фізичне виховання. Компетентнісний підхід до їх організації має бути спрямований якраз на формування ідентичності студентської молоді.

Розглядаючи у контексті цього процесу поняття «ідентичність», слід зазначити, що воно представляє сукупність властивостей, що характеризують і відрізняють певного суб'єкта та вказують на його характеристики і особливості, зокрема, молоді людини. Це поняття можна використати також щодо визначення студентської молоді як соціальної групи. Ідентичність базується на розмежуванні, виокремленні індивіда, водночас визначає цілісність особистості. Ерік Еріксон визначає Я-ідентичність як особистісну зрілість, яку індивід у кінці юності взяв із дитячих років, щоб бути готовим до виконання завдань дорослого життя. Ганс-Петер Фрай і Карл Гаусер визначають ідентичність як процес саморефлексії індивіда. Людина визначає свою ідентичність, опрацьовуючи різні види досвіду, у тому числі внутрішні, зовнішні, актуальні та збережені. Складовими ідентичності людини вважається самоконцепція, самовідчуття цінностей і контрольна інстанція. І завдання індивіда полягає в тому, щоб узгоджувати між собою ці три інстанції

У молодіжному віці ідентичність означає своєрідну комбінацію особистих даних індивіда як ім'я, вік, стать, вид діяльності, професію тощо, які характеризують його і дозволяють відрізнити від інших. У психологічному сенсі йдеться про своєрідну структуру особистості, пов'язану з розумінням

власної ідентичності, самоусвідомленням і розумінням того, ким є певна людина чи ким вона хоче стати. Ідентичність означає також, що людина усвідомлює себе, свій характер, позицію у світі тощо. Саме вказані якості є передумовою ефективного виховного процесу.

При цьому в даному випадку молода людина ідентифікує себе з певною студентською спільнотою, колективом відповідного вищого навчального закладу тощо, приймаючи їх характеристики як свої і формуючи свої особисті критерії. Отже, можна говорити як про індивідуальну, так і групову ідентичність, що сприяє формуванню власної. При цьому усвідомлення молодого людиною своєї ідентичності не завжди співпадає з ідентифікацією її навколишнім соціальним середовищем.

За Еріксоном, у молодіжній фазі життя людина повинна закріпити свою соціальну роль, а суспільство має дати для цього час і створити необхідні умови. Закріплення (consolidation), як вважав Е.Еріксон, відбувається наприкінці періоду юності, який включає і студентські роки. Тут закінчується дитинство і починається доросле життя, що включає синтез здібностей, переконань і ідентифікації дитинства. При цьому самі студенти повинні виступати активними учасниками свого виховання та розвитку і несуть відповідальність за їх результати.

Ідентичність є фундаментом будь-якої особистості, характеристикою її психосоціального добробуту та результатом виховної діяльності і включає такі моменти: а) внутрішню тотожність суб'єкта при сприйнятті навколишнього світу, усвідомлення себе як унікальної автономної індивідуальності; б) тотожність особистих і соціальних світоглядних установок; в) почуття включеності Я-людини в певну соціальну спільноту.

Пошук молодого людиною своєї ідентичності включає і знаходження власної соціальної ролі, чого очікує і суспільство. Відомо, що ідентифікація з певною групою часто є результатом виховання і зовнішнього примусового обов'язку. Якщо ж юнак чи дівчина не знаходить стабільної ідентичності, свого місця в житті чи ролі в суспільстві, говорять про дифузії ідентичності, яка проявляється саме в цей період. Значною психологічною проблемою для молодого людини може стати небажана втрата ідентичності, розрив із певною соціальною групою, як, наприклад, сім'я, студентський колектив, друзі, неформальна група. Оскільки даний індивід вже не ідентифікує або не може ідентифікувати себе з цими групами він потрапляє в фізичну та психічну ізоляцію. Вважається, що людина втрачає свою ідентичність, якщо вона так змінюється, у т.ч. під зовнішнім впливом, що втрачає суттєві критерії, завдяки яким вона себе ідентифікує і ідентифікують її навколишні. Або ж коли

зникають інстанції, які здійснюють ідентифікацію, чи відповідають суттєві критерії ідентифікації (наприклад, втрата громадянства тощо).

Варто наголосити, що в людині і, зокрема, молодій «перестинаються» різні ідентичності: громадянська, соціальна, національна, культурна, політична, релігійна тощо. Слід зазначити, що ідентичність визначається як належністю до певної групи, так і відповідними соціальними ролями. Оскільки ідентичність базується не лише на належності до якоїсь однієї групи. Молода людина водночас може усвідомлювати себе не тільки студентом та членом певного колективу, соціальної групи, а й громадянином відповідної країни, мешканцем якогось регіону, представником певної нації і, зрозуміло, – членом сім'ї зі своїми обов'язками тощо. Тому формування ідентичності є процесом виховання різних ідентичностей, який однозначно має бути комплексним і включати різні напрямки, засоби і форми.

У цілому ж розвиток ідентичності людини, як вважають Рольф Ертер та Лео Монтада, ґрунтується на двох процесах – пізнанні та формуванні себе. З соціологічної та педагогічної точок зору на першому плані знаходяться критерії самооцінки, які для індивідів та соціальних груп є суттєвими в контексті цінностей сучасного громадянського суспільства. Дослідниця з США – психолог з проблем розвитку Джейн Левінгер Вайсман сформулювала основоположну психологічну теорію формування особистої ідентичності. Вона виходила із структурних рамок формування особистого зразка значень (англ. «frameworks of meaning») і розділила їх на 9 сходинок, які можуть бути пройдені або створені упродовж розвитку. Кожна сходинка означає нові переживання і розуміння ідентичності, більшу гнучкість і міру свободи в діях та поведінці.

Ключовою метою виховання студентської молоді ідентичність виступає, перш за все, в силу таких своїх компонентів як:

- 1) когнітивний (наявність відповідних знань, самоусвідомлення своєї особистості, належність до певної соціальної групи тощо);
- 2) ціннісний (сформованість певних цінностей, позитивне, негативне або амбівалентне ставлення до системи цінностей);
- 3) мотиваційний (сформованість потреб, інтересів та мотивів, спрямованих на всебічний розвиток особистості);
- 4) емоційний (прийняття або неприйняття своєї належності до певної соціальної групи, а також самооцінка);
- 5) діяльнісний (участь в соціальній діяльності, що має особистісне і суспільне значення).

Результати виховання студентської молоді значною мірою визначаються рівнем сформованості відповідної ідентичності. Наприклад, сутністю

персональної, особистісної ідентичності є усвідомлення людиною самої себе, здатність до відособлення від інших, вміння відрефлексувати себе як унікальну особистість. Це означає тілесну самість, само ідентичність, самоповагу, саморефлексію та самоствердження.

Соціальна ідентичність студентської молоді є метою громадянського виховання, формування почуття належності до спільноти громадян своєї країни, що дозволяє діяти колективно в інтересах держави. В результаті комунікації та взаємодії студентської молоді виникає групова ідентичність як ототожнення себе з групою, усвідомлення внутрішньої солідарності з ідеалами певної соціальної спільноти, відчуття значення власної ідентичності для інших членів студентського колективу. Значимою для молоді людини є вікова ідентичність, оскільки йдеться не тільки про певні особливості віку людини, а й про набір нормативно-рольових характеристик. В студентські роки активно формується професійна ідентичність як процес самоототожнення з іншими представниками професійного середовища, а також механізм входження в професійну діяльність. Культурна ідентичність студентської молоді передбачає процес співвіднесення себе з суспільством на основі культурних знань, цінностей, символів, елементів традиційної та сучасної культури.

Висновки. Пошук молоді людиною своєї ідентичності зумовлений потребою знайти сенс життя, осмислити свою сутність та виробити відповідну соціокультурну ідентичність. Сукупність ідентичностей молоді людини виступає важливою ціннісною основою всебічного розвитку особистості молоді людини. Таким чином, сформовані в процесі виховання студентської молоді різнопланові функції ідентичності зводяться до успішної реалізації проблем розвитку, збереження та трансформації особистісної ідентичності, що базується на соціальній та індивідуальній практиці.

Література

1. Концепція національного виховання студентської молоді // Додаток до рішення Колегії МОН України від 25 червня 2009 р., протокол № 7/2-4.
2. Loevinger, J. Ego development. Conceptions and theories. San Francisco: Jossey-Bass(1976).
3. Erich E. Geissler: Die Erziehung. Ihre Bedeutung, ihre Grundlagen und ihre Mittel. Ergon, Würzburg, 2006.
4. Erik H. Erikson: Identität und Lebenszyklus, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1973.

5. Rolf Oerter und Leo Montada Rolf Oerter und Leo Montada: Entwicklungspsychologie. 5., Auflage, Beltz PVU, Weinheim 2002. S. 292.

6. Sarah Heinzer und Roland Reichenbach Schlussbericht zum Forschungsprojekt Die Entwicklung der beruflichen Identität//[http://www.ife.uzh.ch/research/ae/forschung/Schlussbericht_zum_BBT-Projekt Berufliche Identität](http://www.ife.uzh.ch/research/ae/forschung/Schlussbericht_zum_BBT-Projekt_Berufliche_Identitaet)

7. Urs Fuhrer: Lehrbuch Erziehungspsychologie. 2. überarb. Auflage. Bern, 2009.

Werner Stangl. Psychologieentwicklung. – (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://arbeitsblaetter.stangl-taller.at> .

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ НУХТ: ІЗ ДОСВІДУ КАФЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Євромайдан, Революція Гідності, воєнне протистояння на Сході з небаченою раніше гостротою поставили питання про вдосконалення гуманітарного та патріотичного виховання молоді, ролі в ньому суспільних дисциплін, зокрема історії України, історії української культури, що викладаються на кафедрі українознавства НУХТ. Трагічні події, що відбувались і відбуваються донині, здійснили переворот у свідомості більшості людей, зокрема, студентів і викладачів. Ці події слугують каталізатором розвитку всіх чинників національної самоідентифікації. Ми вже позбавились багатьох ілюзій стосовно поступової розбудови свого європейського майбутнього шляхом поетапної інтеграції братніх пострадянських країн у Європу, зникають ілюзії відносно рівня розвитку інститутів влади і громадянського суспільства в країні. Національна ідентичність виступає сьогодні як ледь не найголовніший чинник гідної відповіді на виклики часу для збереження нації і держави.

Не раз ми ставили перед собою питання, що може зробити у цьому сенсі викладач-гуманітарій в умовах обмеженої кількості годин на вивчення наших предметів при наявності не завжди підготовлених колишніх випускників шкіл, що обрали для себе шлях технічної освіти. Відповідь доволі проста і традиційна: науковий рівень і методика. Завдяки ним ті декілька занять, що маємо, мусимо перетворити на уроки виховання патріотизму.

Але, на відміну від подібних уроків у школі, йдеться про виховання громадян, свідомих учасників процесу розбудови нації і держави. Ідентичність, на нашу думку, не стільки сума знань, скільки твердість переконань, основа національного характеру, усвідомлення нерозривного зв'язку з землею предків, уміння на будь-якій відстані історії прочитати риси свого ідентифікаційного коду, бодай найголовніші, найсуттєвіші.

Як цього досягти? Досвід останнього часу засвідчує, що треба якомога більше долучатись до живої історії і культури, а саме: спілкуватися з учасниками минулих подій, запрошувати їх на заняття, наукові конференції, семінари. Наші студенти неодноразово брали участь в акціях волонтерського руху і про воєнні події знають із перших уст. Кожне практичне заняття має бути майданчиком дискусії на актуальні теми минулого і сучасності, зокрема,

«Уроки Майдану», «Традиції українського патріотизму доби козацтва і Гетьманщини», «Історія української символіки», «Визначні українці ХІХ століття», «Розстріляне Відродження» тощо.

Висновки. Зважаючи на те, що зросла роль самостійної роботи студентів у сучасній методиці навчання, ми намагаємось урізноманітнювати її (робити творчими завдання). Вже на перших лекціях студент отримує завдання на пошук свого сімейного родоводу, використання спогадів предків, сімейних архівів. Для доповідей і рефератів, виступів на студентській конференції, історичній вікторині пропонуються теми пам'яток культури рідного краю, використання матеріалів краєзнавчих музеїв. Не перший рік практикуємо відвідування студентськими групами історико-культурних пам'яток Києва з написанням творчих звітів. Так, студентів і викладачів НУХТ добре знають у Національному музеї історії України, Національному музеї Т.Г. Шевченка, художніх музеях українського, західноєвропейського, російського мистецтва. Багато років через проведення соціологічних опитувань, викладачі добре знають, так би мовити, «географію» нашого студентства. Це здебільшого представники центральних областей України, останніми роками збільшилася кількість студентів із Заходу та Сходу держави.

Попри всі політичні чвари, що вирують «нагорі», ми переконуємось, що молодь завжди ідентифікувала себе з єдиною Україною і бачить своє майбутнє в єдиному європейському просторі.

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Створення єдиного освітнього простору в Європі дедалі стає об'єктивною реальністю. Ця ідея набуває все більшого поширення і в країнах пострадянського простору. Українські університети, які підписали Велику університетську хартію, дали поштовх не лише до поширення ідей Болонського процесу в Україні, а й змінили шлях розвитку вітчизняної освіти. Насамперед йдеться про структурні та змістовні зміни в системі освіти, де роль і значення, насамперед, гуманітарних навчальних дисциплін важко переоцінити у формуванні не тільки фахівця, але й громадянина, патріота своєї держави.

Вітчизняна система освіти, яка стала на шлях реформ, досить бурхливо сприймає ці зрушення. З одного боку – це рівень доступності освіти, можливість для обміну досвідом, знаннями, створення широкого ринку праці, забезпечення права викладачам і студентам на вільне пересування в межах європейського освітнього простору. З іншого – це кардинальна внутрішня перебудова всієї системи освіти, підвищення якості освітніх послуг, трансформація свідомості як викладача, так й студента, спрямована на створення нової моделі співіснування в нових реаліях життя.

При всіх перевагах європейської освітньої інтеграції та досить високої якості освітніх послуг, виникає ряд проблем, які торкаються національних традицій в змісті освіти. Перш за все, створення єдиного освітнього простору передбачає стандартизацію вищої професійної освіти. Цей напрям розвитку освіти був затверджений в документах Празького комюніке міністрів вищої освіти європейських країн у травні 2001 року та підтверджений в Пакеті документів Берлінської конференції 18-19 травня 2003 року. Зокрема, в Празькому комюніке підкреслювалась важливість «розробки навчальних модулів, курсів і програм на всіх рівнях з «європейським змістом». Це особливо стосується модулів, курсів та програм на отримання ступенів, які пропонуються в співпраці різних закладів з різних країн і ставлять за мету присвоєння спільного загальноновизнаного ступеня» [1, 64]. На Берлінській конференції констатувалося, що цей процес стає тенденцією розвитку європейської освіти, набуваючи конкретного втілення через «створення додаткових спецкурсів, курсів та програм з європейської тематики» [1, 105].

Враховуючи сучасні виклики та нові тенденції у міжнародних відносинах, для української вищої освіти важливим є впровадження гуманітарних навчальних курсів, спрямованих на формування україноцентричних пріоритетів молоді, готової не розчинитися у загальнолюдських цінностях, а збагатити їх.

Література

1. Журавський В.С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2003. – 200 с.

УДК 103.2

Бабушка Л.Д., канд. філос. н., доц.

Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ

ГУМАНІСТИЧНО ОБЛАГОРОДЖУВАЛЬНА РОЛЬ КУЛЬТУРИ

Потреба гуманітарної якісної освіти постає загрозливим викликом сучасності, оскільки існування «людини мислячої», «людини думаючої» сьогодні занурено в сегмент ризикогенної зони. Відтак, переосмислення сучасної культури передбачає гуманітарну ревізію тих викликів, які постали перед людством в ХХІ столітті. На наш погляд, один із таких викликів пов'язаний зі тим, що сучасна культура, відповідно освіта, засмічується симулякрами, котрі стають узвичаєною реальністю, щось на кшталт пиття кави. Мимоволі згадуються застережливі слова нашого апологета гуманітарної аури нації, української поетеси Ліни Костенко у вірші «Я вам кажу, що цей поет був геній. Ви кажете, що ви пили з ним каву. Я вам кажу, що то не є суттєве <...>... тебе ні з ким не треба пити, каво». Смакування симулякрами приховує в собі закодовані моделі маніпулювання людської свідомості, яка підмінює справжню реальність.

Гострим викликом сучасності постає хаос інституційних та неінституційних правил, які множать собою пута корумпованих залежностей та виключно (!) ринкову ментальність. Ознаки впливу політичної культури на соціокультурні обставини найчастіше більш помітні, ніж зворотний вплив культури суспільства на його політичну культуру. Пояснити це можна тим, що на практиці законодавче підґрунтя у культурі не настільки просторове й дієве, як у політиці. Ба більше, політика за своєю природою є прагматичною, конституційно легалізованою, динамічною. Культура, навпаки, сакральна, така, що утримує трансцендентальну компоненту та екзистенційне ядро, що, в свою чергу, підтверджує незводимість до логічного опису чи передання. У ній немає регламентованої причинності. Справжня висока культура значною мірою гарантує розвинену політичну культуру.

Згадаймо Ж.-П. Сартра, котрий був глибоко переконаний, що гуманізм – це «інтенція людини на усвідомлення, своєрідне декодування свого істинного потенціалу, і тим самим, створенням самого себе» чи то С. Кьєркегора, для якого «жити – це насамперед вибирати». В. Барулін у «Соціально-філософській антропології. Загальні начала соціально-філософської антропології» визначає культуру як «детермінаційну компоненту людського буття», з якого, як відомо, не вилучити ані політичне, ані правове життя.

Висновок. Індикатори впливу культури на політику, освіту та на інші царини буття приховано виражені та важко піддаються фіксації. Однак, незважаючи на невловимість подібного впливу, не можна недооцінювати гуманістично облагороджувальної ролі культури щодо політики, освіти тощо.

Мова йде про гуманістичну компоненту, яка покликана пом'якшувати антагонізм, який приховується в ері «нової самодостатності».

Література

1. Костенко, Ліна. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала: Лекція, прочит. в Нац. ун-ті «Києво-Могилянська акад.», 1 верес, 1999 р. / Ліна Костенко. – 2-ге вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – С.31.
2. Костенко Л. В. Мадонна Перехресть / Л. В. Костенко. – К.:Либідь, 2011. – С. 67.
3. Кьеркегор С. Заключительное ненаучное послесловие к «философским крохам» / С. Кьеркегор. – СПб.: Изд-во «С.-Петербург. у-та», 2005 – 680 с.
4. Легенький Ю. Г. Світ як культура. Культура як світ (нарис з диференційованої культурології) [Текст] / Ю. Г. Легенький – Київ: Вид. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012 – 488с. (російською мовою).
5. Сартр, Жан-Поль. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології / Ж.-П. Сартр. – пер. з фр.В. Лях, П. Таращук. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2011. – 854 с.

УДК 130.2

Саракун Л. П., канд. філос. н., доц.

Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ

КОСМОПОЛІТИЗМ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ

Космополітизм є досить широким та багатогранним явищем яке неусвідомлено присутнє у різноманітних сферах та на різних рівнях життєдіяльності суспільства. Дослідники визначають його як різновид світогляду, що несе переважно негативне навантаження, бо відкидає ідею існування людства як поліетнічної, та багатонаціональної цілісності й стоїть на позиціях перетворення його в дещо невиразне й одноманітне. У його основі лежить культ абстрактної людини, «громадянина світу» – це можливість бути мешканцем певної місцевості й належати водночас до універсального світу, не заперечуючи при цьому його багатоманітності та своєрідності.

Поширення космополітичних ідей у сучасному світі пов'язане з актуалізацією процесів культурної глобалізації. Під впливом означених процесів, глобалізованого виробництва і споживання культурних продуктів світова культура перестає бути теоретичною абстракцією та набуває характеру емпіричної реальності – нового рівня цілісності культури. Культурна глобалізація надзвичайно проблематизує буття національних культур, продукуючи суперечливі процеси їх заперечення і збереження. На ідеологічному рівні це знаходить прояв у альтернативних стратегіях космополітизму (У. Бек), що дотримується принципу культурної уніфікації і нівелювання культурних розбіжностей, та мультикультуралізму (Ч. Тейлор).

Культура, як і суспільність, є тим загальним, яке існує не інакше, як у діяльності і через діяльність індивідів, у їхньому способі буття. Як загальне, так і одиничне є лише різними сторонами реального процесу самовизначення індивідів серед собі подібних. Таким чином, культура є передумовою свободи людини, свободи як змістовного буття. Через символи культури відбувається несимволічне єднання індивідів у спільноту. Буття в культурі не є виключно раціональним існуванням. Воно включає в себе також і невідрефлектовані складові людського буття. Цей парадокс виявляється в тому, що пізнати культуру неможливо, не виходячи за її межі, особливо, коли мова йде про граничні основи людського існування. З іншого боку, через символічний характер культури та її невідрефлексовані складові так само неможливо збагнути її символи, не вживаючись у щоденну емпіричну тяглість спільноти. Ця обставина вимагає не судити, а визнавати культури. У взаємному визнанні культур і полягає нова раціональність, що виростає в умовах набуття культурою нового статусу.

Сьогодні, як ніколи, людина здатна протиставити себе культурі, винести її поза себе, зробити власну культуру предметом саморефлексії. Така можливість

з'явилася, коли людина почала жити на межі національних культур. Незважаючи на те, що зміни в культурному бутті відбуваються постійно, локальні ідентичності, якими є національні, весь час відтворюються. Їхня руйнація якщо й існує, то реалізується в останню чергу – тоді, коли всі інші ідентичності вже розпались. В умовах культурної глобалізації, що спрямовує світовий розвиток до все більшої інтеграції, ця істина має неабияке значення. Адже ціле тільки тоді зможе розвиватись, коли будуть забезпечені умови для повнокровного існування його частин. У цьому контексті необхідним є аналіз проблем космополітизму, що все більше проявляється в сучасних національних культурах.

Криза в культурі, яка нині існує, призводить до розшарування колективних форм ідентифікації індивідів, що проявляється в неузгодженості та суперечностях між її складовими. Культурна диференціація містить у собі тенденцію до інтеграції, до синтезу складових у новій органічній цілісності. У цьому контексті процес глобалізації постає не як культурна уніфікація, а як реструктуризація світового цілого і його необхідних складових частин – національних організмів.

Космополітизм як культурна концепція та ідеологія стоїть на позиції нехтування національним. У його теоретичному арсеналі знаходимо абсолютне в чині безпосереднього. Космополітична позиція ґрунтується на постулаті, що абсолютне як завершеність можливо втілити в безпосередні чуттєво-матеріальні, предметні форми. Цим космополітизм демонструє абстрактний теоретичний підхід до розв'язання проблем взаємодії національних культур.

Космополітична тенденція проявляється як внутрішня вимога, як потреба національних спільнот у взаємозближенні. Сучасна форма космополітизму уособлює вищий щабель розвитку національної ідеї народу, інтереси якого виходять за межі власної етнічної території. Космополітичний світогляд лише на словах заперечує національність, а насправді стверджує національність панівну. Він виріс із національного, а тому є не так загальнолюдським, як національним витвором. Глибокий екзистенціальний характер національного проявляється в тому, що всі космополіти мають національне обличчя, навіть якщо вони цього не усвідомлюють. А тому національне слід визнати органічною складовою частиною загальнолюдського.

Культивування космополітичного світогляду підсилює процеси маргіналізації колись цілісної культури, розмиває суспільну, національну ідентичність її представників. Маргіналізація культурного життя сприяє руйнації залежних національних культур, але не національних культур взагалі. Через маргіналізацію слабких, незахищених, зокрема державою, культур руйнуються їх носії – етноси та нації. Одночасно цей процес є посиленням та розширенням націй розвинених, імперських, тих, хто здійснює глобалізацію з найбільшою вигодою для себе.

Як стан духовності, маргінальність характеризується певною недовключеністю, недовкоріненістю людини в національну культуру. Динамізм сучасного життя призводить до певного відсторонення індивідів від їхньої

базової, рідної культури. Неглибока вкоріненість у власну культуру формує готовність до сприйняття іншої культури, налаштованість на її освоєння. Це дозволяє людині відчувати індивідуальне буття як особливу культуру. Складовою частиною цього світогляду є свідомість національної ідентичності. Визнання національної ідентичності є визнанням власної суспільної сутності. З екзистенції виростає національна ідея. У ній реалізується свідомість національної ідентичності, яка трансформується у спонуку до суспільної дії, до праці на загальне благо, на благо нації. Сповідування членами національної спільноти національної ідеї є показником згуртованості цієї спільноти, усвідомлення нею своєї колективної сили. Відсутність – свідчить про ерозію суспільності, розкладання її духовного ядра.

Висновок. Утвердження національної ідеї особливо важливе для подолання космополітизму та маргінальності в політичній культурі українського народу. Сьогодні космополітизм для України є гальмом внутрішньої консолідації суспільства. Подолання означеного феномену в українській духовності та становлення новітньої національної культури України, з якою себе ідентифікували б її громадяни, може і повинно стати запорукою гарантованого майбутнього українського народу. Шляхом, на якому цих цілей можливо досягти, є творче використання досвіду інших націй у відродженні національної мови і зміцненні національної держави.

Література

1. Бек Ульрих Космополитическое мировоззрение / Ульрих Бек. – М., 2008. – 299 с.
2. Загрійчук І. Д. Глобалізація як проблема для національних культур / І. Д. Загрійчук // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Філософія». Випуск 32. – Харків: ХНПУ, 2009. – С. 8–16.
3. Загрійчук І. Д. Джерела та природа космополітичного світогляду / І. Д. Загрійчук // Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету ім В.Н.Каразіна. Серія: філософія. – Харків, 2000. – № 474. – С. 32–36.

УДК 069.015:378(477.46)

Силка О. З., канд. іст. н., доц.

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ

Синявська Л. І., канд. іст. н., доц.

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького (ЧНУ), м. Черкаси

МУЗЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ХІХ–ХХ СТ. ЯК СКЛADOVA ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ЧЕРКАСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Музеї – це сховища культурних цінностей, які характеризують різноманітні сторони людської діяльності. Вони відтворюють історію людського суспільства, розповідають про економіку, громадське життя, техніку, побут, звичаї, художню творчість людей тієї чи іншої епохи. Але зібрані в музеях предмети мають велику цінність не тільки для науки. На сучасному етапі розвитку українського суспільства суттєве значення має виховний вплив етнотрадицій українців на молодь.

Мудрість, яка накопичена віками, є скарбницею етнічних цінностей, що слугують невичерпним джерелом формування свідомості, характеру, психічних особливостей кожної людини. Доступні музейні експозиції впливають на людей, переконують їх своєю наочністю, документальністю. Виховний вплив етнотрадицій українців полягає в тому, що вони мають бути в основі національного змісту виховання, виступати засобом виховного впливу на особистість.

Суттєве значення для духовного та інтелектуального розвитку особистості має накопичена віками скарбниця етнічних цінностей, які слугують невичерпним джерелом формування свідомості, характеру, психічних особливостей кожної людини. Виховні етнотрадиції українців втілюють у собі найкращі духовні надбання попередніх поколінь, впливають на сучасний моральний стан нації, є унікальним педагогічним явищем. З огляду на це, виникає потреба ближчих контактів між музеями та академічними установами. Така співпраця й надалі є дуже актуальною.

Першим музеєм у сучасному розумінні цього слова в Україні став Одеський історико-археологічний музей, заснований 1825 р. при місцевому Товаристві історії і старожитностей. Продовжуючи музейні традиції, 19 лютого 2000 р. в громадському науковому русі України з'явилося нове об'єднання – Наукове товариство істориків-аграрників (далі – НТІ-А) – громадська наукова

самоврядна неприбуткова організація, яка об'єднує на добровільних засадах вчених-істориків, наукових працівників, трудові колективи сільськогосподарських підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, які беруть участь у роботі Товариства як його колективні члени. Метою діяльності Товариства є сприяння в організації і проведенні наукових розробок вчених-істориків із проблем історії селянства та сільського господарства, а також досліджень, спрямованих на підвищення ефективності роботи сільськогосподарських підприємств і організацій в умовах ринкової економіки та захист спільних інтересів членів Товариства.

У грудні 2006 р. на черговому засіданні Ради Наукового товариства Істориків-аграрників відбулось офіційне заснування Музею аграрної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст., а саме: затвердження «Положення про Музей аграрної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст.». Ця подія стала можливою завдяки ініціативі широкого кола членів НТІ-А, викладачів та студентів Навчально-наукового інституту історії і філософії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Ідея створення музею зріла не один рік у проектах НТІ-А, зокрема, ініціатива громади, яка залучилась до поповнення колекції етнографічних експонатів, що були зібрані членами гендерної секції НТІ-А, стала визначальною в реалізації цього проекту.

Створення Музею аграрної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст. було викликане необхідністю збереження предметів культури для використання їх у науково-дослідній роботі членів НТІ-А; потребою залучення студентської молоді, науково-педагогічних працівників, вчителів та інших фахівців соціально-гуманітарного профілю до надбань національної історичної спадщини; проведенням культурно-просвітницької роботи серед громадськості.

Сформовані фонди Музею (основний, допоміжний та обмінний) на сьогодні нараховують понад 120 одиниць зберігання. Це експонати кінця XIX – середини XX ст.

Наявні етнографічні експонати умовно можна класифікувати за наступними категоріями:

- вишиті на домотканому полотні жіночі та чоловічі сорочки (у кількісному відношенні переважають жіночі), які датуються межею XIX та XX ст.,
- вишиті рушники (хронологічний діапазон – кінець XIX – середина XX ст.),
- вишиті картини (середина XX ст.),

- верхній чоловічий та жіночий одяг, взуття (хронологічний діапазон – кінець XIX – середина XX ст.);
- предмети домашнього вжитку з дерева, лози;
- предмети домашнього вжитку з металу;
- предмети домашнього вжитку з обробленої глини тощо.

До поповнення колекції етнографічних експонатів та підготовки до їхнього зберігання, окрім дійсних членів НТІ-А, активно залучаються студенти ННІ історії і філософії ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Вперше їхнє залучення відбувається на першому році навчання, в межах опанування навчального курсу «Основи наукових досліджень». На цьому етапі студент повинен самостійно опанувати тему «Громадські наукові осередки Черкаського національного університету: історія та напрями діяльності»; після проведення необхідного інструктажу пропонується за наявної можливості здійснити пошукові роботи зі збирання етнографічного матеріалу, який має відношення до аграрної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст.; завершується такий перший досвід оформленням відповідних документів на передачу етнографічних знахідок до Музею.

Сьогодні Музей став ще й науковою лабораторією для магістрів ННІ історії і філософії ЧНУ, де вони мають змогу проводити практичні заняття з курсу «Матеріальна культура українців». Для тих студентів, яких зацікавила робота з етнографічними музейними матеріалами, є можливість поповнювати знання та удосконалювати вміння практичної роботи над музейними фондами, відвідуючи в якості членів Студентську секцію НТІ-А. На таких засіданнях члени Музейної секції залучають студентів до т. зв. первісної (початкової) обробки майбутніх експонатів (підготовки до зберігання): фотографування та оформлення паспортів експонатів.

За роки існування Музею його співробітники провели значну копітку роботу зі збирання колекції етнографічного матеріалу, який відображає повсякденне життя українського селянства: по-перше – з підготовки експонатів до зберігання, а саме – оброблення експонатів з деревини та тканин спеціальними засобами, їхнє консервування; і по-друге – з оформлення документації музею, зокрема інвентарної книги, актів прийому та видачі експонатів, створення уніфікованих паспортів на експонати документально-речового основного фонду, інвентарних карток на експонати допоміжного фонду, картотеки, книги відгуків та пропозицій. Музей провів декілька виїзних експозицій, присвячених проведенню аграрних симпозіумів та в рамках культурних обмінів з вишами сусідніх держав, а саме Литви та Росії.

У 2010 р. музей змінив назву – Музей соціальної історії Наддніпрянської України ХІХ–ХХ ст. Це дало можливість залучити ширші кола громадськості до роботи та збільшити спектр експозицій.

Висновок. Музей соціальної історії динамічно розвивається, знаходить нові форми та напрями роботи, посилює роль НТІ-А в галузі збереження і популяризації української культури і об'єднує наукову громадськість. Активісти музейної справи запрошують до співпраці всіх небайдужих до процесу збереження та популяризації культурного спадку українців. Переконані, що Музей покликаний стати осередком формування громадянської свідомості, патріотичного виховання, утвердження національної гордості та любові до України і рідного краю, гуманізації суспільних відносин.

Література

1. Ватрушкіна Ю.В. Музей гуртує Товариство / Ю. В. Ватрушкіна // Історико-аграрні обрії. – 2008. – серпень (№15).
2. Ватрушкіна Ю.В. Музею бути! / Ю. Ватрушкіна // Історико-аграрні обрії. – 2007. – грудень (№ 13).
3. Медалієва О.З. Етнографічний музей при Науковому товаристві істориків-аграрників як складова навчально-виховного процесу / О.З. Медалієва, Л.І. Синявська // Вищий навчальний заклад МНС України: психолого-педагогічні аспекти вдосконалення якості підготовки фахівців у навчально-виховному процесі : міжвузівська науково-практична конференція. – Черкаси, 2010. – С. 70–75.
4. Положення про Музей аграрної історії Наддніпрянської України ХІХ–ХХ ст. Наукового товариства істориків-аграрників // Історико-аграрні обрії. – 2007. – Грудень (№ 13).

УДК 069.015:378

Силка О.З., канд. іст. н., доц.

Глущенко І., студент

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ

СІМЕЙНІ АРХИВИ – ПЕРШОДЖЕРЕЛА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ

«Той, хто не пам'ятає свого минулого – не гідний свого майбутнього», саме ці рядки видатного українського поета М. Т. Рильського стали епіграфом до мемуарів Степана Оникійовича Рибак (1923–1991 рр.). Цими словами він презентував головну ідею своїх записів – залишити дітям та онукам власні свідчення про події 1932–33 рр. На початку своїх мемуарів він написав, що вважає своїм моральним обов'язком розповісти про голодомор, розуміючи, що пам'ять про сотні тисяч людських душ не повинна відійти у небуття разом із радянською системою.

Рибак Степан Оникійович народився в с. Городецьке Уманського району Київської області в родині селянських хліборобів 15 серпня 1923 р. У 1934 р., у віці 9 років він пішов до школи. Після коротких вступних іспитів, зокрема, «полічити кількість пальців на руках і ногах та прочитати бабагаламага», він був зарахований відразу до 3-го класу. У 1939 році Степан закінчив 7-й клас Городецької МСШ, потім навчався у 8 кл. Уманської СШ №3. Як сам він згадував: «То було випробування на приз витримки нервів – бо часто зазнавав насмішок з боку однокласників через сільське походження». В 1940 р., після закінчення 8 кл., його прийняли до Уманської педшколи, але зарахували до Сокольської що на Львівщині: «Вдома всі були раді, але були і тривоги, бо були на самій границі з німцями».

12 березня 1944 р. Степан Оникійович був мобілізований до Червоної армії. У лавах військових від пройшов від Карпат до Румунії, Чехії, Словаччини, Австрії та Угорщини. Нагороджений медаллю «За взяття Будапешта». Після війни Степан Оникійович продовжив навчання в Одеському державному університеті ім. І. Мечникова, після закінчення якого здобув фах учителя історії. Потім його призначили заступником директора Серединської школи Бершадського району Вінницької області, а з 1959 р. її директором, де він працював до 1975 р. С. О. Рибак був серйозною, розважливою у своїх вчинках людиною, любив порядок і працю – тому прищеплював цю любов своїм дітям.

У сімейному архіві нащадків С. О. Рибак зберігаються два рукописи, написані їхнім дідом. Перший – спогади 9-річного хлопчика про пережите в

роки 1932–1933 рр., другий – спогади про події Другої світової війни, зокрема про участь у регулярній Червоній армії.

Ми були надзвичайно вражені, читаючи ці мемуари, зачитуючись, навіть забували, що перед нами спогади звичайного українця, одного з мільйонів. Здавалося, що читаєш роман. Ми по-новому переосмислювали прочитане, зміст якого впливає на оцінку окремих подій в історії України ХХ ст. С. О. Рибаку довелося жити в складний час (колективізація, голодомор, Друга світова війна, відбудова). З другого боку, а чи було простим для українців усе ХХ століття? Саме воно формувало характер, сприйняття світу та філософію українського населення.

Висновок. Для студентів першого курсу НУХТ, які слухають курс «Історія України», спогади сучасників подій є одним із важливих джерел інформації. Вони доповнюють «сухий» матеріал підручників, навчально-методичних посібників та монографій. Безпосереднє звернення до думок, переживань, вражень конкретної людини доповнюють інформаційний фон лекційного матеріалу. Створюється звичний фон домашньої розмови, переказів, настанов. У ньому є і сміх, і сльози, і гордість, і каяття... Історія твориться щодня, історія твориться людьми. Кожен читач мемуарів стає ближчим з автором, розуміє його особистісне ставлення до подій, які сьогодні є історією. Але історією не академічною, а людською. Українська нація повинна знати свою історію, без прикрашань і перебільшень.

Література

1. Рибак С. О. Мемуари. – Рукопис. – 95 арк.
2. Рильський М.Т. Афоризми [Електронний ресурс] / Максим Тадейович Рильський. – Режим доступу : www.ukrcenter.com

БОРОТЬБА З МІФОТВОРЧІСТЮ ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ГУМАНІТАРНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Міфотворчість була і залишається однією з головних проблем історичної науки. Ідеологічні маніпуляції та соціальні міфи, особиста міфотворчість, відбитки політичних, соціальних та національних проблем утворюють на історичному знанні стійкі нашарування, зняття яких потребує копіткої суспільної праці. Незаперечною сентенцією є те, що історія народилася з міфу, але вона не має ним залишатися. Бо часи, коли міф репрезентував собою синкретичну основу світу, минули. Так само історія Геродота, що була природною цариною міфу, перетворилася на сучасний об'єкт наукового дослідження.

Актуальність теми зумовлена функціонуванням надмірної кількості історичних міфів у пострадянському, зокрема українському, просторі та фактичною заміною історичної правди соціокультурною міфологією.

Матеріали та методи. Базою статті слугували джерелознавчі статті докторів історичних наук, проф. Я. Калакури, М. Ковальського, Б. Корольова, І. Войцехівської та ін. З методів дослідження було використано проблемно-хронологічний метод, сходження від абстрактного до конкретного, метод аналізу і синтезу.

Результати та обговорення. Найбільшим простором для спекуляцій була і залишається історія первісної доби. Зокрема, серед авторів подібних міфів найпоширенішою помилкою є обрання серед величезної сукупності джерел – археологічних, етнографічних, антропологічних, лінгвістичних, палеоботанічних, палеозоологічних – якогось одного. Наприклад, застосування лише речових знахідок може лише частково відтворити економічний рівень та напрям розвитку суспільства, однак наступні стадії – розпад, розквіт первісного суспільства – краще виводити з етнографічних джерел, зокрема тих, що стосуються життя реліктових суспільств [3-5].

Брак історичних джерел часто-густо перекривається власними домислами, на підтримку яких не наводиться жодних підстав. Первісна історія була і залишається притулком для комплексу меншовартості, що втілюється у чисельних псевдоісторичних працях, присвячених стародавнім «українцям», «оріям» і т. п. Витоками цих спекуляцій, як правило, є 90-ті роки, перехідні не

лише в значенні економіки, а й від історії ідеологічної до історії наукової. Брак ґрунтовних історичних праць, недовіра до радянських джерел та психологічна сублімація за роки репресій та замовчування породила цілий масив історичних міфів, боротьба з якими триває і досі [4]. Безпосередня шкода таких суспільних міфів полягає в тому, що, уявно звеличуючи українську історію, в реальності подібні міфи принижують як історію українського народу, так і його історичну науку, перетворюючи її на предмет кепкування для всього цивілізованого світу. Адже подібні спекуляції кажуть європейському історикові, що цей народ або не має, або не знає власної історії. Обидва висновки, зважаючи на багате і цілісне тло української історії, є значною невідповідністю.

Чимало питань залишає розвиток української та російської історіографії, адже системний аналіз історичних джерел починається з середини ХІХ століття та закріплюється працями таких вчених як М. Коялович, В. Ключевський, Ф. Фортинський, М. Грушевський [2-5]. Вагомий внесок зробили розвинені джерелознавчі школи Москви, Санкт-Петербурга, Ростова-на-Дону, проте їхня неупередженість в роботі з українськими джерелами сумнівна.

Великий резонанс мають сучасні праці Інститутів історії України, української археографії та джерелознавства НАН України, Інституту рукопису, архівознавства та біографістики Національної бібліотеки ім. В. Вернадського, Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи і документознавства та ін.

Українська історіографія лише торує свій шлях, виробляючи власні підходи. Стає нормою вихід праць, де опрацьовані джерела публікуються у вигляді додатків, виходять друком збірники документів, присвячені злочинам тоталітарного режиму, голодомору, Чорнобильській катастрофі, тощо, вводячи у науковий обіг раніше недосяжні документи. Було і залишається актуальним питання об'єктивності радянської статистики та пошук альтернативних джерел для оцінки соціально-економічного розвитку українського суспільства в роки комуністичної ідеології [2].

Висновок. Боротьба з міфотворчістю є одним із ключових завдань сучасного історика через надмірну перевантаженість соціокультурного простору України історичними міфами. Методами боротьби з укоріненням міфів у свідомості студентської молоді є ознайомлення студентів із науковим інструментарієм, методами та матеріалами історичного дослідження, поняттям історичних джерел та джерелознавства, допоміжної і основної літератури, критичного мислення, неупередженості, об'єктивності, вироблення системного підходу до вивчення історичних дисциплін, логіки історичного процесу. Другим важливим кроком буде коротке знайомство із сучасними науковими розробками історичної галузі в Україні та світі, заохочення до їх вивчення у вигляді

дискусій, медіа-презентацій тощо. Отже, кінцевим результатом роботи викладача зі студентом має бути не тільки формування масиву історичних знань, але самостійного, критичного мислення, аналітики та резюмування, що логічно веде нас до створення громадянського суспільства, в якому суспільна думка не визначається ідеологічною чи міфічною складовою, проте раціональним мисленням.

Література

1. Войцеховська І.Н. З історії української мемуаристики / І.Н. Войцеховська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. Вип. 84. – К. : Вид-во КНУ імені Тараса Шевченка, 2001. – С. 75-77.
2. Войцеховська І.Н. Структура історичного джерелознавства : традиції та сучасні проблеми / І.Н. Войцеховська // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. Міжвідомчий збірник наукових праць. Вип. 3. Джерелознавчі дисципліни. – К., 2001. – С. 255-270.
3. Зашкільняк Л.О. Методологія історії від давнини до сучасності / Л.О. Зашкільняк. – Л. : Світ, 1999. – 214 с.
4. Калакура Я.С. Українське джерелознавство: традиції і сучасність / Я.С. Калакура // Константи. – 1996. – №2 (5).
5. Калакура, Я.С. Класифікація та ідентифікація джерел з українознавства / Я.С. Калакура // Українознавство в системі освіти. Зб. наук. праць – К. : Вид-во НДІУ, 1996. – 212 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ УСНОЇ ІСТОРІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИХОВНОЇ, ПАТРІОТИЧНОЇ ТА НАУКОВОЇ РОБОТИ

Сьогодні в Національному університеті харчових технологій науково-дослідна робота є невід'ємним елементом навчального процесу і обов'язкова для всіх студентів. Спираючись на сучасні тенденції розвитку університетської освіти, важливо сформувати науково-дослідний простір так, щоб спрямувати студентів не на дисциплінарну науку, а на проблемно-орієнтоване виробництво знань. Разом із тим, така діяльність має містити й виховний компонент.

Найбільш доступним, який би об'єднував всі поставлені задачі, нам видався напрям «усної історії». У вигляді особливого напрямку історичної науки «усна історія» зародилась у 30-х рр. XX ст. у США та загалом сформувалась у Західній Європі і Північній Америці наприкінці 1960-1970-х рр., у першу чергу як відповідь на масштабні зрушення в соціальних структурах суспільства, які потягли за собою зміни в академічній науці.

Усна історія виявилася співзвучною потребі дослідників вийти за стіни університетів «у життя», представити разом з історією великих людей і подій, процесів великої тимчасової протяжності і застиглих соціальних структур світ повсякденного життя «маленької людини» [1, 2, 7]. Справді, відмінність «усної історії», як особливого напрямку, полягає в характері використовуваних джерел – спогадів людей про події минулого, свідками та/або учасниками яких вони були. Активно цей напрям розвивається і в Україні [3, 5, 6, 8].

Звичайно, ставити перед студентами неспеціальних факультетів завдання інтерпретації джерел, особливо таких складних як особисті спогади, було б не доцільно. Однак самостійна пошукова робота, суть якої полягає в проведенні опитування-анкетування своїх родичів, знайомих цілком доступна. Тому нами, в рамках курсу «Історія харчової науки» та розробки державної тематики «Продовольче забезпечення українських територій XVIII-XXI ст.» були залучені 250 студентів I курсу факультетів БКЦВ, ІМПТ та ГРТБ (спеціальність «туризм») для проведення опитування «Стан продовольчого забезпечення населення України у 1955-1975 рр.».

Таке широке залучення інтерв'юєрів зробило дослідження досить репрезентативним за місцем проживання, віком, статтю, освітою інформантів тощо, що за умови належного аналізу може мати і соціологічну значущість.

Вибір хронологічних меж дослідження було обумовлено тим, що ще живе покоління, яке особисто пам'ятає події цих років.

При підготовці цього завдання ми керувалися вже існуючими методиками [4, 9, 10]. Ми чітко визначили мету, завдання і предмет інтерв'ю (бесіди), відповідно до якої було складено перелік запитань, який ураховував сфери, що цікавили самих студентів. Ми намагалися так скласти запитання, щоб вони були максимально коректними та стосувалися предмету дослідження, відповідали його меті й завданням. Перелік запитань склав аж 60 позицій. Очевидно, що це забагато, але, на наш погляд, такий широкий зріз продовольчого буття старших поколінь допоміг би глибше зрозуміти студентам життя своєї родини, оскільки включав у себе питання повсякденного та святкового харчування родини, питання вирощування, закупівлі та переробки сировини. Ввійшли до переліку і запитання про дитяче, дієтичне, оздоровче харчування, алкоголь тощо.

Окрім цього, пропонувалось проводити інтерв'ю у вигляді вільної бесіди за означеною темою або у вигляді відповідей на поставлені запитання. Питання мали на меті лише скеровувати напрям розмови, а не просто формулювати вичерпні відповіді.

Студенти повинні були особисто домовитись про зустріч із респондентами. При цьому пояснити мету, отримати згоду на проведення та письмову згоду оприлюднення матеріалів інтерв'ю. Обов'язковою умовою, що унеможливлювала плагіат, була фіксація розмови на диктофон.

Загалом 87% справились із поставленим завданням. З них: дуже ретельно до реалізації проекту підійшло 49%, не дотримались деяких вимог (переважно щодо оформлення) – 35%, формально поставились 16%. У переважній більшості студентів, біля 10%, які не впорались із завдання були на те об'єктивні причини (рідні та близькі перебувають на окупованих територіях, обірвані родинні зв'язки зі старшим поколінням, або сучасників подій не залишилось у живих).

Найбільш інформативні, з наукової точки зору, опитування були належним чином оформлені (паспортний лист, транскрипт, та запис на окремий диск інтерв'ю) для передачі в архів Центру усної історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка та музей історії НУХТ. Завдяки цій роботі студенти отримали перші навички збору та оформлення наукового матеріалу.

Однак у ході проведення опитування на перший план вийшла все ж таки не наукова, а виховна складова. Подібна форма організації навчального процесу, на наш погляд, виявляє особистісний смисл навчання, пробуджує інтерес до історичного минулого рідного народу, формує наукові

обґрунтування національної ідентифікації особистості, розуміння критеріїв визначення рідної мови, культури, народу. Більшість студентів, що брали участь у проведенні опитування були особисто зацікавлені у збереженні своєї родинної історії. Вони надавали скановані родинні світлини застілля, рецептурні книги та рецепти тих часів, зразки упаковки тощо. Для багатьох ця бесіда стала засобом порозуміння між поколінням. Вагомим мотиваційним моментом для студентів стало те, що їх робота має практичний сенс і може в майбутньому стати комусь із дослідників у нагоді.

Отримали ми і зворотній відгук. Інформанти здебільшого схвально поставилися до цього проекту, а в деяких сім'ях довелося опитувати навіть декількох, оскільки було багато бажаючих взяти участь. Деяким респондентам було легше записати свої спогади, ніж розповідати. Звичайно це вийшов вже інший жанр, однак, не менш цікавий. У деяких інформантів просто не було фізичної можливості прямого спілкування, але вони неодмінно хотіли долучитися. Отримана анкета від З.Г. Кузьменка з м. Лисичанська – респондента, який на час опитування знаходився у зоні бойових обстрілів, – починалася словами «Слава Україні», а закінчувалась «Спасибо за то, что поднимаете такие темы, что учите детей любить и знать историю». Ми вважаємо, що це найкраща апробація.

Висновок. Цілком можливо поєднати наукову роботу не тільки з навчальною, а й з патріотично-виховною. Гуманітарні науки, в основі яких лежить звернення до Людини надають можливість для багатовекторних, міждисциплінарних студій практично з будь-якої тематики.

Література

1. Eine neue Gesellschaft in einer alten Stadt. Erinnerung und Geschichtspolitik in Lemberg anhand der Oral History / Нове суспільство в давньому місті: Пам'ять та історична політика засобами oral history / L. Henke, T. Rossolinski. – Wrocław, 2007. – 314 s.
2. Portelli A. Oral History as Genre // Battle of Valle Giulia: Oral History and the Art of Dialogue. – University of Wisconsin Press, 1997. – 260 s.
3. Жизнь и смерть в эпоху Холокоста: свидетельства и документы /Ред.-сост., авт. предисл. и коммент. Б.Забарко. – Кн.1. – К., 2006. – 524 с.; Кн.2. – К., 2007. – 539 с.; Кн.3. – К., 2008. – 797 с.
4. Нагайко Т. Ю., Іваненко А. О. Методичні рекомендації з організації та проведення наукових досліджень з питань вивчення історичного минулого сільських населених пунктів засобами усної історії (для студентів історичних

факультетів) / Т. Ю. Нагайко, А. О. Іваненко. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – 43 с.

5. Нолл В. Трансформація громадянського суспільства : Усна історія української селянської культури 1920–30-х років / В. Нолл. – К. Центр досліджень усної історії та культури РОДОВІД, 1999. – 559 с.

6. Пастушенко Т. В. Остарбайтери з Київщини : вербування, примусова праця, репатріація (1942–1953) / Т. В. Пастушенко. – К., 2009. – 284 с.

7. Томпсон П. Голос пришлого : Устная история / П. Томсон. – пер. с англ. – М.: Изд-во «Весь мир», 2003. – 368 с.

8. Український голокост: Свідчення тих, хто вижив / Упор. о. Ю.Мицик, Л.Іваннікова. – К., 2003–2010. – Т.І–VI

9. Усна історія: Методичні рекомендації з організації дослідження: Для студентів і аспірантів. – Х.: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2007. – 28 с.

10. Усна історія: теорія та практика / Упор. А.Бойко, С.Білівненко, Ю.Головко та ін. – Запоріжжя, 2008. – 100 с.

Карпович І.В., к. техн. н., доц.

Баглюк С.В., к. фіз.-матем. н., доц.

*Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ*

ВАЖЛИВІСТЬ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ДУСІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Проблема виховання молоді завжди була актуальною. Сьогодні метою суспільства повинно стати духовне вдосконалення людини задля переходу людства на новий виток еволюційного розвитку: від людини розумної до людини духовної. У зв'язку з цим підвищується значущість виховання молодого покоління.

Молоде і старше покоління виростили в різних соціально-економічних і політичних умовах, часто думали іншими категоріями. Тому старші, насамперед батьки і викладачі, повинні докладати всіх зусиль, щоб молодь мала можливість творити власні авторитети. Виховання, оперте на добрі приклади, на ефективну методику, яка ґрунтується на наукових засадах у поєднанні з самодисципліною, може й повинно дати тривкі та бажані наслідки. При вихованні студентів треба враховувати також особливості юнацького віку: остаточно завершується формування характеру; неспокій і невпевненість часто виникають внаслідок конфлікту між етично-моральними цінностями й дійсністю; прагнуть відчутти себе самостійним, незалежним, а тому часто серед молоді виявляється недовірливе ставлення до старших.

Сучасний період розвитку української держави вимагає докорінної перебудови процесу виховання молодого покоління.

Самобутність української національної психології обумовлена матеріальними чинниками, культурно-історичними обставинами (особливостями природи, території, економіки, культури тощо), природними особливостями українців (анатомічними, фізіологічними, генетичними та ін.). Батьки, викладачі мають помічати і розвивати в кожній дитині національно-психологічні особливості. Недооцінка, нехтування усім багатством і розмаїтістю якостей, відтінків національної психології (темпом і способом мислення, перебігом емоцій і почуттів, особливостей мовлення тощо) збіднює психічне життя дитини, звужує світосприймання, стирає оригінальність світобачення.

Психологія українця – це психологія працьовитого господаря, умілого хлібороба, захисника прав особистості та державної незалежності Батьківщини – України. Це психологія людини, яка вічно захищала сама себе, свою матеріальну і духовну спадщину, падала в нерівному бою, підіймалася, перемогала і в години політичної незалежності України сягала вершини людської цивілізації.

Українська система виховання спрямована на те, щоб підростаючі покоління оволодівали усім багатством і різноманітністю засобів та прийомів

мислення народу. Національна психологія, характер, свідомість і самосвідомість та інші складники духовності народу, трансформуючись у мисленні юнака чи дівчини, визначають їх самотність, неповторність. У виховній роботі педагог бере до уваги, що український народ, як і інші народи, пізнає дійсність під кутом зору, який обумовлений як природою самих українців (їх анатомофізіологічними особливостями та ін.), так і природою, економікою, видами господарської діяльності на тій території, де споконвіку живуть представники українського народу. Завдяки цьому специфічному «куту зору», способу мислення, творче бачення світу українським народом значною мірою відмінне від творчого осмислення дійсності іншим народом. Педагог враховує, що спосіб мислення молоді має і національні, і загальнолюдські особливості. Однак він має самотню істотність, завдяки чому із століття в століття відтворюється і розвивається самотність української культури та духовності.

Отже, завтрашній день незалежної України, її остаточне воскресіння залежить від того, наскільки високою буде національна свідомість її громадян.

Формування національної свідомості молодого покоління може бути успішним лише тоді, коли воно стане справою не окремих ентузіастів, а цілих педагогічних колективів, усіх освітян України.

УДК 811.161.1

Гавриленко Н.І., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Полтавський технікум харчових технологій
Національного університету харчових технологій (ПТХТ НУХТ),
м. Полтава

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сьогодні українці стали безпосередніми учасниками трансформації політичного простору, історичних змін, що впливають на долю країни, навіть на подальший світовий порядок на планеті.

Двадцять чотири роки незалежності показали неприйняття значною частини населення Східної та Південної України української національної ідентичності, мовний поділ між Сходом, Заходом і Центром країни, розмиту національну ідентифікацію, яка заважає українцям об'єднатися і відчувати себе єдиною нацією.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникла необхідність здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання молоді. Тобто виховання нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); участь у громадсько-політичному житті країни; повага до прав людини; верховенство права; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

На жаль, до сьогодні українська освіта не мала позитивного досвіду щодо виховання патріотизму в молоді, у попередні часи боялися взагалі терміну «національний», а «патріотичне виховання» сприймали винятково в етнонаціональному вимірі.

Враховуючи всі вище зазначені обставини, виникла гостра потреба у розробленні концепції, яка б визначала нову стратегію цілеспрямованого і ефективного процесу виховання суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота України.

Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та

методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 16.06.2015 р. № 641 затверджена Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, в якій дається визначення національно-патріотичного виховання дітей і молоді як комплексної системної та цілеспрямованої діяльності органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських та конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування в учня готовності до захисту Вітчизни, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання молоді має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також освітніх закладів, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.

До питання національно-патріотичного виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах необхідно підходити комплексно.

Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 16.06.2015 р. № 641 затверджені

заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Згідно з ними, для вищої школи передбачено:

- запровадити факультативний курс у ВНЗ: «Народна психологія», спрямований на вивчення звичаїв українського народу;
- створити студентські об'єднання за мистецькими вподобаннями – вишивка, пісенна творчість, кулінарія, гончарне мистецтво, хореографічна майстерність тощо і налагодити їх роботу;
- впровадити практику волонтерської роботи студентів ВНЗ у будинках сиріт, інтернатах (допомога в формуванні громадянської свідомості молоді, інтеграції у суспільство)
- надавати організаційну та матеріальну підтримку національно-патріотичним заходам органів студентського самоврядування
- започаткувати студентські олімпіади з національно-патріотичної тематики
- започаткувати конкурс курсових робіт та наукових публікацій студентів вищих навчальних закладів з національно-патріотичної тематики
- проводити конкурси студентських есе на тему «Що для мене патріотизм і любов до Батьківщини?»

Департаменти освіти і науки державних адміністрацій видали відповідні накази про подальше вдосконалення системи національно-патріотичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді в навчальних закладах області.

На виконання наказів Міністерства освіти і науки, департаментів освіти і науки державних адміністрацій у вищих навчальних закладах спільно з органами студентського самоврядування розроблено заходи щодо посилення національно-патріотичного виховання молоді. Серед них пріоритетними є:

- сприяння розширенню напрямів співробітництва та налагодження партнерських відносин навчального закладу із соціальними інститутами, громадськими організаціями, установами щодо сприяння розвитку системи національно-патріотичного виховання студентів;
- сприяння налагодженню ефективної співпраці навчального закладу з військовим комісаріатом, відділом служби з надзвичайних ситуацій, організацією Товариства Червоного Хреста з питань навчально-виховного процесу із захисту Вітчизни та роботи з військово-патріотичного виховання студентів;
- проведення семінарів, нарад, практикумів, конференцій щодо підготовки педагогічних кадрів з реалізації плану заходів із патріотичного виховання студентської молоді;

- запровадження вивчення кращого досвіду педагогічних працівників із патріотичного виховання молоді, висвітлення матеріалів у ЗМІ, на сторінках офіційного веб-сайту навчального закладу, студентській газеті;

- включення до планів роботи навчального закладу заходи щодо формування національної свідомості, відданості та вірності українському народу, готовності до захисту України, забезпечення її суверенітету та територіальної цілісності;

- проведення заходів відповідно до Календаря дат, рекомендованого Громадською радою з національно-патріотичного виховання при МОН України: до Дня пам'яті жертв фашизму, до Дня партизанської слави; до Дня захисника України, до Дня пам'яті жертв голодомору, до Дня збройних сил України, до Дня пам'яті Героїв Крут, до Дня соборності України, до Дня Конституції України, до Дня державного прапора України, до Дня Незалежності України, до Дня Свободи, до Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав, до Дня пам'яті жертв політичних репресій, до Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні, до Дня вшанування учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, до Дня Перемоги;

- проведення заходів із відзначення найбільших духовних свят українського народу (Різдво Христове, Великдень, Трійця);

- активізація діяльності музеїв навчальних закладів, постійне поповнення їх фондів новими матеріалами пошукової роботи студентів;

- проведення уроків мужності в студентських групах, зустрічей з учасниками бойових дій, волонтерами, відвідування військовослужбовців, які отримали поранення внаслідок виконання бойових завдань у рамках проведення заходів антитерористичної операції та проходять реабілітацію;

- створення волонтерських загонів;

- організація участі студентів у Всеукраїнських та міських акціях: «Лист пораненому»; «Добро починається з тебе», «Почуйте всі!», «Доброго ранку, ветеране!», «Турбота», «Милосердя» та інші.

Висновок. Національно-патріотичне виховання не повинно прищеплювати ідеї культурного імперіалізму, тобто способу споглядання світу лише очима власної культури, виходити з ідеї об'єднання різних народів, національних та етнічних груп, які проживають на території України, довкола ідеї української державності, українського громадянства, що виступають загальними надбаннями, забезпечують їхній усебічний соціальний та культурний розвиток. Українська держава заперечує будь-які форми дискримінації, підтримуючи всі мови і культури, що зазнали такої дискримінації в часи колоніальної залежності України.

Література

1. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua>.

2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.

УДК 811.161.1

Грінченко Л.Я., викладач вищої категорії

Полтавський технікум харчових технологій Національного університету харчових технологій (ПТХТ НУХТ). м. Полтава

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У РОБОТІ ВИКЛАДАЧА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Кожна людина – це частка свого народу, нації. Патріотизм – велика духовна сила, яка здатна зміцнити енергію кожної людини, об'єднати її зусилля з устремлінням всього народу, держави. Сьогодні в Україні чи не головними проблемами духовного відродження є Соборність України, мова та мораль.

Хто має закласти в щойно народжену дитину основи Добра, Моралі, Любові до рідної землі, до батьків, до мови? Звичайно ж, сім'я. А потім уже Вихователь, який повинен виховувати безпосередньо, а не за допомогою будь-яких технологій. Він має стати єднальним ланцюжком між сухими літерами концепцій та живими душами вихованців.

Традиційна українська родина – перша школа любові і мудрості, світлих моральних чеснот і благородних вчинків. Сім'я – то святий вузол, яким сполучаються люди в суспільстві, святиня людського духу. Настав час, коли потрібно повернутися до відродження традиційного статусу української родини з її подружньою вірністю, любов'ю до дітей, відданістю святому обов'язку їх виховання, повагою до батьків. Ми повинні відродити й утвердити те вічне, на чому завжди ґрунтується як національна, так і загальнолюдська педагогічна культура.

В Україні завжди домінував культ Матері. Жінці на роду написано бути матір'ю, продовжувати свій рід і родовід. Основа соціальної стабільності, соціальної моралі, душевної рівноваги і стійкості, а значить, соборності і єдності нації – Жінка-Берегиня.

Звичаї народу – це ті неписані закони, найміцніші елементи, що єднують окремих людей в один народ, в одну націю. Національна свідомість і патріотизм починаються зі ставлення до своєї мови. Мова – це дух народу, дух нації. Нема просто слова. Воно або проkliнає, або рятує, або це слово – краса, або біль, або правда, або брехня, або світло, або темрява. Слово є найвищим регулятором людських взаємин. Проведення заходів на захист мови – це не примха чи парадний ритуал, а виклик часу.

Патріотизм нації будується на громадських засадах. Тільки через відтворення знань про історію народу і його минуле можна сформувати переконання і активну життєву позицію.

Національна самосвідомість вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє. І починати слід з історії своєї родини, історії свого навчального закладу, свого міста.

Виховання патріотизму – важка і копітка справа, але вкрай необхідна. Вона розрахована на довготривалий час. Це невідкладне завдання всієї громадськості, а особливо школи всіх рівнів. Саме школа, в тому числі й вища, мусить шукати засобів як повернути кожну молоду людину до добра, до любові.

Запитайте у своїх студентів: чи знають вони імена патріотів-українців, які зробили величезний внесок в історію держави, історію культури? Вони повертаються до нас.

Юрій Дрогобич (Котермак), доктор філософії і медицини Болонського університету.

Олександр Засядько, конструктор ракет, нащадок запорожців із династії козацьких гармашів.

Юрій Кондратюк (Олександр Шаргей) – один із піонерів ракетної техніки й теорії космічних польотів (це за трасою Кондратюка було здійснено 1969 року політ американських астронавтів на Місяць).

Михайло Туган-Барановський – перший східноєвропейець, економічні теорії якого визнав світ.

Іван Пулюй, попередник Вільгельма Рентгена. У Празі, де працював фізик-експериментатор, меморіальна дошка на будинку повідомляє: «Тут жив і помер професор, доктор Іван Пулюй, український вчений і дослідник».

Світлана Алексієвич, білоруська письменниця родом із Івано-Франківська. Авторка роману «У війни не жіноче обличчя», котра цього року отримала Нобелівську премію з літератури.

Їх визнав світ. Вони ніколи не зрікалися свого коріння, вони називали себе українцями, пишалися козацьким родоводом. За деякими підрахунками, тільки наприкінці XIX – на початку XX століття закордоном успішно працювали й мали неабиякий авторитет майже 200 вчених-українців.

Нація – це не полотняна сорочка, вишита хрестиком. Не барвиста хустка на плечах у жінки (хоча це теж ознаки українського менталітету). Нація – це насамперед дух. Розуміння свого призначення, своєї ролі в історії. Нація – це і гордість, і шанування себе. Людську особистість визначає її духовний зміст. Духовність розвивається на основі національних традицій.

Гуманізація освіти вимагає виховання загальнолюдських цінностей: доброти, милосердя, толерантності; прагнення до самовиховання, саморозвитку, залучення до системи національних культурних цінностей.

Зростає значущість виховання гармонійно розвиненої, суспільно-активної особистості спеціаліста.

Щоб розв'язати ці завдання слід шукати нові методи та форми виховної роботи. Треба орієнтуватись на індивідуальний підхід. Не слід захоплюватись зовнішніми ефектами. Виховувати студентів слід через планомірну організацію життєдіяльності студентів. Більше використовувати діалогічні методи виховання: диспути і дискусії, а також значно більше приділяти уваги таким простим і в той же час ефективним методам як обговорення газетних та журнальних статей, телепередач, відвідування виставок, музеїв, театру.

Педагогічне спілкування повинно бути направлене на створення сприятливого психологічного клімату. Адже неправильне педагогічне спілкування породжує страх, невпевненість, послаблення пам'яті, працездатності, негативне ставлення до викладача.

Педагог має вибудовувати певну структуру педагогічного спілкування:

1. Моделювання послідуєчого спілкування зі студентами (вимагає знання особливостей аудиторії).
2. Організація безпосереднього спілкування в момент початкової взаємодії (потрібна техніка швидкого включення аудиторії в роботу).
3. Управління спілкуванням у ході педагогічного процесу (підтримка ініціативи студентів, організація діалогічного спілкування).
4. Аналіз процесу спілкування, що відбувся та моделювання майбутньої діяльності (співвідношення мети засобів і результатів).

Викладачу слід подолати бар'єри спілкування: фізичний – дистанція, якою викладач віддаляється від студентів; соціальний – підкреслення своєї переваги; гностичний – небажання педагога адаптувати свою мову до рівня розуміння студентів.

У спілкуванні можна виділити дві сторони: відношення та взаємодію. Це підводна та надводна частини айсберга, де видима сторона – ряд мовних та немовних дій, а невидима – потреби, мотиви, інтереси, почуття. У педагога зі стабільним емоційно-позитивним ставленням до студентів, діловою реакцією на недоліки в навчанні та поведінці, спокійним і рівним тоном у звертанні – студенти розкуті, товариські, довірливі.

Висновок. Викладач суспільних дисциплін має постійно працювати над вдосконаленням своєї мови та на власному прикладі прищеплювати студентам прагнення до вивчення української мови. Слід більше приділяти уваги вивченню вкладу відомих українців у світову культуру, тим самим, виховуючи у молоді гордість за свій народ. Необхідно постійно навіювати молоді переконання, що міцна сім'я – одна з умов процвітаючої держави.

Література

1. Гудкова І. Вплив навчального й виховного процесу на становлення громадянина України / І. Гудкова // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2010. – №3-4.
2. Журба Н. Національно-патріотичне виховання студентів / Н. Журба // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2010. – №3-4.
3. Зайнуліна С. Формування особистості у процесі індивідуальної роботи із студентами / С. Зайнуліна // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2011. – №1.
4. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури / Є.Маланюк. – К.: АТ «Обереги», 1992.
5. Сухомлинський В.А. Сто порад вчителю / В.А.Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1984.
6. Стецюра Н. Мовленнєвий етикет студентів – культурне обличчя нації / Н.Стецюра // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2010. – №3-4.

УДК 37.035.6

Межова О.В., старший викладач,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Волинський технікум Національного університету харчових технологій (ВТНУХТ), м. Луцьк

ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ДУСІ ПАТРІОТИЗМУ І НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Для становлення й утвердження незалежності України потрібно формувати в масовій свідомості молоді не підсвідомий патріотизм, а духовно осмислений, рефлексивний, який поєднує пристрасну любов до свого народу, нації, Батьківщини з тверезим почуттям міри і поваги до інших народів. З патріотизмом поєднуються національна свідомість громадян, яка ґрунтується на національній ідентифікації: вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє, волю до праці на користь народу, вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, традиції, символіку, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, відповідальністю перед своєю нацією. Як пише В.О. Сухомлинський, «кожен повинен відчувати себе сином Вітчизни, переживати особисте почуття гордості від того, що він спадкоємець її тисячолітньої слави й тисячолітніх духовних цінностей, творець її героїчного сьогодні» [5, с. 87].

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Методами національно-патріотичного виховання молоді є:

- **вчинковий** – формування якостей особистості через діяльність, де вихованець має вибір, повноваження та відповідальність;
- **стимулювання** – реалізується в різноманітних формах заохочення та змагання;
- **особистий приклад** – діяльність вихователя, який має бути взірцем для студента.

Одним із визначальних принципів національної виховної системи є взаємозв'язок впливів: родини; викладача; соціальних об'єктів; довкілля (освітнього простору).

Потрібні нетрадиційні методики, що кожного дня будуть орієнтувати молодь на оволодіння загальнолюдськими культурними цінностями, допоможуть їй знайти своє місце у громадянському суспільстві (рис. 1).

Рис. 1. Структура виховної моделі національного виховання

Пропонуємо надавати перевагу активним формам роботи, що передбачають самостійну або спільну роботу, набуття студентською молоддю соціального досвіду; сприяють формуванню національної свідомості, критичного мислення, ініціативності, творчого підходу до справи, відповідальності за свої дії та вчинки; громадській, волонтерській діяльності, соціальним практикам, пошуковій, дослідницькій та проектній діяльності, дискусійним клубам, діяльності учнівських прес-центрів, флеш-мобам, акціям.

Патріотичне виховання має пронизувати весь навчально-виховний процес, органічно поєднувати національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни. Відповідно, всі заходи мають бути наповнені громадянсько-патріотичним змістом, стверджувати ідею спільності інтересів та взаємоповаги усіх громадян України, підтримувати прагнення

кожної особистості до духовного, інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави в цілому.

Доцільно добирати та поєднувати різноманітні методи і форми патріотичного виховання.

Провідна роль у вихованні молоді належить оволодінню і вживанню української мови як духовного стержня нації. Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді, ідентифікаційним кодом нації. Розуміння студентами процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму. Студентська молодь має усвідомити, що без оволодіння державною мовою неможливо стати повноцінним громадянином своєї держави, патріотом України та й просто інтелігентною людиною, кваліфікованим спеціалістом будь-якої галузі господарства. Актуальними сьогодні є думки І. Огієнка та В. Сухомлинського про те, що до найважливіших ознак нації належить рідна мова, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом.

У навчальному закладі доцільно проводити тематичні вечори вшанування пам'яті видатних постатей України, «Дні української писемності і мови», «Дні рідної мови», літературно-музичні композиції до дня народження Лесі Українки та Тараса Шевченка, конкурси читців поезії і студентських творчих робіт, лінгвістичні вікторини, конкурси української пісні, пошукові акції зі збирання фольклору рідного краю, дослідження родоводу.

Вивчення української мови, літератури, історії, географії, правознавства спрямовано на формування переконливого почуття патріотизму й громадянської свідомості студентської молоді, знань про права і свободи громадян, сутність громадянського суспільства.

Волонтерська діяльність педагогів, студентів сприяє встановленню соціальних зв'язків, формуванню у молоді прагнення до відповідальної патріотичної поведінки, моральних і духовних якостей, світогляду справжнього громадянина України. Новий напрям волонтерської роботи – психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, Національної гвардії, інших військових формувань; допомога родинам, що були змушені покинути свої домівки у результаті анексії Росією Криму та окупації окремих територій Східної України, участь молоді у таких всеукраїнських акціях як «Лист пораненому», «Хвиля доброти», а також у волонтерських акціях. Актуальними є Уроки мужності, зустрічі з учасниками бойових дій на Сході України та волонтерами, відвідання військовослужбовців, які отримали поранення та проходять реабілітацію у медичних закладах, встановлення у навчальних

зкладах меморіальних дощок (знаків) на вшанування пам'яті загиблих воїнів-героїв.

При відзначенні національних свят і пам'ятних дат, зокрема Дня захисника України, Дня Гідності і Свободи, Дня Збройних Сил України, Дня Соборності України, варто проводити наукові конференції, семінари, круглі столи; військово-спортивні змагання, фестивалі-конкурси патріотичної пісні, прози та поезії, творів образотворчого мистецтва. Вшановуючи сучасних героїв-захисників України та пам'ять загиблих за свободу, єдність і незалежність українського народу, студенти повинні відвідувати музеї бойової слави.

Студентська молодь, вивчаючи історичне майбутнє українського народу, має відчувати власну відповідальність за майбутнє країни. За ініціативи студентської ради Волинського технікуму НУХТ створено театр тіней «По ту сторону», що відображає сцени боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність. З власними постановками студенти побували у різних містах області, збираючи кошти на підтримку української армії.

Важливим для формування справжніх громадян України є знання народних звичаїв та обрядів, походження свят церковного календаря. У навчальному закладі проводяться майстер класи з народних ремесел, виховні години, диспути, круглі столи, бесіди на морально-етичні теми. Свідченням цього є такі заходи, як «Свято Миколая», «Вечорниці на Андрія», «Майстер-клас по писанкарству», «Диво витинанки», «Конкурс на кращий творчостетичний проект», «День працівника харчової промисловості», «Покрова – свято козацьке».

Важливо, щоб студенти незалежно від їхньої національності та регіону проживання ідентифікували себе з Україною, прагнули жити в Україні; розуміли необхідність дотримання конституційних і правових норм, володіння державною мовою; сприймали регіональну історію як частину загальної історії України, відчували власну причетність до майбутньої долі рідного краю як невід'ємної складової єдиної країни, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності держави.

Висновок. Результатом патріотичного виховання має бути сформованість почуття патріотизму, яке означає вияв особистістю любові до свого народу, поваги до українських традицій, відчуття своєї належності до України, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини, готовність захищати її, а також досконале володіння українською мовою.

Література

1. Бака М.М. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навч.-метод. посібн. / М.М. Бака, В.П. Корж. – К. : Книга пам'яті України, 2004. – 460 с.
2. Жаровська О.П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / О.П. Жаровська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233-242.
3. Карпач Н.І. Особливості розвитку молодіжної участі у волонтерській діяльності / Н.І. Карпач, С.П. Олешак // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 351-360.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2019 рр., затверджена Наказом МОН № 641 від 16 червня 2015 року // Режим доступу: mon.gov.ua/.../nacionalno-patriotichne-vihovannya.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 4. – 597 с.

Сторожик І.І., ст. викл.

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ

ВАЖЛИВІСТЬ ВИХОВАННЯ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Символом української культури, українського способу життя, безперечно, є землеробство. Істотною обставиною є те, що українці становлять яскраво виражений автохтонний етнос. Увесь уклад їх життєдіяльності (праця, традиції, культура, мова та ментальність) ідеально адаптовані до однієї й тієї ж території (ландшафту), детерміновані природними циклами і сільськогосподарським календарем. Саме звідси виводять фахівці типові риси українського національного характеру: тонке відчуття гармонії доквілля, працелюбство, терпеливість, м'який гумор, ліричність, відчуття господаря та певний індивідуалізм (усвідомлення самоцінності власної особистості), розвинуте почуття справедливості, що спонукає до безперервних пошуків правди. Відомо, що ставлення до землі українського селянина межувало з її обожненням. Її величали святою і матір'ю. Нагальні проблеми відродження «душі» українського народу не можуть вирішуватися без глибокого аналізу соціо-природних особливостей формування українського етносу. Особливої актуальності в даному аспекті набуває питання про співвідношення двох культур: традиційної сільської та індустріальної міської.

Українство особливо сучасне, не є суцільним селянським світом, хоча багато йому завдячує. І коли вже ми прагнемо до відродження, піднесення духовності – мусимо залучати і використовувати те цінне, що було набуто народом у минулому: його етнічну культуру, екологічний досвід, звичаї та ін. Ігнорування здобутків минулого, наших історичних коренів є таким же небезпечним, як їх міфологізація. Сучасні етнографи переконливо аргументують положення про те, що головним чинником вимирання окремих народів є не безпосередні акти експансії: фізичне знищення, завезені хвороби, алкоголь і т. д., а деформація етнічного, релігійного, життєвого укладу, що надавав сенсу їхньому існуванню. Втрата традицій та звичаїв неминуче приводить до розладу етносу, деформації духовного життя, масових проявів аморалізму.

Прикладом гармонійного поєднання «двох культур», традиційного й нового є сучасна Японія з її принципом «вакон есай» (японський дух + західні технології). Якщо ми часто відкидали, як непотрібне, набуте предками і всі народногосподарські та культурно-соціальні програми прагнули починати «з нуля», японці тонко відчували зв'язок епох, наполегливо створювали свою сучасну культуру шляхом накопичення. У результаті один з найбільш замкнутих, само ізольованих у світі етносів перетворився в надмодерну високорозвинену державу, громадяни якої здатні створювати науково-технічні шедеври і демонструють зразки раціонального управління економікою та соціально-культурною сферою і, разом з тим не втратили почуття органічної

єдності з природним довкіллям. Збереження екофільних традицій пращурів дозволило японцям «замортизувати» тиск негативних наслідків рафінованого технократичного розвитку.

Надзвичайно багата етнічна культура нашого народу дає підстави на благополучне майбутнє. Нам є що зберігати і на базі чого проектувати подальший розвиток. Важливість проблеми етнічної ідентичності лише недавно стала усвідомлюватися не тільки в науковому середовищі, але й усередині політичної еліти. Середнє і вище утворення намагається відбити заклопотаність суспільства з приводу ідентифікації людини і, у першу чергу, етнічної ідентифікації. «Етнічний парадокс сучасності» – так назвали два взаємно суперечливих процеси, що одночасно характеризують міжнародну ситуацію. Один з них зв'язаний із глобалізацією сучасної економіки, зі створенням єдиного інформаційного простору, що стирає будь-які межі країн і народів. Взаємопроникнення культур досягло критичної оцінки, подолання якої грозить культурної аккультурації, розчиненню однієї культурної індивідуальності (людини або цілого суспільства) в іншій, коли перевага віддається іноземним зразкам, поняттям, цінностям. Інший процес є як би відповіддю на виклик глобалізації: малі і великі народи всерйоз стурбовані тим, що етнічні цінності, норми поведінки, культурні традиції піддаються розмиванню, знеособлюванню, а, по суті, знищенню. І це підштовхує етнічну сутність народів повставати проти абстрактної інтеграції, як у свій час пропонував ще «Інтернаціонал», проти стирання не тільки державних, але і культурних границь. Причому, цей процес етнічного відродження є «одна з основних рис розвитку людства в другій половині ХХ – ХХІ в.». Майже повсюдно виявляється інтерес до своїх історичних, культурних і національних коренів, починаючи від реанімації стародавніх звичаїв і обрядів, пошуків народної душі або національної ідеї, і закінчуючи боротьбою за національну і державну незалежність. Усе це привело до виникнення міжетнічних конфліктів, розібратися в які виявилися не готові не тільки політики, але і вчені. Зближення націй, зіткнення з різними, не схожими на свої, змістами і значеннями інших народів, із зовсім незнайомими і, часом, непоясненими формами поведінки і мотивами дій цілих колективів продемонструвало повну нездатність міжетнічного взаєморозуміння і неефективність «об'єктивного» знання, яким ще сто років тому користувалися як універсальним. Хоча сьогодні вже стала очевидною обмеженість будь-якого знання не тільки простором і часом, але і національним ґрунтом його появи, етнічними умовами його використання, культурним і освітнім рівнем країни і людей, для яких те або інше знання має значення норми або критерію. Проблема усвідомлення, вивчення та виокремлення головних рис менталітету сучасного українського суспільства є виключно актуальною. Щоб будувати свою державу слід мати хоча б який мінімум духовної єдності, яка дає право та підстави вважати себе соціально-історичною одиницею, дає право претендувати на самостійність, незалежність, реалізацію оригінальної національної ідеї в неповторних соціально-економічних, культурно-історичних та природно-кліматичних умовах.

Складність аналізу менталітета народу полягає в тому, що як і будь-яке явище духовного життя народу його важко виокремити, «виміряти», обґрунтувати. Але, з іншого боку, менталітет неможливо приховати. Він виявляє себе в культурі, матеріалізується у способі життя, традиціях, цінностях та нормах поведінки, у мові. У результаті цих і багатьох інших процесів у сучасному світі освітня і виховна системи поставлені в надзвичайно складне становище. Адже на них лежить відповідальність за майбутнє народу і країни, за підготовку нових носіїв традиційних цінностей і ідеалів, здатних протистояти не тільки зовнішньому завоюванню, але і культурній асиміляції. Для того, щоб відповісти на виклик часу, щоб не залишитися на узбіччі історії серед осколків і руїн власної культури і державності, середня і вища школи зобов'язані прийняти діючу участь у формуванні привабливої і повної достоїнства етнічної ідентичності (а точніше, ідентичностей, що враховують безліч індивідуальних ознак членів етносу, таких як вік, стать, соціальний стан і т.п.). У цьому змісті родина і суспільство через свої інститути можуть лише частково і не завжди системно брати участь у побудові етнічної самосвідомості конкретної людини. Найбільше послідовно і систематично це можна зробити тільки в рамках освітнього процесу.

Здавалося б, що освіта виконує свої функції, лише частково пов'язані з функціями виховання особистості. Але в справі виробництва етнічної ідентичності середня і вища школи мають засоби, ще майже не освоєними. Але перш, ніж сказати про них, варто визначити термін «етнічна ідентичність».

Етнос – це природно-соціальна спільність, група людей, поєднана об'єктивними факторами, такими, як єдина територія проживання, загальне господарство, політична система, історичне і культурне єдність, і суб'єктивними ознаками, до яких відносяться етнічна самосвідомість (етнічна ідентичність) і етнічна самоназва (етноним). Основою етнічної самосвідомості служить психологічне протиставлення своєї етнічної групи всім іншим («ми – вони»). Звідси зрозуміло, що етнічна ідентичність зв'язана з такими поняттями, як Батьківщина, Вітчизна, «рідний край».

Однак емоційне переживання своєї спільності з етнічною групою або територією її проживання є тільки основою етнічної самосвідомості, у якому найважливішу роль покликано зіграти раціональне обґрунтування етнічної приналежності особистості.

УДК 908(477)

Приблуда Л. М., асистент

Пінчук В., студент

Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ

ДИНАМІКА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Вступ. Кожна нова доба породжує нові орієнтири. Ціннісна динаміка – потужний фактор політичних економічних, моральних, соціокультурних змін. Оновлення цінностей стосується не стільки змісту, стільки структури, тобто їх ієрархічного співвідношення у свідомості людини.

Актуальність теми. Система ціннісних орієнтацій виражає змістовне відношення людини до соціальної дійсності і в цій якості визначає мотивацію її поведінки, робить істотний вплив на усі сторони її діяльності. Це складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності особи, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, надаючи сенс і напрям особистим позиціям, поведінці, вчинкам.

Методи та матеріали. У дослідженні використаний описовий метод, метод порівняння та зіставлення. За матеріал взято інформацію зі статті Ю.А. Бабенко, О.В. Савчук (див. список літератури).

Результати та обговорення. Сучасні суспільно-політичні та культурно-економічні процеси в українському суспільстві змінили соціальне та матеріальне становище молодих людей. На сучасному етапі розвитку країни поживалися дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Поняття «цінність» та «ціннісні орієнтації» є предметом широких теоретичних та емпіричних досліджень різних наукових спрямувань [1]. Цінності та ціннісних орієнтацій досліджені у наукових працях Балакірева О. М., Бабенко Н.Б., Морозова Л.П., Новікова Л.Г., Панченко Л.П., Сорокіна Н.Д., Щєпова Д.Р., Шкурінова В.Н. та ін.

Система ціннісних орієнтацій має багаторівневу структуру. Вершина її – цінності, пов'язані з ідеалами і життєвими цілями особи. О. В. Савчук підкреслює: «Як елемент структури особи, ціннісні орієнтації характеризують внутрішню готовність до здійснення певної діяльності по задоволенню потреб і інтересів, вказують на спрямованість її поведінки. Оскільки набір цінностей, які засвоює індивід в процесі соціалізації йому «трансляє» саме суспільство, дослідження системи ціннісних орієнтацій молоді виявляється особливо актуальною проблемою. Вивчення ціннісних орієнтацій, що наявні у сучасному суспільстві потребує з'ясування природи, характеру та механізмів процесів, що відбуваються. Аналіз соціально-політичної та економічної ситуації в Україні свідчить, що змін зазнає вся система, всі види суспільних відносин, тобто процеси змін носять загальний, всеохоплюючий характер і по своїй природі можуть розглядатись як глибока трансформація суспільства» [3, с. 60].

Соціальне самопочуття молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її проблеми, визначити цінності та ціннісні орієнтації молодих людей. Молодь як соціально-демографічна група переживає період становлення соціальної зрілості, адаптації в соціумі та життєві зміни. Молода людина проходить первинний етап сімейної та позасімейної соціалізації, процеси становлення особистості шляхом навчання, засвоєння цінностей і норм, установок зразків поведінки, прийнятих у даному суспільстві [1].

В умовах демократичного розвитку українського суспільства великого значення надається формуванню духовно-культурних цінностей та ціннісних орієнтацій сучасної української молоді, розвитку української мови, народних традицій, звичаїв, обрядів тощо. У дослідженні нам необхідно було з'ясувати у молоді, які з наведених ознак найбільшою мірою ріднять їх з українським народом. На фоні процесів глобалізації в житті суспільства сім'я є головним елементом у національному вихованні особистості, носієм національних традицій, котрі протягом століть допомагали формувати широкий духовний світ, високі моральні цінності, виховувати працелюбність, повагу до старших, любов до рідного краю. Сімейні традиції відіграють важливу роль у виробленні духовної культури народу [1].

Висновки. Інтерес дослідників до проблеми цінностей та ціннісних орієнтацій української молоді є результатом більш поглибленого розуміння природи людського пізнання, яке в процесі трансформації набуває нових ознак та допомагає особистості пристосуватися до якісно нових соціально-культурних умов життя.

Література:

1. Бабенко Ю.А. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: за результатами дослідження // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/lenovo/Downloads/64-216-1-PB.
2. Савчук О.В. Динаміка ціннісних орієнтацій сучасної молоді // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/eloaden/actprob16_60-67.

УДК 378.091

Васильєва Д.О., викладач

*Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ (АНГЛОМОВНИЙ ПРОЕКТ)

Сучасний стан речей у світі свідчить про те, що на даному етапі розвитку людства, в умовах глобалізації, тотальної інформатизації суспільства, для успішної діяльності фахівців недостатньо мати високий рівень компетенції лише в одній галузі знань. Крім того, одним з пріоритетів стратегії розвитку українського суспільства є оволодіння принаймні однією з європейських мов.

За останні роки в Україні посилюється розвиток сфери міжнародної діяльності та міжнародних зв'язків, з'явилася потреба у налагодженні тісних відносин з країнами світу в галузі економіки, науки, культури. Стають затребуваними іноземні мови. Адже вивчення мов дає шанс отримати гідну освіту та роботу, а також сприяє розвитку розумового потенціалу та розширенню світогляду.

У дослідженні використано описовий та порівняльні методи. Матеріалом дослідження є зміст роботи семінарських занять з дисципліни «Історія української культури» (англомовний проект).

У червні 2015 р. Президент України П. Порошенко заявив про те, що наступний 2016 рік в Україні буде оголошено роком англійської мови, а її вивчення має стати одним з пріоритетів у розвитку нашої держави. Варто зазначити, що Україна наразі – серед країн з найнижчим рівнем володіння англійською мовою, що є суттєвим бар'єром для презентації України на міжнародному рівні. Оновлення змісту сучасної вищої освіти, що супроводжується впровадженням у навчальний процес англомовних проектів та розробленням ефективних навчальних технологій, мають на меті поступове вирішення вище згаданої проблеми.

Перед студентами вищих технічних навчальних закладів під час вивчення іноземної мови часто постають труднощі щодо недостатності знань та низької мотивації. Вирішувати ці проблеми покликані інтерактивні технології, що допомагають створити комфортні умови навчання, адже в ході такого навчання студенти обмінюються набутими знаннями, вчаться один у одного, оцінюють свої знання та висловлюють думку з приводу знань інших.

На відміну від традиційних дидактичних систем, де основою будь-якої технології навчання є пояснення (монолог), інтерактивна освіта, основою якої

постає діалогова концепція, робить акцент на розуміння та взаєморозуміння (діалог) і застосовує такі технології як: «мозковий штурм», метод проектів, «круглий стіл», рольові та ділові ігри, підготовка реферату та його презентація.

У нашій практиці ми часто використовуємо метод проектів та презентацій.

Метод проектів передбачає вирішення навчальної проблеми шляхом використання різних засобів навчання задля демонстрації умінь самостійного конструювання своїх знань, орієнтації в інформаційному просторі, критичного мислення, вміння інтегрувати знання та вміння з різних галузей науки і мистецтва [1]. Проекти повинні враховувати інтереси студентів та ініціювати їх пізнавальну активність. Для успішних результатів навчання індивідуальну діяльність студентів необхідно урізноманітнювати, практикувати роботу в парах та групах. Проектна діяльність передбачає певну послідовність дій: самостійний пошук необхідної інформації, її творче перетворення в матеріалізований продукт (плакат, реферат, стендову доповідь, мультимедійну презентацію) та захист проекту. Викладач при цьому виконує роль керівника, судді, він є консультантом, який відповідає на запитання, що виникають у ході виконання студентами проекту, допомагає підібрати літературу.

Очевидно, що процес набуття знань має носити практичний характер. Для цього студенти повинні отримувати завдання творчого характеру (написати реферат іноземною мовою на тему та підготувати його презентацію). Презентація результатів своєї роботи – важливий етап в процесі навчання. Навички такого плану сприяють подальшому професійному становленню, адже публічні виступи з презентацією перед групою, на конференціях навчають майбутніх фахівців відстоювати свої ідеї, доводити їх вагомість, а також мотивують до поглибленого вивчення іноземної мови.

Висновок. Необхідність сучасних змін змісту освіти, поширення новітніх інформаційних технологій, поява нових галузей зумовлює зміщення акцентів у викладанні дисциплін у бік міжкультурної парадигми. Практичне ж опанування англійської мови у вищих навчальних закладах України забезпечує подальший розвиток мовної компетенції майбутніх фахівців в умовах міжкультурного дискурсу. Таким чином, англійська мова виступає інструментом спілкування у діалозі культур для презентації духовної спадщини України у мультикультурному та мультилінгвістичному європейському контексті.

Література

1. Буйницька О.П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення курсу / О.П. Буйницька. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький, 2009. – 100 с.

2. Єльнікова О.В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій / О.В. Єльнікова // Імідж сучасного педагога. – 2001. – № 3-4 (14-15). – С. 71-74.

3. Сиротенко Г. Шляхи оновлення освіти: Науково-методичний аспект. Інформаційно-методичний збірник / Г. Сиротенко. – Х.: Видав. гр. «Основа», 2003. – 96 с.

УДК 94(477)

Самко О.В. викладач історії

Смілянський технікум харчових технологій

Національного університету харчових технологій

(СТХТ НУХТ) м. Сміла

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У СИСТЕМІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У зв'язку з процесом декомунізації та в умовах агресії з боку Російської Федерації максимально зросла актуальність проблематики питань пов'язаних із гуманітарним та патріотичним вихованням студентської молоді. У цих умовах патріотичне виховання набуває особливо важливого, стратегічного значення для майбутнього України.

Основоположне значення в процесі патріотичного виховання відіграє робота викладачів гуманітарних дисциплін: істориків, правознавців, суспільствознавців, філософів тощо. Саме вони повинні пояснювати молодим людям складні питання та проблеми вітчизняної та зарубіжної історії й сьогодення, обов'язково з точки зору загальнолюдських, європейських цінностей, а також через призму конкретних інтересів України. Для того, щоб молоде покоління громадян України не втратило ціннісні орієнтири та не розмило національну ідентичність в хаосі інформаційної війни та пропаганди, органи державної влади, міністерство освіти та вищі навчальні заклади, не повинні залишати на периферії своєї уваги гуманітарне та патріотичне виховання студентської молоді.

Щоб уникнути помилок минулих поколінь, молодь повинна мати тверді історичні знання та патріотичні погляди, засновані як на національній самоідентифікації, так і на загальнолюдських гуманістичних цінностях. На сучасному етапі складовою частиною всебічного історичного виховання є необхідність принципової ревізії радянської історіографії.

Радянський період української історії сповнений «білих плям» і нав'язаних комуністичною пропагандою та цензурою штампів, стереотипів, спростування яких – важливе завдання дослідників і викладачів вітчизняної та світової історії.

Одним із малодосліджених періодів історії УРСР є післявоєнна епоха 1945-1953 років. Поряд із науковими проблемами, які широко досліджуються в сучасній історіографії – боротьба ОУН-УПА, голод 1946-1947 років, репресії

проти інтелігенції – існує ряд проблем, що перебувають на периферії суспільної уваги.

Однією з них є значення репараційних виплат у відновленні харчової промисловості України після Другої світової війни. Сучасній українській історичній науці слід звернути увагу на низку «білих плям» в історії України радянської доби, зокрема, й на зазначену вище проблему. Актуальність цієї роботи полягає в тому, що вона є складовою процесу декомунізації історичної науки в Україні [1, с. 472-507].

Історіографію проблематики післявоєнної відбудови народного господарства слід поділити на два основних етапи: радянський та пострадянський. Пострадянську історіографію логічно розділити на вітчизняну та зарубіжну. Окреме місце у зарубіжній історіографії посідають дослідження істориків української діаспори [2, с. 366-378].

Висновок. Відхід від застарілих, заідеологізованих схем та концепцій на вітчизняну історію – запорука відновлення історичної правди, яка дуже необхідна не лише історикам, а й українському суспільству та передовій його частині – студентській молоді. Ґрунтовне дослідження даної тематики стане однією з цеглин у фундаменті об'єктивної, не заідеологізованої національної історії України, а, отже, і патріотичного виховання молоді.

Література

1. Бойко О.Д. Історія України : Посібник / Олександр Бойко. – Видання 2-е, доповнене. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 656 с.
2. Економічна історія України : історико-економічне дослідження : в 2-х т. / В. М. Литвин , Г. В. Боряк, В. М. Геєць, В. А. Смолій. – К. : Ніка-Центр, 2011. – Т. 2. – 608 с.

МІСЦЕ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У РОБОТІ СТУДЕНТСЬКОЇ РАДИ НУХТ

Патріотизм – це любов та відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Це слово прийшло з грецької і означає земля батька, предка. Патріотизм – складна система патріотичних якостей духовно-морального, емоційного, почуттєвого, інтелектуального та вираженого поведінкового характеру.

Розуміння патріотизму дозволило визначити наступні етапи виховання патріотизму особистості:

- виховання любові й поваги до своїх батьків, своєї родини, що повинно формуватися в рамках родинного виховання;
- виховання позитивного ставлення до «малої батьківщини» (свого міста, краю, регіону) тобто етнічне самовиявлення.
- виховання позитивного ставлення до своєї країни (державницького патріотизму)
- усвідомлення своєї належності, в історичних та культурно-релігійних традиціях східнослов'янських народів.
- виховання доброзичливого ставлення до всіх народів світу .

Важливим етапом формування патріотизму є період навчання та розвиток соціальної свідомості на етапі навчання у вищому навчальному закладі. Одна з функцій на момент навчання має відводитись ролі патріотичному вихованню національної свідомості студентів. Нинішня ситуація в Україні просто вимагає від українських вишів приділяти велику увагу вихованню студентів, вихованню у них позитивного ставлення до «малої батьківщини», вихованню державницького патріотизму.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери [1]

Національно-патріотичне виховання включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, охоплює своїм впливом усі покоління, пронизує всі сфери життя: соціально-економічну, політичну, духовну, спирається на освіту, культуру, науку, спорт, історію, право.

У Національному університеті харчових технологій студентська рада приділяє цьому питанню значну увагу, що дає можливість підвищити моральні та патріотичні якості студентської молоді вишу. Важливу роль у процесі

виховання відіграють насамперед заходи, які студентська рада проводить в університеті. Найбільш ефективними є конкурс української пісні, що дає змогу привити любов студентів до історії, звичаїв та традицій українського народу.

Вагоме місце у роботі студенського самоврядування займає волонтерська робота, яка спрямовна на допомогу та підтримку українських воїнів та забезпечення людей, які не за власною волею потрапили в скрутне становище, дітей сиріт, малозабезпечених та онкохворих людей тощо. Ця робота виховує, у першу чергу, у студентської молоді елементарні людські якості: добро, співчуття, любов до ближнього, справедливість, милосердя.

Висновок: Поглиблення виховання студентства є загальною метою всього колективу Національного університету харчових технологій. Та особливо багато уваги вихованню у студентської молоді патріотизму та національної ідентичності приділяє студенське самоврядування нашого університету та й усіх вишів України. Реалізація Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді у НУХТ також відбувається на усіх заняттях, а особливо на заняттях із гуманітарних дисциплін: історії, культури, політології, філософії.

Література

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 [Електронний ресурс].- Режим доступа: <http://mon.gov.ua/>

Секція 2.

Молодь і сучасні трансформації політичного простору

Голова – зав. каф. українознавства, проф. Н.М. Левицька
Модератор – професор О.Є. Пилипенко

УДК 323.1; 37.035.4

Пилипенко О.Є., д-р іст. н., проф.

*Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ*

ЗАХОДИ УРЯДУ УКРАЇНИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Серед проблем, які гостро постають перед вищими навчальними закладами України, особливо вирізняється проблема підготовки фахівців, які у ХХІ столітті візьмуть на себе всю відповідальність за розбудову держави, її соціально-політичний, економічний розвиток та забезпечення громадської безпеки. Вирішення цих та інших питань вимагає формування у майбутніх спеціалістів високої культури, духовності, морально-християнських чеснот. У цьому аспекті важливе місце посідає національно-патріотичне виховання молодого покоління українців.

Патріотичне виховання було предметом дослідження багатьох поколінь педагогів. Видатні вчені минулого О. Духнович, Г. Ващенко, С. Русова, К. Ушинський, Я. Чепіга у своїх працях приділяли велику увагу вихованню любові до своєї землі, малої та великої Батьківщини, рідної мови; поваги до історичного минулого та формуванню національної самосвідомості. Основні складові патріотичного виховання українців намагались визначити філософи, історики, правознавці, політики, письменники, зокрема Д. Донцов, М. Грушевський, Г. Сковорода, І. Франко, Д. Чижевський та ін.

Аналіз опублікованих праць із проблем національно-патріотичного виховання студентської молоді свідчить про недостатню їх кількість.

Спостерігається недооцінка ролі та значимості системи національно-патріотичного виховання особистості в становленні української держави, її культурно-духовного розвитку у світовому співтоваристві. З огляду на це важливою і актуальною є наукова розробка і практичне забезпечення сучасної системи національно-патріотичного виховання студентської молоді в українських вишах, метою якого є формування у майбутніх працівників гордості за приналежність до українського народу, любові до своєї малої і великої Батьківщини, внутрішньої потреби зміцнювати її могутність захищати її суверенітет,

Зміст національно-патріотичного виховання полягає в організованому, планомірному, систематизованому, послідовному та цілеспрямованому навчально-виховному процесі, спрямованому на засвоєння майбутніми фахівцями національних духовних і культурних цінностей, формування національно-патріотичної свідомості, переконань, поведінки, готовності до захисту Вітчизни, конституційних прав і свобод громадян. Вищі навчальні заклади України є важливою ланкою в системі виховання у майбутніх працівників високої духовності, моральності, патріотичних рис, національної гордості та активної життєвої позиції.

З метою забезпечення системної взаємодії державних органів із громадськістю у питаннях, пов'язаних із національно-патріотичним вихованням дітей та молоді на прикладах героїчної боротьби Українського народу за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, відстоювання демократичного вибору України, консолідації дій державних органів, громадських об'єднань патріотичного спрямування щодо проведення відповідної роботи у молодіжному середовищі, відповідно до пункту 28 частини першої статті 106 Конституції України Президент України Петро Порошенко 12 червня 2015 року видав Указ № 334/2015 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» на 2016 - 2020 роки.

Згідно з цим указом, на Кабінет Міністрів України покладено наступні обов'язки:

- 1) створення Робочої групи для розроблення Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді;
- 2) передбачати під час розроблення проектів законів про Державний бюджет на відповідний рік кошти, необхідні для фінансування програм і заходів із національно-патріотичного виховання дітей та молоді;
- 3) забезпечення розробки за участю громадських об'єднань та затвердження плану заходів із відзначення у 2015 році Дня захисника України, звернувши особливу увагу на заходи з національно-патріотичного академії наук

України, Національної академії педагогічних наук України заходів щодо осучаснення роботи навчальних закладів, музеїв, бібліотек, клубів, інших закладів культури з національно-патріотичного виховання, активного залучення ними дітей та молоді до вивчення історії та культури України, подвигів борців за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, її демократичний вибір;

4) Міністерству оборони України разом із заінтересованими центральними органами виконавчої влади, за участю Товариства сприяння обороні України розробити у тримісячний строк спільний план невідкладних заходів, спрямованих на налагодження взаємодії у питаннях національно-патріотичного виховання допризовної молоді та популяризації військової служби.

5) Міністерству інформаційної політики України, Державному комітету телебачення і радіомовлення України разом із Українським інститутом національної пам'яті забезпечити: організацію у телевізійних та радіопрограмах, друкованих засобах масової інформації постійно діючих рубрик із популяризації української історії, мови та культури, досвіду роботи з національно-патріотичного виховання; створення та розміщення соціальної реклами, спрямованої на національно-патріотичне виховання молоді; виготовлення та розповсюдження інформаційно-просвітницької продукції (навчально-методичних посібників, буклетів тощо) про героїчну боротьбу Українського народу за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України.

На засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України 26 березня 2015 р. була прийнята «Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді», яка концепція спирається на традиції української державності, національно-визвольної боротьби українського народу, громадянську свідомість, здатність критично і незалежно мислити, бути активним у відстоюванні своєї позиції та готовим до захисту незалежності й територіальної цілісності української держави.

Розробниками запропонована наступна структура Заходів, що окреслює напрями і шляхи розвитку національно-патріотичного виховання в освітньому просторі України. Вони розташовані за показниками важливості і значущості – від загальнодержавного рівня до структурних складових освітньої системи та їх науково-методичного забезпечення.

Перший розділ – *Удосконалення нормативно-правової бази* – містить у собі елементи управління цим процесом на державному рівні.

Другий розділ – *Взаємодія центральних органів виконавчої влади, установ і організацій* – включає до заходів національно-патріотичного виховання молоді широке коло учасників.

Третій розділ – *Створення соціально-педагогічних умов для реалізації національно-патріотичного виховання*. Сюди увійшли позиції і заходи, які стосуються цілісного підходу до організації і перебігу зазначеного виховання, що включає в себе загально педагогічний і соціальний підхід, стосується молоді, що охоплена освітнім і виховним процесами.

Четвертий розділ – *Зміст і форми національно-патріотичного виховання*. Ця позиція найбільш об’ємна в документі, повно і детально пропонує заходи у всіх структурних складових освітнього, навчально-виховного процесу.

П’ятий розділ – *Військово-патріотичне виховання дітей і молоді*. В цьому розділі зібраний і представлений цілісно даний аспект національно-патріотичного виховання.

Шостий розділ – *Інформаційно-комунікаційні технології у забезпеченні національно-патріотичного виховання* – розкриває актуальність, значення і можливість ІКТ для організації і проведення визначеного Концепцією напряму виховної діяльності.

Сьомий розділ – *Наукове і навчально-методичне забезпечення* – розкриває, через які наукові і навчально-методичні матеріали, підручники, конференції, круглі столи тощо здійснюватиметься увесь комплекс заходів, запропонованих міністерством.

Восьмий розділ – *Національно-патріотичне виховання за участю громадських організацій* – підкреслює важливість тісної співпраці з громадським сектором.

Отже, запропонована структура не лише відображає мету і завдання Концепції, а й спирається на структуру побудови навчально-виховного процесу, його змістове наповнення та науково-методичне забезпечення.

У розвиток завдань, поставлених Президентом П. Порошенком, Міністерство освіти і науки України 16.06. 2015 р. за № 641 видало розпорядження про Створення Ради з національно-патріотичного виховання при МОН України. Рада повинна забезпечити реалізацію наступних основних завдань:

- сприяти створенню Міжвідомчої Ради з питань національно-патріотичного виховання при Кабінеті міністрів України;
- сприяти створенню Рад з питань національно-патріотичного виховання в обласних центрах
- систематично проводити конференції, семінари, круглі столи тощо, присвячені особам, фактам і подіям, зазначеним у Законі України «Про

засудження комуністичного і націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» (№ 2558 від 9 квітня 2015 року) для кожної категорії педагогічних працівників з урахуванням специфіки їхньої професійної діяльності

- на виконання Закону України «Про засудження комуністичного і націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» (№ 2558 від 6 квітня 2015 р.) розробити нові та удосконалити відповідно до ідеології їх засудження діючі програми, навчальні посібники, підручники з питань історії у розділах, що розкривають комуністичні та націонал-соціалістичний (нацистський) тоталітарні режими

- популяризувати на конференціях, круглих столах і широко висвітлювати у друкованих засобах, навчально-методичній літературі, особливо у підручниках з історії для усіх рівнів освіти, факти і події, що свідчать про колективну й індивідуальну боротьбу за незалежність України у ХХ столітті, перелічених у Законі України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» (№ 25-38-1 від 7.04.2015 р.)

- забезпечити проведення тижнів правової освіти та національно-патріотичного виховання, спрямованих на розвиток у молоді почуття власної гідності, усвідомлення своїх прав і місця у суспільстві, можливості реалізації своїх прав у поєднанні з виконанням обов'язків із застосуванням рекомендацій Українського інституту національної пам'яті

- комплектувати фонди бібліотек освітньо-виховних закладів літературою, спрямованою на національно-патріотичне виховання;

- включити питання патріотичного виховання молоді до дослідницьких програм і планів науково-дослідних інститутів та університетів, які охоплювали б зміст загальної середньої та університетської освіти, включаючи і предмети природничо-математичного циклу;

- підготувати курси лекцій та методичні рекомендації для викладачів вищої школи, присвячені тривалим державницьким традиціям України (Київська Русь, Велике Князівство Литовське, Військо Запорізьке, Гетьманщина, Українська Народна Республіка, Гетьманат Павла Скоропадського тощо).

Висновок. Як висновок можна зазначити наступне, що всі урядові заходи направлені на те, щоб наповнити всі ланки навчально-виховного процесу національним змістом, у якому «відображені історія, мистецтво, культура, символіка нашого народу». Під час навчального процесу викладачам слід максимально використовувати потенціал рідної мови, української етнопедагогіки, етнопсихології, народознавства, засоби декоративно-ужиткового мистецтва, щоб пробудити національну свідомість молодого

покоління, озброїти його міцними знаннями, виховати активну життєву позицію, сповнену патріотизму. Важливим в ефективному національно-патріотичному вихованні є формування патріотичної самосвідомості, яка проявляється у ставленні особистості до своєї нації, зацікавленні і повазі до історії українського народу, його традицій та звичаїв, шанобливому ставленні до національної спадщини народу, прагненні примножити його славу історію та традиції.

Література

1. Ряшко В.І. Актуальні проблеми національно-патріотичного виховання майбутніх правоохоронців [Електронний ресурс] / В.І. Ряшко. – Режим доступу : Statioline.org.ua.
2. Указ Президента України № 334/2015 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» на 2016-2020 роки / Урядовий кур'єр. – 2015. – Червень.
3. Агаддулін Р.Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект / Р.Р. Агаддулін // Педагогіка та психологія. – 2004. – №3. – С. 18-29.
4. Алексєєва О.В. Пріоритети та перспективи полікультурного виховання / О.В. Алексєєва // Педагогіка та психологія. – 2004. – №4. – С. 60-63.
5. Кузнецов О.А. Виховна робота в аграрному університеті: практика, проблеми, перспективи / О.А. Кузнецов // Наука і методика. — 2006. – №6. – С. 159-163.
6. Кухаренко П.М. Формування громадської позиції сучасної молоді / П.М. Кухаренко, О.О. Резнікова // Україна на зламі тисячоліть – 20 років незалежності (1991-2011) : зб. наук. пр. / редкол. : Кобець А.С. (відп. ред. та ін.). – Д. : Вид-во «Придніпров'я», 2011. – Вип. 3. – С.169-174.

УДК 323.2

Перегида Є.В., д-р політ. н., проф.

*Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА),
м. Київ*

МОЛОДЬ В УМОВАХ ЗМІНИ ПОКОЛІНЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ В УКРАЇНІ

У сучасному суспільстві соціальний контроль здійснюється переважно у політичній сфері. Тому політика є одним з визначальних чинників соціалізації молоді.

Нинішній процес суспільно-політичних трансформацій в Україні пов'язаний зі зміною поколінь вітчизняних політиків. Протягом попередніх років незалежності України правила у політиці та в інших сферах суспільного життя визначали ті, хто сформувався як громадський діяч головним чином у радянські часи. У політичних лавах та серед державних управлінців, звичайно, були відносно молоді люди (напр., А. Яценюк, В. Хомутинник та ін.), які не обіймали посад в УРСР, а увійшли до активного політичного життя вже в період державної незалежності. Але віднести їх до нового покоління заважали не лише їх нечисленність, а й те, що вони погодилися з правилами політичної гри, які були розроблені пострадянською номенклатурою.

Специфічною рисою періоду домінування останньої було спрямування зусиль можновладців на перерозподіл накопичених у радянські часи ресурсів. Йдеться не лише про приватизацію майна, а й про фактичне привласнення неречових ресурсів, духовних надбань, становлення яких відбулось у попередній історичний період, використання тих соціальних інститутів, зміст яких визначався тенденціями суспільного розвитку до 1990-тих років. Як приклад, можна навести приватизацію Комуністичною партією України ідеї соціальної справедливості в її ортодоксальному варіанті або націонал-демократами – спадку боротьби за національну свободу.

Це, звичайно, не означає, що країна не потребувала нових підходів до розв'язання проблем суспільного розвитку, нових інститутів. Загалом ця потреба актуалізувалась починаючи від 1998 р., коли тодішній глава держави вперше заговорив про необхідність інституційних реформ [1, с. 9]. Надалі він неодноразово наголошував на цьому у своїх публічних виступах, а у серпні 2002 р. сформулював чіткий перелік таких реформ: бюджетна, адміністративно-територіальна, пенсійна, медична, освітня [2, с. 2].

Проте ані тоді, ані пізніше влада не проявила рішучості та послідовності у їх розробці та, зрозуміло, у впровадженні. Причину цього ми вбачаємо в тому,

що ці реформи не могли здійснюватись силами самої політичної бюрократії, без активного залучення громадськості. Відтак, саботаж реформ був викликаний загрозою втрати влади пострадянською номенклатурою.

Наслідком такої поведінки політичних еліт і стали катастрофічні події, що розгорнулись із 2013 р. Від Помаранчевої революції Євромайдан відрізняла насамперед активна участь громадянського суспільства. На політичну арену вийшли нові соціальні групи. «Правий сектор», «Автомайдан», командири військових формувань, волонтерські організації тощо складались переважно з молодих людей, світогляд яких формувався в умовах незалежної України та які були радикально не задоволені тенденціями суспільно-політичного розвитку держави в попередні два десятиліття. Вкупі зі значним зростанням зовнішньополітичних ризиків для державності це призвело до надзвичайного пришвидшення процесів формування політичної нації, на чолі якої мають стати вказані та інші громадські активісти.

Завданням нового покоління громадських активістів та політиків, які виходять та виходитимуть з цього середовища, є формування нових суспільно-політичних інститутів, які нададуть перспективу українській державі. Проте все вищесказане зовсім не означає, що успіх нинішньому процесу забезпечений. Існують як мінімум дві загрози для нього.

По-перше, боротьба нового покоління з пострадянською номенклатурою не завершена. Остання не збирається добровільно віддавати владу, намагається скористатися на свою користь здобутками Революції Гідності. Більше того, прагнучи зберегти в своїх руках владу, вона так само, як на початку 1990-тих років комуністична бюрократія інтегрувала у свої лави націонал-демократичну опозицію, намагається поставити під свій контроль громадянське суспільство, інкорпорувати комбатів та волонтерів, ліквідувати маневр політичних дій останніх, зокрема й шляхом «купівлі». Слід сказати, що частина молодого покоління готова йти назустріч «старим товаришам».

Друга загроза полягає у специфіці тієї ситуації, в якій ці процеси розгортаються. Насамперед це військове протистояння на сході України, а також протистояння тим соціальним та політичним групам, які підтримували попередню владу. Це протистояння, з одного боку, сприяє поширенню та зміцненню нетолерантності, ворожості великої частини суспільства щодо інших соціальних груп, які дотримуються інших поглядів на шляхи розв'язання суспільних проблем, мають інші образи України у своєму серці. Це не просто ставить під сумнів майбутнє України як єдиної країни, а й автоматично посилює ентропію соціальної енергії, її перетворення у деструктивні форми.

Висновок. Які завдання в цих умовах стоять перед сотнями тисяч молодих людей, зокрема тих, які не займаються професійно політичною

діяльністю? Ті реформи, які сьогодні важко народжуються в Україні – децентралізації влади, розвитку бізнесу, творення національної армії та поліції тощо – формують нові канали соціального ліфту, опановувати які має й зацікавлена у цьому молодь. У процесі такого опанування у її представників неминуче формуватимуться уявлення щодо необхідних політичних механізмів соціального управління, формулюватимуться вимоги до органів влади. Тобто інтенсивна соціальна діяльність неминуче призводитиме до активної політичної позиції на усіх рівнях суспільного управління.

За цих умов важливим є опанування молоддю, зокрема студентською, знань з соціальних наук – історії, політології, соціології. Це створюватиме передумови для активної громадської позиції молоді, серед іншого й у неполітичних сферах. Характерно, що вказані дисципліни займають вагомі позиції у вишах, зокрема технічних, такої країни як США, яка відзначається найбільш потужним розвитком громадянського суспільства.

Так, у Джорджтаунському технічному університеті зі 128-131 кредитів шість припадають на гуманітарні та дев'ять – на соціальні дисципліни. Спроби української влади ліквідувати або, як мінімум, обмежити вивчення цих дисциплін у ВНЗ України спрямовані фактично на відлучення молоді від активних суспільних процесів та зумовлені корпоративними інтересами бюрократії.

Література

1. Президент намерен сориентировать страну: Некоторые тезисы будущего доклада / Комментарии. – 1998. – №114. – С. 9.
2. Звернення Президента України Л. Д. Кучми до українського народу з нагоди 11-ї річниці Незалежності України // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 156. – С. 2.

Коцур В.В., канд. політ. н.

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України, м. Київ

«ГІБРИДНІ» ВІЙНИ ЯК ФЕНОМЕН ХХІ СТ.

Світові процеси глобалізації вплинули не лише зміни в науково-технічній галузі, а й на геополітичну площину в цілому. Останні роки стали переломними як для України, так і для всієї системи міжнародних відносин. Світова безпека, яка після розпаду Радянського Союзу була побудована на засадах співробітництва поступово трансформується до структури безпеки конфронтаційного типу. Неправомірна анексія Криму Російською Федерацією та збройний конфлікт на Донбасі поставили під сумнів систему міжнародної безпеки та нівелювали значну кількість міжнародних договорів, а зокрема «Будапештський Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 р.» Усталена схема «силового балансу» з можливим супротивником із застосуванням воєнної сили в умовах ХХІ ст. себе не виправдовує, на відміну від нових методів збройних конфліктів, які кожного року впроваджуються в нестабільних регіонах.

Тематика «гібридної» війни досліджена у наукових працях зарубіжних вчених, аналітиків та військових експертів: Ф. Гофмана, Д. Ласікома, Д. Девіса, П. Белла, Д. Кілкаллома, Ф. ван Каппена, Е. Лукаса, М. ван Кревельда, Р. Гейтса тощо. Анексія Криму та початок бойових дій на Донбасі привернули увагу низки вітчизняних дослідників, які намагалися дослідити феномен гібридної війни під кутом зору російсько-українського конфлікту. Дослідженню проблем «гібридної війни» в Україні приділили належну увагу такі дослідники як: В. Горбулін, Є. Магда, Ю. Радковець, М. Сенченко, Ю. Дмитрович, В. Філатов, М. Гродненський, Ю. Петухов, М. Требін, К. Одарченко, С. Оснач, Я. Потапенко, С. Дацюк тощо.

Метою даного огляду є визначення поняття та особливостей «гібридної війни» як феномену ХХІ ст., виявлення її основних складових, особливості тактики ведення гібридної війни на прикладі конфлікту Російської федерації і України.

Дійсним автором основних положень «гібридної війни» на пострадянському просторі слід вважати радянського військового теоретика комдива Георгія Іссерсона, який виклав їх ще у 1940 році в книзі «Нові форми боротьби», всупереч існуючим на той час поглядам на ведення бойових дій. За тактикою Г. Іссерсона під час реорганізації Робітниче-селянської Червоної Армії, ставка робилася вже не на кавалерію, а на бронетехніку та авіацію [8].

В умовах глобалізації, бурхливого розвитку інформаційних технологій у ХХІ столітті, у сучасних стратегіях ведення війн зростає роль невоєнних методів тиску на противника, в першу чергу, через політичний (дипломатичний), економічний та гуманітарний елементи. Філософ Сергій

Дацюк відзначає, що провідну роль у тактиці і стратегії «гібридних» воєн відіграє саме інформаційна складова. Метою військових дій у гібридній війні є не завоювання чи втримання території, а хаос, безперервний конфлікт і постійне генерування провокацій і постановочних для зомбі-ЗМІ військових подій» [4].

Є. Магда визначає характерні риси гібридної війни, а саме використання інформаційної зброї, участь у протистоянні недержавних акторів, використання терористичних методів, нехтування військовим правом та етикою, використання методів економічного та психологічного тиску, пропаганди тощо [6].

Визначення «гібридна війна» відсутнє в міжнародно-правових документах. Більше того, такого поняття не існує й у Воєнній доктрині України – документі, що є національною системою керівних поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів. Не застосовується цей термін й у воєнних доктринах Російської Федерації та Сполучених Штатів Америки [9]. Водночас першим серед вітчизняних дослідників концепцію «гібридної війни» Росії проти України як «ключовий інструмент російської геостратегії реваншу» розробив колишній голова РНБО Володимир Горбулін, котрий ще в січні 2014 року стверджував: «Хоча кожен конкретний елемент цієї «гібридної війни» не новий по суті і використовувався майже в усіх війнах минулого, однак унікальними є узгодженість і взаємозв'язок цих елементів, динамічність та гнучкість їх застосування, а також зростання ваги інформаційного чинника. Причому інформаційний чинник в окремих випадках стає самостійним складником і виявляється не менш важливим, ніж військовий». Вказуючи на складність та багатоваріантність теоретичної концептуалізації поняття «гібридна війна», вчений зазначив, що для характеристики сучасного протистояння України і Росії можуть бути застосовані такі поняття, як «неконвенційна війна» (unconventional warfare), «нерегулярна війна» (irregular warfare) чи «змішана війна» (compound warfare), або ж «спонсоровані державою гібридні війни» (State-Sponsored Hybrid). Проти України ведеться повноцінна війна: «гібридна» за формою, «асиметрична» за змістом, – вважає В.Горбулін і додає, що нинішня ситуація по-своєму унікальна й безпрецедентна: «Це проявляється передусім у військовому та військово-технічному планах. Пріоритетного характеру набули дії російських розвідувально-диверсійних груп, проведення терористичних актів і застосування партизанських методів боротьби із залученням до них т.зв. ополченців з місцевого населення та криміналітету, а також російських найманців. Застосовуються проти української армії і батальйонні тактичні групи російських військ. Зокрема, це спостерігалось в боях під Іловайськом у другій половині серпня 2014 р.». Маючи амбіції й бажання розпочати «велику війну», але усвідомлюючи власну обмеженість в ресурсах і засобах для її проведення, – російська політична верхівка, схоже, вирішила зробити акцент на невійськових методах агресії, максимально активізувати економічні, політичні, інформаційні та гуманітарні важелі впливу на об'єкт нападу [3].

На нашу думку, найбільш вдалим є визначенням гібридної війни як збройного протистояння із поєднанням різних типів і способів ведення військових дій, використанням пропаганди та сучасних інформаційних технологій, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей [1].

Одним із показників ведення гібридної війни в Україні є використання асиметричних бойових дій, які характеризуються істотною різницею у військовій силі та стратегіях і тактиках сторін-учасниць. З точки зору міжнародного права така стратегія полягає у тому, що Україна немає формальних підстав воювати з країною-агресором, яка неофіційно підтримує бойовиків та терористів. Так на території України діяла диверсифікована агентура спецслужб РФ. Водночас Росія постачає їх зброєю та новими найманцями, веде обстріли позицій Збройних сил України зі своєї території.

У неоголошеній війні проти України Росія активно застосовує методи інформаційно-психологічної війни, прагнучи зруйнувати моральний стан військовослужбовців та цивільного населення нашої держави [7]. За умов ведення гібридної війни держава має надати переконливі докази для того, щоб компетентні міжнародні урядові та неурядові організації, а також міжнародні судові інстанції вважали конфлікт в Україні міжнародним, тобто таким, який відбувається між державою Україна та державою Російська Федерація. Проте, авторитетна міжнародна правозахисна неурядова організація Human Rights Watch вважає, що в Україні відбувається саме не міжнародний, а (внутрішній) збройний конфлікт. Це є свідченням неефективної діяльності державних органів, їхньої непереконливості на міжнародній арені та активні дії російської дипломатії [9]. Водночас генерал-майор у відставці, член верхньої палати парламенту Нідерландів Франк ван Каппен вважає, що Російська Федерація веде в Україні гібридну війну. Подібну думку висловив Головнокомандувач збройних сил НАТО в Європі генерал ВПС США Філіп Брідлав. Він заявив, що Росія, дотримується у відносинах з Молдовою того ж сценарію «гібридної війни», який використовувався до анексії Криму та інтервенції в Східній Україні [2]. Відтак думки Європейських політиків, військових та міжнародних організацій різняться, щодо конфлікту на Сході України [5]. Проте більшість міжнародних військових експертів визнає, що існує загроза виникнення нових конфліктів на території Європи, а агресія Росії загрожує безпеці не тільки України, а й всієї Європи.

В гібридній війні на власній території важко перемогти, оскільки в ній немає кордонів. Тому саме цей фактор вплинув на прорахунки української влади в проведенні антитерористичної операції. Українсько-російський кордон неможливо перекрити, якщо Україна не контролює інформаційний простір та повітря Сходу України. Водночас терористи продовжуватимуть здійснювати провокації на кордоні та захоплених територіях за інформаційної підтримки російських мас-медіа.

Мережеві дії терористів на захопленій території в сукупності з підтримкою російських військ на кордоні постійно дозволятимуть

продовжувати Росії постачання терористів, зброї та боєприпасів на українську територію. Тому до того часу, поки не буде підконтрольний інформаційний простір на Донбасі, Україна не зможе розраховувати на підтримку власного населення в конфліктному регіоні. Така ситуація сприятиме формуванню постійної соціальної бази терористів ЛНР і ДНР [4].

Отже, лише чітка стратегія захисту територіальної цілісності та незалежності нашої держави за підтримки країн ЄС та США дозволить ефективно вирішити конфлікт на Донбасі, побудувати нову ефективну архітектуру європейської безпеки. Від України для цього потрібна чітка координація державних органів влади, люстрація правоохоронних органів та Збройних сил України, отримання та фіксація доказів, що дадуть можливість в повній мірі довести міжнародний характер збройного конфлікту.

Література:

1. Hoffman Frank G. Future Thoughts on Hybrid Threats / Frank G. Hoffman // Small Wars Journal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smallwarsjournal.com/mag/docs-temp/189-hoffman.pdf>.
2. Блідлав вважає, що загроза «гібридної війни» нависла над Молдовою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.voanews.com/content/breedlove-on-moldova/2451324.html>.
3. Горбулін В.П. "Гібридна війна" як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / Горбулін В.П. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu_.html.
4. Дацюк С.А. Стратегія перемоги України у війні з Росією / С.А. Дацюк. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/53a5542ba2a4a/>.
5. Корнієнко С. Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен / С. Корнієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25363591.html>.
6. Магда Є.В. Гібридна війна: Сутність та структура феномену/ Є.В. Магда. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220
7. Парубій А. Війна Росії проти України і світу/ А. Парубій // Українська Правда. – 2014. – 6 серпня 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/08/6/7034046/>.
8. Радковець Ю. «Гібридна політика» сучасної Росії як стратегія реалізації її національної геополітики / Юрій Радковець – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/gibrid-politics/>.
9. Черниш В. Що відбувається на Сході України. Ще раз про термінологію / В. Черниш [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/33809>.

ПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Політичний ескапізм (втеча від реальності) [1, с. 6-40] частково залишається характерним явищем для населення України та має місцеві специфічні риси. Зокрема, проявляючи незадоволеність діяльністю основних державних інститутів влади та владної еліти, населення нерідко демонструє відстороненість від політичного життя. Водночас ставлення до виборів випадає із цього контексту: виборча активність (пряма участь у виборах) та електоральна активність (задекларований намір узяти участь у виборах), протягом двадцятилітньої історії виборів у незалежній Україні залишається на досить високому рівні, хоча й поступово знижується.

Ескапізм у політичній сфері є особливо характерним для молоді. Аналіз даних соціологічних досліджень, проведених напередодні виборів, засвідчує більшу пасивність молоді щодо намірів взяти участь у виборах, на противагу старшому поколінню, хоча протягом років незалежності України різниця між відповідними показниками зменшується.

Так, протягом першого десятиліття незалежності України різниця між рівнем електоральної активності наймолодших вікових груп молоді та рівнем електоральної активності людей віком більше 30 років перебувала в межах 18%, а протягом другого десятиліття – не перевищувала 4%. Загальна динаміка зменшення електоральної активності населення протягом усього періоду незалежності України відбувається в основному за рахунок старших поколінь. Водночас з наближенням кожних чергових виборів електоральна активність населення поступово зростає, в тому числі й серед молоді.

За даними екзит-полу [2], проведеного групою компаній під час виборів до Верховної Ради України 2014 р., молодь, як і завжди до того, голосувала менш активно, ніж представники інших вікових груп.

Участь у виборах взяли лише 44% молодих людей віком від 18 до 29 років. Однак більш старша вікова група громадян віком 30-39 років, половину якої складає молодь найстаршої вікової групи (30-35 років), делегувала до активної участі у виборах вже приблизно 60% своїх представників. Електорально найбільш активними були вікові групи виборців віком 40-49 років (67%) та 50 і більше років (65%).

За шкалою західноєвропейського зразка (праві, центр, ліві) політичні

уподобання українського молодого покоління мають переважно центристське спрямування (опитування проводилось Інститутом соціології НАН України у грудні 2007 р., вибірка складала 11075 осіб, репрезентативна за статтю, віком, рівнем освіти, типом поселення, місцем проживання). Соціал-демократична ідеологія знаходить підтримку серед 18% опитаних молодих людей, національно-демократична – серед 16% молоді. Ідеологічні течії крайнього спрямування в українському молодіжному середовищі не мають суттєвої підтримки. Проте значну групу (43% усіх опитаних молодих людей) складає молодь, яка не підтримує жодну з ідеологічних течій або ж не визначилася.

Прихильність молоді до певних політичних партій суголосна загальному їх ідеологічному позиціонуванню. Так, за даними екзит-полу 2014 [3], приблизно 40% молодих виборців підтримали «Блок Петра Порошенка» і «Народний Фронт» як політичні сили центристського спрямування. Найбільші відмінності у голосуванні різних вікових категорій електорату стосуються насамперед Комуністичної партії, яка долає виборчий бар'єр лише у віковій групі за 60 років (6%). Зростає електоральна підтримка з віком виборців у «Опозиційного блоку» (з 5% серед електорату віком до 30 років та до 10% серед електорату віком більше 60 років); у «Свободи» (від 4% – до 7% у відповідних вікових групах); у ВО «Батьківщина» (від 3% – до 7%).

Водночас спостерігається тенденція підтримки саме молодими виборцями партії «Об'єднання Самопоміч»: найбільша підтримка серед виборців віком до 40 років (19%), а найменша (до 6%) – серед виборців, яким за 60 років. Майже половину електорату цієї політичної сили складають люди віком до 40 років (48%). Активною підтримкою політичної сили «Правий сектор» (55% виборців віком до 40 років) стала молодь, яка виявила схильність до протестної активності та радикалізму. Електорат Радикальної партії Олега Ляшка є також переважно молодіжним [4, с. 78-79].

Висновок. Молодь не однорідна у своїх політичних уподобаннях, проте однорідна у своєму ставленні до політичної сфери суспільства, що проявляється в нижчій, порівняно з людьми старшого віку, електоральній активності та невизначеності щодо ідеологічних течій і політичних сил. Політичні характеристики сучасної української молоді – прихильність до цінностей демократичного суспільства, радикалізм і схильність до протестних форм громадянської активності – досить суттєво впливають на політичні уподобання молодих виборців, зокрема що стосується прихильності до політичних партій Об'єднання «Самопоміч» та «Правий сектор».

Література

1. Геополітичні орієнтації населення і безпека України. За даними соціологів / упоряд. М. О. Шульга. – К. : ТОВ «Друкарня «Бізнес-Поліграф», 2009. – 80 с.
2. Парламентські вибори-2014 : підсумки Національного екзит-полу'2014 [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу : http://dif.org.ua/ua/polls/2014_polls/-parlame-vibori-2014-pid.htm.
3. Парламентські вибори-2014: підсумки Національного екзит-полу'2014. [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу: <http://dif.org.ua>.
4. Стратегічні пріоритети молодіжної політики: освіта, зайнятість, житло: щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2013 року) / М-во молоді та спорту України, Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики ; [редкол.: Надтока Г.М., д. істор. н., гол. ред. колегії; Болтівець С.І., д. психол. н.; Рябенко В.О., к. філос. н.; Митрофанський С.В., Білий А.І., Галайко Б.М., канд. істор. н.]. – К. : Держкомстат, 2014. – 368 с.

ДО ПОШУКУ КОМПОНЕНТІВ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблеми формування політичної свідомості молоді завжди були в центрі уваги суспільства. Ця найактивніша соціальна група визначатиме український політичний поступ найближчі десятиліття. Відповідно до політичних цінностей, соціальних настанов та методів реалізації політики, які «прищеплюють» їм зараз, сьогоднішнє студентство конструюватиме майбутні політичні реалії.

Використання поняття «національна ідентичність» (замість «національна свідомість», «нація»), яке винесене організаторами конференції як тема секції, свідчить про європейський ліберальний дискурс розгляду. Тобто йдеться про ідентичність (свідомість) нації як співгромадянства, яка формується внаслідок самоідентифікації (самоототожнення) громадян на основі уявлень про певні її ознаки (ідентитети).

Національні ідентитети упродовж останніх десятиліть, на думку автора, були каменем спотикання для українських політичних сил. Акцентування на компонентах ідентичності, які здатні були консолідували частину та водночас розділити українських громадян, активно використовувалися для виконання короткострокових завдань, перш за все виокремлення та мобілізації електорату та перемоги на виборах. Наша сучасна історія показала руйнівність цього підходу у формуванні української політичної ідентичності, яке можливе лише через національний діалог та примирення навколо питань, які гостро сприймаються суспільством. В українській політиці завжди були політичні сили, які представляли широкий діапазон бачення природи нації та політики її формування (від виключно етнічного її розуміння до розуміння як продукту політичної інженерії, від радикальних позицій насильницької асиміляції до мультикультурного підходу).

В українській науці проблеми національної ідентичності достатньо глибоко розроблялися як на теоретико-методологічному, так і на емпіричному та прикладному рівнях (Кресіна І. О., Майборода О. М., Римаренко Ю. І. та ін.). Але про характер політичних рішень, які приймалися й реалізовувалися державою в цій сфері, їх наукову обґрунтованість та далекоглядність свідчить надання Верховною Радою України статусу корінного народу кримським татарам лише після анексії Криму.

Сьогодні Україна живе в нових реаліях, які потребують осмислення і, безумовно, є новим етапом пошуку українцями своєї політичної ідентичності. Політичний клас має визначатися, навколо яких цінностей об'єднуватиме своїх громадян. Зовнішній ворог завжди сприяє певній консолідації, але у повоєнний період до старих невизначеностей та проблем додаються нові, часто болючіші.

Яким буде зміст гасел на кшталт «щоб було на цих територіях більше України»? Політичні сили розуміють під цим різні зміст та механізми. Одні, більш жорсткі, політичні методи прийняття та реалізації рішень щодо гуманітарної політики передбачають більш активне використання «символічного насильства» (за П. Бурдьє) в цій сфері, можливо репресивні заходи тощо. Інші припускають децентралізацію гуманітарної політики, створення привабливих програм для кримської молоді при навчанні у вишах України, виробництво конкурентних товарів, більшу кількість українців, які можуть собі дозволити відпочивати в Криму та представляти там Україну тощо.

Українським політикам та істеблішменту, які перш за все формують сьогоденний український інформаційний простір, треба чітко визначитися, які цінності вони поділяють й своїми діями транслиують і прищеплюють молоді. Наприклад, чи влаштовує їх переклад назви документу Ради Європи, який був ратифікований українським парламентом під назвою Європейська хартія регіональних мов або мов меншин [1], чи її зміст, який відбиває якраз європейські цінності, про свою прихильність до яких вони невтомно повторюють? Чи підтверджує таку ціннісну настанову їх голосування за її скасування, що загострило політичну ситуацію в Україні? Під гасла захисту європейських демократичних цінностей вийшла на вулиці під час Революції Гідності українська молодь, зокрема студентство. Чи можна жити по-європейському, не поділяючи європейських цінностей?

Навіть військові дії, жертви, зубожіння не здатні перезавантажити матрицю поведінки певних українських політичних сил. Так, наприклад, незрозуміло, збільшенню якого характеру «присутності України» в регіонах сприятиме прийняте у серпні цього року рішення Вищого адміністративного суду України щодо знесення пам'ятника Катерині II та засновникам Одеси [2], який одесити вважають символом свого міста? До речі, зруйнований у 1920 р., пам'ятник був відтворений громадою у 2007 р. Знищені пам'ятники можуть ставати більшими ідентифікуючими символами, ніж збережені.

Висновок. Повоєнний політичний цикл поставить на порядок денний, перш за все, пошук винних та їх покарання, що посилить внутрішньополітичну боротьбу. Водночас актуалізує проблему інтерпретації засад української національної ідентичності. Запобіганню втягування широких верств населення у відкритий соціальний конфлікт, особливо молоді, сприятиме децентралізація

гуманітарної політики, сучасне розуміння багаторівневості соціально-культурної та природи національної ідентичностей людини в умовах глобалізованого світу, який швидко змінюється на наших очах. Пошук нових національних символів та інтерпретація старих будуть ефективними лише виходячи з гуманістичних цінностей. Особливе місце в українському політичному просторі мають зайняти: скорбота за загиблими українськими солдатами, жінками та дітьми по обидві сторони лінії зіткнення; дієве співчуття до сиріт війни (зокрема, на непідконтрольних територіях), інвалідів та їх родин, безхатченків тощо.

Усе це властиве європейській ідентичності, що нині демонструють європейці, приймаючи біженців з південного сходу. Тільки прищеплення таких цінностей та соціальних настанов студентській молоді сприятиме гуманістичному характеру реформ, ідея проведення яких є однозначно складовою сучасної української національної ідентичності. Але консолідуючий характер ці реформи матимуть лише виходячи з вищезазначеного підходу, інакше реформа охорони здоров'я приведе до встановлення мілітарної її моделі, реформа освіти – до її недоступності для значної частини суспільства тощо.

Література

1. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» від 15 травня 2003 р. № 802-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 30. – Ст. 259.
2. В Одесі знесуть пам'ятник Катерині II [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstsocial.info/news/v-odesi-znesut-pam-yatnik-katerini-ii>.

УДК 911.3:32

Савченко І. А., канд. геогр. н., викладач

Зінкевич С. Г., завідувач відділення готельно-туристичного обслуговування
Волинський технікум НУХТ (м. Луцьк)

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНУ ОБЛАСНОГО РІВНЯ

На сучасному етапі зростає актуальність проблем дослідження соціального та політичного розвитку населення, а також удосконалення місцевих систем управління суспільним життям, що тісно пов'язано з регіональною політикою країни. Основною територіальною одиницею, на яку спрямована ця політика виступають одиниці найвищого таксономічного рангу в системі адміністративно-територіального поділу (область, провінція, штат, округ тощо). Часто спостерігається виділення територій обласного рангу як об'єктів найбільш ефективного планування, прогнозування і управління всіх видів суспільної діяльності, включаючи не тільки господарську сферу, а й соціальну, культурну, релігійну і політичну діяльність населення, що підсилює актуальність усіх суспільно-географічних досліджень на регіональному рівні.

Дослідження впливу політичної сфери на розвиток соціально-економічних процесів, існуючих територіальних форм політики та проблеми взаємодії з іншими компонентами суспільно-географічного комплексу з точки зору географічної науки, а особливо на регіональному рівні є мало вивченими. Тому дослідження ТПС адміністративної області з метою вдосконалення системи розміщення і функціонування політичних об'єктів та її розвитку є досить актуальною з позицій суспільної географії.

Основною функціональною просторово-часовою формою існування політичної системи з позицій суспільно-географічної науки є територіально-політичні системи (ТПС), що виникають на певній території та функціонують під впливом її природно-географічних, соціально-економічних, політико-правових факторів в еволюційно-історичному аспекті.

Існують різні думки щодо функціонування та складу ТПС. Зокрема, В. Колосов визначає ТПС «як об'єктивно взаємозв'язані поєднання елементів політичної сфери суспільства, що функціонують на певній території» [3].

М. Дністрянський [2] вважає, що основною формою територіальної організації політичної системи є держава, яка є особливою ТПС зі складною функціональною і просторовою організацією, основними підсистемами якої є:

1) територія та її властивості (розташування, природно-ресурсний потенціал, місткість і освоєність);

2) підсистема територіальної організації державних інституцій (вищих і центральних, силових, місцевого самоврядування), яку можна окреслити як державно-територіальний устрій;

3) підсистема територіальних форм політичної активності населення як основного носія державності, структура якої розкривається найповніше в розрізі етногеополітичних функцій та просторових параметрів діяльності політичних партій.

К. Аксьонов вважає, що політичні об'єкти є свідомим продуктом людської діяльності й покликані служити досягненню певних політичних цілей [1].

За основу виділення ТПС різні автори беруть різні ознаки. ТПС - це цілісне системно-структурне поєднання компонентів політичного життя і діяльності населення на певній території відповідно до умов її розвитку та історичних особливостей регіону.

Структурна організація конкретної ТПС – одиничний прояв структури політичної системи. Пропонується виділяти такі елементи ТПС регіону: органи державної влади; органи місцевого самоврядування; політичні партії; громадсько-політичні організації; електоральну та партійну активність населення як елементи політичної діяльності регіону.

ТПС регіону існує переважно у рамках електоральної, владної та партійної систем політичної сфери суспільства, то як форми її територіальної організації можна розглядати відповідні форми територіальної організації названих систем.

Отже, формами територіальної організації ТПС будуть виборчі дільниці та округи, місцеві органи державного управління чи місцевого самоврядування, первинні, міські, районні та обласні організації політичних партій. Проте існують територіальні розбіжності між формами територіальної організації електоральної та партійної систем, форми територіальної організації електоральної системи існують, фактично, лише у період виборів і можуть вважатися скоріше територіально розподіленими формами фіксації політичних уподобань населення, то для виділення форм територіальної організації ТПС загалом доцільно використовувати традиційний підхід у вітчизняній економічній та соціальній географії, відповідно до якого формами територіальної організації суспільства є пункт, центр, вузол, район. Однак, враховуючи специфіку політичної сфери суспільства, названий перелік форм територіальної організації слід дещо модифікувати.

З метою комплексного суспільно-географічного дослідження ТПС регіону пропонуємо розглядати такі точкові форми територіальної організації ТПС як політико-територіальні місце та центр й ареальні: політико-територіальні підрайони, райони та регіони.

Політико-географічне місце є елементарною формою територіальної організації ТПС, мінімально можливим носієм політичних відмінностей, які характеризуються відносною однорідністю впливу локальних чинників на ТПС і, як наслідок, йому притаманна висока електоральна й партійна однорідність і має незначний радіус впливу (як правило, у Волинській області цій характеристиці найкраще відповідають невеликі сільські поселення). Кожне політико-географічне місце має свою специфіку, яка проявляється залежно від місцевих умов і самого функціонального змісту та призначення певного територіального елемента. В межах обласного регіону можна виділити такі точкові форми територіальної організації ТПС:

1) *первинні політико-територіальні місця елементарного виду*. Це сільські населені пункти, які не є центрами місцевих рад. Тут представлено 1-2 місцевими організаціями (МО) політичних партій. Зона впливу обмежується площею поселення;

2) *первинні політико-територіальні місця низового виду*. Це сільські населені пункти, в яких розміщені центри місцевих рад (із підпорядкованим одним населеним пунктом), а також функціонує кілька МО політичних партій. Зона впливу також поширюється на найближчі сусідні поселення;

3) *локальні політико-територіальні місця місцевого значення*. Це сільські населені пункти, в яких розміщені центри місцевих рад (із кількома підпорядкованими населеними пунктами), а також функціонує кілька МО політичних партій. Зона впливу поширюється на підпорядковані місцевій раді сусідні поселення;

4) *локальні політико-територіальні місця внутрішньорайонного значення*. Це населені пункти – селища міського типу (з підпорядкованими населеними пунктами, або без них), а також міста, які не є районними центрами. В таких політико-територіальних елементах розміщені також МО політичних партій. Зона впливу цих елементів може поширюватися на підпорядковані поселення.

Політико-територіальні центри районного значення - це населені пункти, які є центрами адміністративних районів, володіють розвинутою в кількісному та якісному відношеннях мережею політичних організацій, які поширюють свій вплив на територію району, виконуючи організаційно-управлінську функцію. Тут розміщені органи державної влади, органи місцевого самоврядування, численні районні та МО політичних партій і громадських організацій.

Політико-територіальні центри міжрайонного значення – це населені пункти, які сформовані на базі міських поселень і виконують міжрайонну функцію (наявність мережі міжрайонних державних органів - податкових

інспекцій, прокуратур, військкомати, служби безпеки тощо) здійснюють організаційне забезпечення виконання окремих адміністративних функцій та поширюють свій вплив на декілька сусідніх адміністративних районів.

Політико-територіальні центри внутрішньообласного значення – це населені пункти, які сформовані на базі міст обласного підпорядкування, які виконують міжрайонну функцію та одночасно являються окремими адміністративно-територіальними одиницями.

Наявні територіальні відмінності в кількості та розміщенні політико-територіальних місць та центрів, а також в наявності політичних інституцій та електоральних уподобань населення дозволяють виділяти на території регіону *територіально-політичні підрайони*. Підрайони виділяються на основі спільного історичного минулого, що закріпилося в свідомості населення і вплинуло на політичні уподобання, подібності реакції людей на внутрідержавні та зовнішні події, подібності у підтримці певних політичних сил.

Разом зі своїми зонами впливу точкові територіальні форми ТПС утворюють територіальні системи різних ієрархічних рівнів: *елементарні*, якими є всі сільські поселення, на території яких функціонує хоча б один політичний інститут; *низові* - всі населені пункти, що входять до складу однієї сільської, селищної або міської ради, а також територію селища міського типу без підпорядкованих населених пунктів і міста районного підпорядкування; *районні; внутрішньообласні; обласна система* (вся територія області).

Низові системи ТПС забезпечують інтеграцію елементарних ТПС, передачу імпульсів управління з загальнодержавного рівня на рівень елементарних ТПС. Ці системи складаються з усіх населених пунктів, що входять до складу однієї сільської, селищної або міської ради. Крім того, до низових систем в умовах України можна віднести селища міського типу та міста, які є районними центрами. Інтегруючи політичну сферу тільки власного населення, вони включають значну кількість політичних інститутів, тому не можуть бути віднесені до елементарних ТПС.

Районні ТПС інтегрують в собі низові ТПС, здійснюють дифузії політичних інновацій, відтворення політичної еліти, передачу управлінських рішень із регіонального та загальнодержавного рівня на місцевий рівень. Політичними центрами районних ТПС є районні адміністративні центри, які мають розвинений комплекс політичних інститутів порівняно з елементарними та низовими ТПС.

Наявні територіальні відмінності в кількості та розміщенні елементарних, низових та районних ТПС, а також у наявності політичних інституцій та електоральних уподобань населення дають підстави виділити на території

регіону внутрішньообласні політико-територіальні підрайони.

Відповідно, поєднання внутрішньообласних ТПС та їх просторових проявів у формі політико-територіальних підрайонів утворює обласну ТПС, а поєднання обласних ТПС – територіально-політичну систему держави. Саме районні ТПС характеризуються ознаками стійкості є найбільш важливим елементом обласної ТПС. Відповідно на районному рівні в межах окремих адміністративних районів простежуються відмінності в регіональних політичних уподобаннях населення.

Висновок. Основною функціональною просторово-часовою формою існування політичної діяльності з точки зору суспільно-географічної науки є регіональні територіально-політичні системи, що виникають на певній території та функціонують під впливом природно-географічних умов та соціально-економічних факторів в еволюційно-історичному аспекті.

Література

1. Аксенов К. Э. Пространство и политика. Концептуальные подходы к изучению особой предметной области / К. Э. Аксенов. – СПб: Петрополис, 1993. – 28 с.
2. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі / М. С. Дністрянський. – Л. : Вид-во Львів. нац. ун-ту, 2000. – 310 с.
3. Колосов В. А. Геополитика и политическая география : учеб. для вузов / В. А. Колосов, Н. С. Мироненко. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 479 с.

УДК 323.15

Семко В. Л., канд. політ. н., доц.

*Київський національний університет будівництва і архітектури
(КНУБА), м. Київ*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЙ УКРАЇНИ

Поняття «ідентичність» – одна з базових категорій комплексу усіх суспільно-політичних наук, оскільки об'єктом вивчення цих наук є суспільство, як сукупність індивідів, а ключовою соціальною рисою індивіда є самоідентифікація. Ідентичність суспільства, своєю чергою, формується сукупністю ідентичностей індивідів.

Проблема етнічної ідентичності населення України визначається двома суттєвими факторами: яскраво вираженою регіональною ідентифікацією та розбіжністю у етнічній приналежності громадян та їх рідній мові. Найпомітніші ідентифікаційні суперечності властиві прикордонним регіонам (Галичина, Закарпаття, Буковина, АР Крим, Донбас). Результати дослідження ідентифікаційних особливостей у географічно найбільш віддалених містах східного і західного регіонів (у Донецьку і Львові) дають підстави для низки висновків про різницю між специфікою системи ідентичностей для представників обох регіонів і міст. Так, за висновками Г. Палій «Для представників Донецька пріоритетними виявилися соціально-професійні, вікові, політико-ідеологічні й геополітичні (передусім із орієнтацією на радянське, російське) чинники ідентичності, тоді як для представників Львова – етнічні, релігійні, національні чинники ідентичності». Утім, «розбіжності у специфіці проявів ідентичності між представниками молодшого покоління обох регіонів нівелюються: показники самоідентифікації «громадянином України» для молодшого покоління у Львові та в Донецьку становлять понад 90 %, що, зокрема, свідчить про «зближення ідентифікаційних моделей» молодшого покоління» [2; с. 39].

Дослідження специфіки мовної, етнічної та конфесійної орієнтацій фіксують помітні розходження між різними регіонами на формування яких впливають фактори об'єктивного порядку: історія, особливості економіки і культури, а також суб'єктивні, такі як діяльність регіональної адміністрації, політичних партій, громадських рухів, інститутів освіти, культури, засобів масової інформації.

У той же час деякі дослідники схильні розглядати феномен ідентичності у широкому контексті, не обмежуючи його лише етнічними дефініціями,

визнаючи при цьому етнічну складову ідентичності як одну з фундаментальних. Так, М. Михальченко вважає, що одномірна ідентичність («я – радянська людина») є атрибутом тоталітарного суспільства. У сучасних же умовах вона поступається місцем складній системі політичних й ідеологічних підстав ідентичності, що, по-перше, є відображенням аморфного, перехідного стану суспільства, по-друге – безкрайнього політичного та культурного плюралізму як реакції на тоталітаризм у минулому [1; с. 25].

Окремо М. Михальченко характеризує процеси становлення самоідентифікації індивідів у пострадянській Україні як «переідентифікацію», в результаті якої сформувалися чотири типи ідентичності. «Традиціоналісти» орієнтовані на минуле, яке для них є джерелом позитивних спогадів та почуттів (ці люди не сприймають українську національну ідею). «Прожектери-футуристи» покладають свої сподівання із проектів майбутнього (глобалісти, космополіти, для яких національна ідея щось другорядне та застаріле). «Прагматики-сучасники» – на перше місце ставлять реалізацію власних соціальних та економічних інтересів (для них сприйняття національної ідеї суто прагматичний вчинок зовнішнього плану). «Націонал-патріоти», для яких українська національна ідея – це внутрішнє переконання, ідейний мотив мислення і дій [1; с. 24].

Традиційна українська етнокультурна ідентичність міститься на історичному образі українця сформованого протягом XIX – XX століть у межах романтично-народовського дискурсу і певною мірою оновленому консервативно-революційною ідеологією націоналізму середини XX століття. Символічні атрибути цього напрямку – пантеон національних героїв (Тарас Шевченко, Іван Франко, Михайло Грушевський та ін.), оформлений фольклорно-ритуальний антураж побуту і колективних маніфестацій, козацький ідеал особистої самореалізації, національно-культурні й політичні ритуали, і, звичайно, українська мова як найголовніший інструмент утвердження цього типу ідентичності.

Імперська російська культурна традиція (ідентичність) бере початок у дореволюційній дійсності і спирається на авторитет російської культури XIX – XX століть, що значною мірою визначала формування культурних вподобань і світоглядних настановлень більшості громадян України. Сьогодні ця традиція справляє переважно прихований інерційний вплив, який від того не стає менш значущим. Зокрема, він лежить в основі переконання значної кількості громадян України різного етнічного походження в тому, що російська мова більше надається для «високого» стилю спілкування, як на побутовому рівні, так і в сфері культури, науки, і загалом володіння нею є ознакою вищого культурного розвитку, освіченості, певного соціального статусу індивіда.

Водночас ідеологічні репрезентанти цієї течії – політичні організації «Русский блок», «Русское собрание», адепти «білогвардійської» субкультури, шанувальники ідеологічно заангажованих творів на кшталт «Білої гвардії» М. Булгакова в сучасних умовах не знаходять значного суспільного відгуку і підтримки.

Ідеологічна й психологічна спадщина комунізму, що лежить в основі ідентичності «радянської людини» досить чітко означена і досить агресивно репрезентована її прихильниками і носіями. Їх категоричність пов'язана з тим, що позитивні радянські атрибути – уявне соціальне благополуччя і особистий успіх – для значної кількості громадян України закорінені в їхньому власному досвіді. Принаймні, такими уявляються роки до перебудови з позицій нинішнього стресогенного, нестабільного і позбавленого віри в справедливість життя більшості громадян. Поширеність і популярність такої форми самоідентифікації свідчить не стільки про актуальність ідеології, скільки про психологічну реакцію людей, що опинилися в умовах боротьби за виживання і не мають іншого ідейного досвіду самоопанування і самоорганізації, окрім комуністичної риторики.

До четвертого типу ідентичності слід віднести **ліберальну вестернізацію**, початки якої слід шукати в добі трансформаційних процесів перебудови 1980-1990 років, коли впровадження стереотипів ліберального суспільства здійснювалося за методикою «розбещення» членів пуританської ідеократичної спільноти. Маніпулятивні мас-медійні техніки успішно долали тоді bastions старої пропаганди, але, як зауважує М. Розумний, засоби своєрідним чином вплинули на мету. «Замість засвоєння ідеалу самоврядної і відповідальної особистості, сумлінного громадянина і щирого патріота, на якому тримається суспільний уклад західних демократій, на пострадянському просторі утвердився інший соціальний стандарт – цинічний індивідуалізм, культ споживання, повна автономність соціальних груп, недовіра до держави і заперечення ідейних мотивацій як таких» [3; с. 95, 96, 97].

Отже, як бачимо, з чотирьох основних типів ідентичності, виокремлених у сучасному українському суспільстві, лише «націонал-патріоти», представники «традиційної української етнокультурної ідентичності» і «імперської російської культурної традиції», за типологією М. Розумного, мають ідейною основою своєї ідентичності чітко окреслену та яскраво виражену етнічність. При цьому політичні репрезентанти цих напрямків ідентичності від початку дев'яностих років не здобули вагомих позицій у державі та владі України: національно-демократичні сили, уособлюванні «Народним Рухом», пережили апогей своєї популярності на початку доби незалежності і пізніше відійшли на другий план під натиском соціально-

економічних проблем. Національно-радикальні політичні партії регулярно отримують на виборах вкрай незначний відсоток голосів виборців, а послідовники «імперської російської культурної традиції» взагалі являють собою маргінальні групи, які не мають істотного впливу на політичні процеси.

У той же час у жодному випадку не можна казати про те, що етнічна ідентичність в соціально-політичному житті України відійшла на другий план. Етнічна самоідентифікація є однією з основних складових особистості людини. Навіть коли індивід відверто декларує власний космополітизм його етнічна ідентичність нікуди не зникає – вона знаходиться у «сплячому» стані і може проявитись за певних обставин (передусім в умовах політизації етнічності) перетворюючись на основну ідентичність особи.

Спираючись на динаміку електоральних уподобань виборців можна констатувати, що найбільш поширеними в українському суспільстві є саме «ліберально-економічний» та «радянський» типи ідентичності. Перший – найбільш етнічно незаангажований – включає в себе два великих підтипи: переконаних лібералів-західників, для яких цінності і стандарт життя сучасного західного суспільства є незаперечним зразком до якого слід прагнути (до них відноситься і молодь, зорієнтована на західну масову культуру), і широкі прошарки населення, які у сучасних ринкових умовах сконцентрували зусилля на реалізації власних матеріальних потреб. Ідентичність «радянської людини» також зорієнтована передусім на радянські соціальні цінності та економічні принципи, і, на перший погляд, так само відтісняє на другий план етнічну проблематику.

Отже, «радянська» ідентичність є ідентичністю, що орієнтує індивіда на російські культурні цінності та «ліві» соціально-політичні принципи, хоча при цьому не заперечує власної, «істинної» етнічної самоідентифікації індивідів – носіїв ідентичності «радянської людини». Зрештою, поширеність «радянської» ідентичності в сучасному українському суспільстві зумовлена, на наш погляд, переважно соціально-економічними проблемами, ефективне вирішення яких сприятиме її згасанню.

Можна констатувати і достатньо чітку міжпоколінну поляризацію вказаних типів ідентичності. У той час, як «радянська» є переважно ідентичністю «батьків», чий життєвий досвід природно пов'язаний із радянською добою, «ліберальна» так само природно є ідентичністю «дітей», оскільки уособлює собою провідні тенденції і перспективи майбутнього в усіх сферах життя. Передусім це стосується освіти, кар'єри та матеріальних статків і долучення до передових технологій, передусім комп'ютерних та комунікативних, які є сьогодні головними життєвими орієнтирами студентської молоді.

Висновок. Завдання української держави та вищої школи у сфері формування національної ідентичності студентської молоді є поєднання українського етнокультурного компоненту з провідними тенденціями ліберальної вестернізації, що дозволить протистояти російській культурній та ідеологічній експансії під егідою «руського міра» та зберегти етнокультурну самобутність українського суспільства в умовах глобалізації та стирання культурних кордонів.

Література

1. Михальченко М. І. Українська національна ідея як регулятивна сила в загальнодержавному і регіональному масштабах / Регіональні версії української національної ідеї : спільне і відмінне. Зб. статей. – К. : Світогляд, 2005. – 186 с. С. 9-34.
2. Палій Г. Становлення єдиної національної ідентичності в Україні. Вплив регіональної специфіки // Політичний менеджмент. – 2005. – № 2. – С. 38-45.
3. Розумній М. Фактори сучасної національної самоідентифікації українців // Політичний менеджмент. – 2007. – № 1. – С. 93-99.

ФУНКЦІЇ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ ГУМАНІТАРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Вступ. В системі сучасного гуманітарного знання теорія міжнародних відносин (ТМВ) досить давно посідає поважне місце, проте не можна сказати, що вона претендувала на нього з самого початку свого існування - з 40-х рр. ХХ ст. Зародження ТМВ було обумовлене не стільки потребою в концептуальному освоєнні масиву специфічних відомостей про механізми здійснення зовнішньої політики, скільки нагальними питаннями орієнтації в цьому масиві – а саме, плануванням на замовлення уряду США військових операцій і прогнозуванням найближчих подальших кроків умовного противника у «холодній війні».

Все це склало *практичну і прогностичну функції* майбутньої дисципліни.

Актуальність даної розвідки пов'язана з проблемою функціонування міжнародної науки серед гуманітарних дисциплін суспільно-політичного спрямування, разом з якими вона традиційно викладається у фахових вищих навчальних закладах.

Матеріали і методи. Проблема досліджується в історичному розрізі, аналізується також динаміка у сприйнятті ТМВ як дисципліни викладачами та студентами.

Результати. ТМВ формувалася як наукова відповідь на практичні потреби передбачення подальших військово-політичних кроків противника - спершу у Другій світовій, потім у «холодній війні». Тому одразу ж у ній широко проявилася постійно наявна надалі тенденція до алгоритмізації, математизації дисципліни. Уже в 1947 р., миттєво по своїй розробці Дж. Фон Нойманном та О. Моргенштерном, до складу ТМВ увійшла т.зв. «теорія ігор» [1, С. 60; 2, С. 71]. Незабаром з'явилася потреба в механізмі імітації реальних кризових ситуацій, що дозволяв би розробити алгоритми поведінки в них без володіння повною інформацією про потенціал та наміри противника (неможливого через секретність). Так виник експериментально-ігровий напрямок ТМВ, представлений «кризовими» і «довільними політичними» іграми. Гравці, що брали участь у цих іграх, належали до найкращих фахівців у галузі стратегічного планування.

Слід зауважити, що жодна наукова дисципліна не може зводитися лише до виконання практичних потреб. Подібна ситуація спостерігається і у ТМВ, але *теоретична функція* в ній посідає специфічне місце, оскільки, з одного боку, практична і прогностична функції дисципліни розвиваються без потреби у теоретичному обґрунтуванні, а з другого - об'єкт та предмет даної науки досі залишаються неузгодженими [2, С. 19-27]. Наслідком цього стало те, що дисциплінарні межі ТМВ стали розмиватися, бо всередині дисципліни виявилася значна кількість невизначених понять (за визнанням спеціалістів,

незрозуміло навіть, чим розрізняються «світова політика» і «міжнародні відносини») [2, С. 27].

Крім того, відомо, що вадою міжнародної науки, яка знижує вірогідність висновків, є брак кількісних даних для аналізу через принципову недоступність повної джерельної бази, яка використовується для здійснення поточної політики і в принципі є недоступною для дослідження в сенсі виконання нею своїх прибуткових функцій (практичної і прогностичної). Тому з моменту виникнення дисципліни розпочалася розробка методів вимірювання доступних показників, переведення їх у цифрову форму. Відтоді цифрові дані починають розглядати як індикатори процесів, вербального опису яких поки що немає. Але незабаром потреба в інтерпретації отриманих даних призвела до появи цих описів у вражаючій кількості – вони з'являлися з різних напрямків незалежно один від одного, суперечили та відкидали один одного. Наука міжнародних відносин починає відтоді ділитися на відгалуження, представники яких відмінно один від одного бачать свої цілі, предмети та методи. Наприклад, у фахових ВНЗ Російської Федерації складові ТМВ викладаються в рамках 3-х окремих дисциплін [2, С. 31]. Колишня єдина теорія стає аморфною, причому це стосується не лише методів дослідження, але й цілепокладання.

Якщо прогностична функція ТМВ передбачала роботу з об'єктами з застосуванням алгоритмічного інструментарію, запозиченого з теорії ігор, теоретична функція міжнародної науки у той же час ставила в голову кута соціологічні та психологічні аспекти, а саме, детальний опис зовнішньої політики та міжнародних відносин, а також дослідження мотивів [1, С. 38, 42]. Одночасне виконання цих двох функцій сприяло розширенню методологічної прірви всередині дисципліни.

За таких умов доцільно поставити питання про значення інших функцій ТМВ у процесі виховання студентської молоді – адже зрозуміло, що серед перерахованих вище функцій дисципліни тільки теоретична через свій неприбутковий характер здатна впливати на виховний процес у вищих навчальних закладах.

Висновок. Відмінний від інших гуманітарних дисциплін характер формування теорії міжнародних відносин обумовив значну роль в ній практичних, прибуткових функцій, виконання яких пов'язане з широким застосуванням математичних методів дослідження. У той же час у вищих навчальних закладах ця дисципліна традиційна подається не як математична, а як гуманітарна, викладання якої передбачає не алгоритмізацію матеріалу, а його вербалізацію. ТМВ, таким чином, перекладається мовою гуманітарних дисциплін. Таким чином, домінування у викладанні ТМВ теоретичної функції, з одного боку, формує специфіку дисципліни, яка викладається не в тому вигляді, в якому потім застосовується на практиці, але з іншого боку це веде до популяризації досліджень з аналізу міжнародних відносин, розширення кола тих, для кого доступний основний масив теоретичних відомостей дисципліни.

Література

1. Современные буржуазные теории международных отношений. Критический анализ / Под ред. В.И. Гантмана. - М.: Наука, 1976. - 486 с.
2. Цыганков П.А. Теория международных отношений / П.А. Цыганков. - М.: Гардарики, 2005. - 590 с.

УДК 911

Стешенко Л.І., канд. екон. н., викладач фахових дисциплін, методист

Стешенко О. М., викладач фахових дисциплін

Ройко О. Ю., викладач фахових дисциплін

*Волинський технікум Національного університету харчових технологій
(ВТ НУХТ), м. Луцьк*

ГЕОПОЛІТИЧНІ РЕАЛІЇ. МОЛОДЬ ВИБИРАЄ УКРАЇНУ

На порозі третього тисячоліття Україна вступила в якісно новий етап самостійного розвитку. Суть його полягає в інтенсивному переході світового співтовариства до створення планетарного соціального організму. Як наслідок цих перетворень, соціально-філософське осмислення глобалізаційних процесів та геополітики вийшло в число провідних тем сучасних досліджень в Україні. Це зумовлено цілою низкою проблем, пов'язаних із динамікою зовнішніх та внутрішніх соціально-філософських вимірів державотворення України та її геополітичної ідентифікації.

Серед вітчизняних науковців, які розглядають політичні цінності молоді в контексті таких явищ як політична культура, соціалізація, політична система, можна виділити В. Бебика, М. Головатого, О. Дроздова, А. Левенця, В. Онищука, В. Прокопенка та інших.

Сучасні зміни світової системи людських відносин визначають комунікаційний та мотиваційний взаємовплив населення країн світу однієї на одну, що відображається в зближенні їх соціальних та економічних аспектів. Такі тенденції актуалізують потребу особистості у власній безпеці та спонукають до перегляду й переоцінки простору свого існування з метою збереження власної ідентичності, яка забезпечує усвідомлення індивідом себе як члена окремої соціальної, національної або політичної групи і власного ототожнення з її нормативними та функціональними характеристиками.

Геополітика – це об'єктивна залежність суб'єкта міжнародних відносин від сукупності матеріальних чинників, що дозволяють цьому суб'єктові здійснювати контроль над простором.

Під механізмом трансформації геополітичних знань у системі формування суспільної свідомості варто розуміти цілісну систему норм, засобів і методів, які застосовуються суб'єктами суспільства з метою відстоювання національних інтересів на міжнародній арені.

Україна як самостійна і суверенна держава існує в геополітичному просторі вже протягом двох десятиліть. Однак чітка ієрархія пріоритетів щодо розвитку зовнішньої політики досі не напрацьована. Вона змінювалась

протягом усього періоду незалежності із зміною владної еліти. Часта зміна стратегії, від «двовекторності» Л. Кучми до «багатовекторності» В. Януковича. виступає скоріше дестабілізуючим чинником, що поглибило і без того суттєвий розкол українського суспільства.

Об'єктивною причиною невизначеності зовнішньополітичного курсу України є насамперед її географічне положення. Будучи центром Європейського континенту, Україна виконує потужну геополітичну роль головного «посередника» між країнами Європи та Росією. Як наслідок її територія часто виступає об'єктом геополітичних інтересів головних світових лідерів. Недарма німецький канцлер Отто фон Бісмарк зазначав: «хто контролює Україну – контролює Європу, хто контролює Європу – керує всім світом» [4].

Особливого геополітичного значення Україна набуває в умовах глобалізації, загострення боротьби за доступ до енергоресурсів і контролем транспортних артерій, які пролягають з російського Сибіру до Західної Європи.

Саме боротьба за контроль над українською територією впродовж століть була головною перешкодою в розвитку української державності.

Відсутність української національної ідеї, недосконалість законодавства, превалювання фінансово-промислових інтересів над державницькими, відсутність консолідованої позиції громадян щодо цих питань є тими причинами, що гальмують успішну інтеграцію України до світового співтовариства. Саме без консолідації громадськості, а особливо такої прогресивної її частини, як молодь, неможливий майбутній розвиток держави, започаткування важливих реформ та реалізація їх на рівні системних перетворень. «Від здатності молоді бути активною, дієздатною та творчою силою залежать перспективи державорозбудовчого процесу в Україні» [2].

Події останніх років не лише змінили геополітичний розклад серед світових геополітичних гравців, але й змінили сам геополітичний ландшафт. Практично втратили цінність всі міжнародні домовленості, що визначали принципи світового порядку, досягнуті після Другої світової війни. З політичної практики зникають такі поняття, як суверенітет держави, невтручання у внутрішні справи суверенних держав. Початок третього тисячоліття ознаменований новими формами міждержавних взаємин – державним тероризмом, захопленням територій, що раніше не мав подібних масштабів.

Нині існує ряд чинників, що об'єктивно впливають на формування політичної думки молодого покоління про орієнтацію України в геополітичному просторі. Український науковець В. Онищук серед них виділяє такі:

– колишнє розмежування етнічної території між країнами-сусідами, що не могло не позначитися на ментальності населення різних регіонів України та науково-політичних підходах до розв’язання проблеми суверенітету;

– пошуки приязні сусідів, наміри співіснувати з ними на рівних;

– світова фінансово-економічна криза, яка поглибила жалюгідний стан вітчизняного виробника, довела до втрати фінансової спроможності пересічного українця і привела до політичного збурення усього населення та поглибила існуюче безробіття працездатних, що особливо відчула молодь [3].

Протягом останніх двох років існує помітна загальноукраїнська тенденція переорієнтації зовнішньополітичного вектору із проросійського на проєвропейський. Представники Центру ім. О. Разумкова припускають, що «пріоритетність європейського напрямку значною мірою обумовлена тим, що сьогодні відносини Києва і Москви знаходяться у кризовому стані. Російсько-український конфлікт 2014 р. передусім суттєво погіршив образ Росії у масовій геополітичній свідомості молоді, спричинив зміну емоційного ставлення до цієї держави і посилив симпатії до власної країни. Є всі підстави припустити, що у вітчизняній суспільній думці почалося поширення такого феномена, як «антиросійськість». Зазначимо, що антиросійські стереотипи в Україні довгий час були поширені локально (переважно на заході країни), але події початку 2014-2015 рр. трансформували це явище в загальнонаціональне [1].

Студентство є активною, передовою й динамічною складовою частиною суспільства та носієм найбільш прогресивних уявлень про навколишній соціальний світ

Особливості громадянської ідентичності сучасної молоді полягають у актуалізації соціальних уявлень на власній європейській ідентичності, що, у свою чергу, витісняє із свідомості національні риси. Внаслідок багатовекторності уявлень про свою країну, виникає незавершеність власної національної ідентичності серед студентської молоді. Це породжує актуальність пошуку психологічних чинників впливу на духовний та культурний стан сучасного українця, вивчення його сучасних національного характеру та свідомості, історичних цінностей, традицій та національних ідеалів. На перший план ставиться формування психологічної установки молоді «Я – громадянин своєї країни». Нав’язаний українському народу стереотипами і міфами принцип «моя хата з краю» фактично зникає із підсвідомості, набуває первісного значення: «моя хата з краю – першим ворога стрічаю». Люди почали розуміти, що захищати потрібно не свою хату, а спільний дім – Україну – як від зовнішнього ворога, так і від внутрішнього.

Становлення нових політичних цінностей у сучасних умовах має відбуватися через усвідомлення кожною молодою людиною необхідності соціально-політичних змін. Держава, у свою чергу, повинна забезпечити такі умови життєдіяльності для молоді, в яких молодий громадянин своїм розумом та працею на користь держави забезпечить їй успішну інтеграцію до міжнародної спільноти. Тому від зовнішньополітичних орієнтацій молодого покоління, що продовжить жити після нас і творити майбутнє, залежить подальший розвиток українського суспільства.

Українська молодь, насамперед студенти, через участь в акціях протесту показали себе основним «паливним матеріалом» Революції Гідності. Вони де-факто задекларували «нову політику», якісно відмінну від попередньої не лише за назвою, формами, але й за змістом.

Студентство (молодь) у будь-яких історично важливих подіях постійно була рушієм змін. Євромайдан, єврореволюція в Україні – не виняток. Змінившись у собі, зрозумівши те, чого вони хочуть, у якій країні вони бажають жити, які цінності хочуть сповідувати і нарешті, яку владу прагнуть мати, студенти почали змінювати інших. У прямому розумінні цього слова. Своїм романтизмом і натхненням будувати нову країну вони закликали пересічних громадян не бути байдужими до долі своєї країни, своїх дітей. І відгукнулися мільйони. Це можна назвати ефектом солідарності: коли для того, щоб прокинулися інші, потрібно, щоб хтось один їх розбудив.

Висновок. Для нашої країни найбажаніше майбутнє – справжнє поєднання суверенності, економічної ефективності і соціальної справедливості. Зовнішня політика нової влади має бути збалансованою та продуманою, побудованою на консолідованій громадській думці. Завдання політиків – відшукати механізми збереження і поглиблення добросусідських відносин поряд із забезпеченням вступу країни до європейського співтовариства. Адже на політичну арену виходить нове покоління, яке диктує новий порядок денний для українського політикуму.

Література

1. Дроздов О. Геополітична свідомість як психологічний феномен / О. Дроздов // Соціальна психологія. – 2010. – № 5. – С. 26 – 37.
2. Нове покоління незалежної України (1991 – 2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 р.). – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. – 212 с.

3. Онищук В. Соціальні технології упровадження моделей євроатлантичної інтеграції України та формування світоглядних орієнтирів молоді / В. Онищук // Молодіжна політика: проблеми та перспективи: Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (Дрогобич, 5–16 травня 2009 р.) / наук. ред. С.А. Щудло. – Дрогобич, 2009. – С. 46–49.

4. Телешун С.О. Нові українські політичні реалії і процес формування засад громадянського суспільства / С.О. Телешун // Політичний менеджмент. – 2008. – № 1. – С. 3 – 8.

Курас А.І., к. політ. н., асист.

*Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ*

ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ ТА ЗАКАВКАЗЗЯ – РАДЯНСЬКА СПАДЩИНА (ЗАДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ШИРОКОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ)

8 серпня 2008 року. Район міста Цхінвал, столиці на той час ще не визнаної жодним членом дуже умовного світового співтовариства (але тим не менш реально діючого у політичних світових процесах завдяки своїм окремим суверенним і спроможним на власну точку зору суб'єктам) Республіки Південна Осетія (РПО). Збройні сили ворожої до республіки Грузії ведуть обстріл міста з реактивних систем залпового вогню (РСЗВ) калібру 122-мм БМ- 21 «Град» радянського виробництва та подібних до них ще чехословацьких систем RM-70, гармат ствольної артилерії типу Д-30 калібру 130-мм та схожих з ними за своїми основними характеристиками та призначенням чехословацьких гармат. Використовувалися навіть як мінімум один, а як максимум батарея (це мінімум чотири одиниці) гармат артилерії особливої потужності (ОП) 203-мм самохідних артилерійських установок (САУ) «Піон», у свій час створеної для ведення вогню відповідними ядерними боєприпасами, які складали радянські засоби ведення бойових дій із можливим застосуванням тактичної ядерної зброї.

З іншого боку фронту подібному артилерійському озброєнню атакуючої сторони протистояли різноманітні вітчизняні міномети калібру від 50 до 120 мм, 23-мм автоматичні гармати проти повітряної оборони ЗУ-23,73-мм гармати «Гром» бойових машин піхоти (БМП) БМП-1, автоматичні гармати 2А42 калібру 30-мм БМП-2, різноманітні ручні протитанкові гранатомети (РПГ) радянського та російського виробництва. Чітких відомостей про наявність і використання інших артилерійських систем озброєння того чи іншого призначення з боку збройних сил та інших подібних військових формувань немає.

Ця стаття (а сподіваюся, що цікавість у потенційних майбутніх читачів вже виникла, особливо серед тих, які цікавляться сучасною військовою технікою та історією нинішніх збройних конфліктів та воєн тощо), є однією з небагатьох політично незаангажованих у нинішній Україні спроб розібратися у радянському військовому спадку-потенціалі який дістався десяти формально і фактично не залежним сучасним країнам Закавказзя та Середньої (Центральної) Азії. Це такі держави: Абхазія, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Киргизія, Південна Осетія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан. З фактичної точки зору існує ще одне державне утворення – Республіка Нагірний Карабах, але на сьогодні йдеться з вірменського боку про автономний статус Нагірного Карабаху інтересів і спричинені ними конфлікти за останні більш 23 роки, починаючи з 1988 року, виходячи за межі нашої статті, проте беззаперечним є

той факт, що усі питання геополітичного та геостратегічного позиціонування вищезгадуваних утворень на базі республік колишнього Радянського Союзу – все це є чітко ув'язаним з тим військовим та військово-технічним потенціалом, який було успадковано й різними шляхами набуто у Закавказзі та у Середній Азії.

Далі наведені основні факти з історії зазначеного питання, розглянуті причини, подані кількісні та якісні характеристики військового потенціалу у цих двох регіонах, а також у таблиці наведені основні цифрові характеристики складових чинників вказаної теми.

Тепер більш докладно зупинимося і розглянемо той реальний військово-технічний та матеріальний потенціал, який на момент дезінтеграції та розпаду Радянського Союзу було зосереджено на територіях колишніх республік. Розпочнемо з району Каспійського моря та Закавказзя.

Чому?

Саме там на сьогодні існує ціла низка неврегульованих конфліктів, є чітко виражений етнічний, релігійний, геополітичний, міждержавний потенціал для подальшого протистояння. Це є розпад колишньої Грузинської РСР у своїх радянських адміністративних кордонах, протистояння у трикутнику «Вірменія – Азербайджан – Нагірний Карабас», присутність і вплив таких регіональних держав, як Ісламська Республіка Іран (ІРІ), Туреччина, постійне втручання США у всі стратегічні аспекти життя регіону – сенат Сполучених Штатів вже давно назвав Каспійський регіон «зоною своїх національних інтересів». Не можна не згадати і наявність визнаного рішенням ООН нейтрального за своїм офіційним статусом Туркменістану. Туркменія має теж частину Каспійського узбережжя.

Література

1. Ширококорд А.Б. Каспийско-руское озеро / А.Б. Ширококорд. – М., 2007. – 560 с.
2. Ширококорд А.Б. Война и мир в Закавказье за последнюю тысячу лет / А.Б. Ширококорд. – М., 2009. – 580 с.

УДК 911

Щеглова А.О., ст. викладач

Національний університет харчових технологій

РОЛЬ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

Сьогодення можна охарактеризувати з погляду формування відносин між суб'єктами соціально-політичної системи. Умови, які диктує плюралістичне суспільство, є тими факторами, які визначають свідомість сучасної молоді, яка виступає в ролі рушійної сили змін, що у свою чергу детермінує актуальність дослідження особливостей певних соціальних груп, їх цінностей, формування поведінкових реакцій, взаємин з іншими суб'єктами соціально-політичної системи. Ідеологія, яку переслідують певні спільноти, є мобілізуючим потенціалом для трансформації суспільно-політичних процесів. Саме тому важливим елементом впливу є індивідуальний погляд представника кожної соціальної групи, адже саме сукупність поглядів (незалежно від того, вони є позитивними чи негативними) створює простір для формування пасивних та активних суб'єктів суспільних процесів, і представниками останніх є саме студентська молодь.

Українське суспільство зараз знаходиться на перехідному етапі. Зміни, які відбуваються в останні роки, є яскравим відображенням впливу геополітичних процесів та впливу провідних гравців міжнародної арени. Сучасна молодь є інформативно насичена завдяки відкритим джерелам інформації та ресурсам мережі Інтернет. Це дає змогу для всебічного аналізу та переоцінки цінностей, внутрішньодержавних пріоритетів, які були нав'язані попередньою системою. Компаративістський підхід в свою чергу спонукає до рішучих дій, спрямованих на встановлення нової системи з власними цінностями та стандартами [1, с.48]. Приклади таких активних проявів ми можемо спостерігати на різних етапах історії тієї чи іншої країни. Студентські ініціативи неодноразово переростали в серйозні соціальні протистояння, які в подальшому призводили до запровадження інновацій в усі сфери суспільного життя (події 60-х років у Франції, 70-х – в Угорщині та Польщі, 80-90-х – у Німеччині). Події 2013-2014 років в Україні також є свідченням яскравого спротиву застарілій нерелевантній системі попереднього режиму [2, с.147].

Важливим чинником, що сприяв розгортанню різноманітних заходів, спрямованих на донесення та реалізацію соціальної думки спільноти, була інтегративна ідеологія. Дане поняття було і залишається малодослідженим у вітчизняному суспільствознавстві, адже «ідеологія» інтерпретувалася лише як

засіб маніпулювання масовою свідомістю [3, с.344]. Сучасна наука все більше звертається до вивчення всебічних аспектів ідеології для подальшого збереження новоствореної та удосконалення старої систем цінностей та ідей, які репрезентують витоки української державності, та стимулюють адаптивність до нових соціально-політичних реалій.

Як перебування українського суспільства в сформованій соціально-політичній та соціально-економічній ситуації, так і специфічність молоді як соціальної групи, ставлять на перший план завдання у вигляді формування ідеологічних переваг та ціннісних векторів студентів українських вишів, що включає в себе постійний моніторинг не тільки представників педагогічної сфери, а й залучення органів влади.

Література

1. Руженцева В.І. Політико-ідеологічні ідентифікації українського студентства: фактори впливу / В.І. Руженцева // Український соціум. – 2005. – № 1 (6). – С. 44-53.
2. Тарасенко В. Внутрішньополітичні орієнтації сучасних студентів / В. Тарасенко // Нова парадигма : [журнал наукових праць] / гол. ред. В. П. Бех ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; творче об'єднання «Нова парадигма». – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 106. – С. 144–149.
3. Тарасенко В. Теоретико-методологічні проблеми дослідження феномену ідеології / В. Тарасенко // Гілея : [науковий вісник]. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2011. – Вип. 31. – С. 338–346.

УДК 323.1; 37.035.4

Гайворонська Н.А., викладач вищої категорії, викладач-методист
*Полтавський технікум харчових технологій Національного університету
харчових технологій (ПТХТ НУХТ), м. Полтава*

РОЛЬ МОЛОДІ В ПОЛІТИЧНИХ ЗМІНАХ УКРАЇНИ

Політичне життя завжди існує в конкретних історичних формах, зумовлених матеріальними і соціокультурними чинниками. Водночас воно являє собою сукупність політичних явищ, які функціонують у суспільстві, керованих і спонтанних політичних процесів; результат діяльності соціальних суб'єктів – класів, націй, соціальних верств, груп, індивідів і створюваних ними політичних інститутів; сферу боротьби за реалізацію ідеалів, норм, цінностей, що концентрують у собі корінні потреби та інтереси соціальних суб'єктів; взаємодію і зміну при владі політичних сил для репрезентації владних інтересів усіх соціальних груп. Значну роль у політичному житті відіграє студентська молодь зі своїми інтересами, пріоритетами і цінностями.

Ринкові та демократичні перетворення відкривають ширші можливості перед населенням країни, а молодь, як відомо, особливо сприйнятлива до нових ідей та нових умов. Однак молоді люди також виступають і в ролі першопрохідців у цьому заново народжуваному суспільстві, і в цій ролі, особливо з урахуванням їх незрілого віку, вони піддаються таким ризикам, яких практично не знали у своєму житті їхні батьки, вихователі та наставники. Іншими словами, сьогодні молоді люди країни виявляються, так би мовити, на лінії вогню: перехідний період не тільки відкриває перед ними можливості, а й несе певну небезпеку.

Актуальність теми визначається тим, що сучасне українське суспільство переживає період глибоких реформ у всіх сферах буття, намагається стати на шлях цивілізованого розвитку, створити підвалини ринкової економіки, сформуванати громадянське суспільство і правову державу. Значну роль у політичному житті відіграє студентська молодь зі своїми інтересами, пріоритетами і цінностями.

Виняткова роль молоді у реалізації названих завдань зумовлена цілим рядом чинників. По-перше, тим, що молодь являє собою найбільш рухливу, динамічну верству в суспільстві. По-друге, студентська молодь займає досить високу питому вагу в сукупному населенні країни. На початок 2014/15 навчального року в Україні нараховувалося 1 млн. 676 тис. студентів (1 млн. 438 тис. у ВНЗ III-IV рівня акредитації та 238 тис. у ВНЗ I-II рівня акредитації).

По-третє, молодь – це та соціальна група, що, вступаючи у дієздатний вік, сильніше відчуває на собі невідповідність між декларативністю проголошуваних у суспільстві прав і реальних можливостей їх здійснення [2, с.97]. Політична участь молоді набуває нової актуальності у зв'язку з формуванням свідомості молоді в умовах деідеологізації, відходу від патерналістських устремлінь держави, зростанням бунтарських і анархічних настроїв, низьким життєвим рівнем.

Актуальність проблеми зумовлена також значним впливом на політичну участь молодих українців міжнародних чинників через поширення пріоритетів західного способу життя, прагнення до прагматизму й індивідуалізму.

Сучасна політична участь молоді, як показує сама дійсність, на нашу думку, має низку особливостей: вона розгортається в нових історичних умовах, нерідко ініціюється політичними партіями або державними та регіональними владними структурами, йде багато в чому по лінії запозичення зарубіжних демократичних форм, має низький рівень представництва молоді в структурах законодавчої, виконавчої та судової влади, характеризується слабкістю молодіжного руху, розмитістю політичних інтересів, відсутністю сильної державної молодіжної політики, що стимулює прояв політичних інтересів, низьким рівнем політичної культури, амбіційністю молодіжних політичних лідерів та відсутністю у багатьох із них харизми, недостатнім досвідом політичної участі, відсутністю консолідуючої ідеї, підпорядкованістю владним структурам, низьким рівнем матеріального забезпечення [3, с.98].

Але, незважаючи на складнощі, історія незалежності України тісно пов'язана з політичною активністю молоді. Акції громадянської непокори, які охопили Україну в жовтні 1990 року, заклали традиції проведення демократичних акцій протесту, подальшим виразником яких стала Помаранчева революція та Революція Гідності.

Революція на граніті стала переломним моментом в утвердженні незалежності України, а молоде покоління вже на початку 90-х років засвідчило своє бажання і відстояло право жити у вільній демократичній державі. Юнацький ентузіазм, помножений на чітку та продуману організацію акцій, дав змогу проявити неабиякий політичний потенціал українського молодіжного руху, який змусив рахуватися з собою і тодішніх компартійних можновладців, і досвідчених діячів опозиції.

Революція на граніті 2–17 жовтня 1990 року – перший успішний ненасильницький політичний протест проти чинної комуністичної влади в УРСР, поштовх до демократизації українського суспільства.

Очевидно, що побиття протестуючих студентів у ніч із 29 на 30 листопада 2013 року спричинило (всупереч очікуванням влади) спалах революційного

піднесення. Це був час найвищого вияву революційної енергії протестувальників.

Українська молодь, насамперед студенти, завдяки участі в акціях протесту показали себе основним «паливним матеріалом» Революції Гідності. Вони де-факто задекларували «нову політику», якісно відмінну від попередньої не лише за назвою, формами, а й за змістом [1].

Сьогодні на політичну арену виходить нове покоління, яке диктує новий порядок денний для українського політикуму. І, можливо, саме це є найбільшим досягненням нинішніх революційних виступів в Україні.

Роль молоді у політичних процесах важко переоцінити. Молодь як соціальна група найбільш схильна до інновацій і найменше скута стереотипами, значно легше, ніж старше покоління, може здійснити перехід від пасивної, виконавчої життєвої настанови, яка не так давно домінувала в масовій свідомості, до активної, самостійної позиції. Молоді люди – більше не пасивні споживачі соціальних цінностей, послуг, товарів масового попиту і політичних привілеїв. Питання місця й підвищення ролі у процесі у країні є принциповим. Молодь – це й найважливіший соціальний та електоральний ресурс суспільства, що може бути використаний різними партіями, політичними лідерами й силами у своїх інтересах.

Висновки. Політичні зміни є невід’ємною частиною політичного процесу будь-якої країни. Це можуть бути еволюційні зміни, реформи і, навіть, революції. Важливим є залучення молоді до позитивних політичних змін в країні. Без виокремлення молоді у якості самостійного суб’єкта політики неможливий розвиток стабільного суспільства, побудованого на принципах рівноправ’я та свободи. До того ж, розширення участі молоді у політиці буде слугувати сильним поштовхом для руйнування бюрократичних наслідків минулого, утворення нових структур та органів влади, інновацій у сфері соціальних ідей та технологій.

Формування цілісної політичної свідомості молоді є важливою функцією соціальних інститутів. Виховання на принципах толерантності, політичної культури, громадянської відповідальності, патріотизму, довіри до дій державної влади сприяє успішній інтеграції молоді в політичний і соціальний простір, ідентифікації із загальними цінностями й нормами. У свою чергу це є запорукою відтворення суспільства і його стабільності.

Література

1. Бебик В.М. Політична культура сучасної молоді / В.М. Бебик, М.Ф. Головатий, В.А. Ребкало. – К. : А.Л.Д., 1996.

2. Білик М. Особливості формування політичної культури сучасної молоді / М. Білик // Соціальна психологія : Український науковий журнал. – 2004. – №4. – С. 96-105.

3. Дембрицька Н. Когнітивні аспекти політичної свідомості нового покоління / Н. Дембрицька // Соціальна психологія. – 2003. – № 1. – С. 87-99.

Секція 3.

Мова як чинник самоусвідомлення студентів у сучасних умовах

Голова – зав. каф. українознавства, проф. Н.М. Левицька

Модератор – професор Н.В. Наumenко

УДК 821.161.2-32 Шевченко

Наumenко Н.В., д-р філол. н., проф.

Національний університет харчових технологій, м. Київ

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНОЦЕНТРИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТА НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Важливим засобом, що допомагає відобразити історичні події, зворушити душу, є художня література. Саме це джерело історичних знань має невичерпні можливості для осягнення минулого у художніх образах. «Уявлення про минуле ніколи не буває статичним пунктом, а його змінність добре відображає динаміку самосвідомості літератури», – говорить Я. Поліщук, і це зумовлює різні шляхи показу історичної події у творах різних родів і жанрів літератури.

Романтизм став імпульсом для бурхливого розвитку **ліро-епічної поеми**, якій в перші десятиріччя була властива «розірваність» побудови через чергування епічної розповіді з численними ліричними авторськими відступами («Катерина», «Гамалія» Т. Шевченка). Згодом у поемі XIX ст. посилюється філософське начало, і одним із найбільш концептуальних доказів тому є «Гайдамаки» Т. Шевченка.

Своїми формозмістовими концептами поема засвідчує ключову рису українського романтизму, яка вирізняє його з-поміж творів романтизму європейського: Шевченкові гайдамаки, прості селяни, навіть наймити, вперше в національній літературі постають не фоном для вождів, а героями, що самі впливають на хід історії. Цим твором поет висловив тверду впевненість у безсмертності українського народу, у його кращому майбутньому, а саме ці чинники і зумовлюють не лише актуальність поеми, а й потребу нового її прочитання.

Шевченків архітвір подібний також до опери, позаяк має всі її формозмістові ознаки – музичні (спів кобзарів, цитація з народних пісень),

інструментальні (звукопис, яким сугестується гра на музичних інструментах), балетні та пантомімічні (показ рухів персонажів через нанизування дієслів), живописні (описи оточення персонажів). Саме тому **мета цієї роботи** – через прочитання із позицій синтезу мистецтв з'ясувати місце твору «Гайдамаки» у становленні україноцентричного світобачення студентів нефілологічного профілю та на цій основі утвердити його концептосферою українського світогляду, явленою у складних сюжетних колізіях.

Зокрема, зацікавлення студентів останнім часом викликають деякі оперні вистави на тему Шевченківської поеми, зокрема Ю. Мейтуса (1940-1941) та О. Білаша (1965), нині розміщених на найбільших музичних Інтернет-сайтах (www.ex.ua, www.get-tune.com, www.muzofon.com). Сучасник, який здебільшого необізнаний з обома творами, але має непересічне відчуття звуку та слова, вірогідно здатен під час читання словесного архітвору «створити» власну оперу та розписати її партитуру.

Адже, як відомо, писання партитури музичного твору – як для камерного ансамблю, так і для симфонічного оркестру – вимагає від композитора майстерного володіння декількома музичними інструментами, досконалого знання нотної грамоти, основ гармонії, уміння провести головну та побічну партії, увиразнити їх чергуванням динамічних відтінків і темпоритму. Так само і з історичною поемою Тараса Шевченка, читач якої намагається оформити партитуру вже не лише в нотах (до цього скеровують пісенні інтонації деяких розділів), а й на словах [1, 198]. У сучасних умовах можна говорити й про реалізацію теми й сюжету «Гайдамаків» у жанрі рок-опери (на кшталт «Енеїди» С. Бедусенка), або кінофільму з його специфічним музичним супроводом.

Розмірене звучання прологу, який можна порівняти з увертюрою до створеної значно пізніше опери «Тарас Бульба» М. Лисенка, увиразнюється домінантним для Шевченка віршовим розміром – чотиристопним амфібрахієм із переростанням у синкопований хорей:

*Все йде, все минає – і краю немає,
Куди ж воно ділось? Відкіля взялось?
І дурень, і мудрий нічого не знає.
Живе... умирає... Одно зацвіло,
А друге зав'яло, навіки зав'яло...
І листя пожовкле вітри рознесли...
Поки сонце встане, спочивайте, діти,
А я помірю, ватажка де взять [3, 129-130].*

Т. Шевченко у пролог до «Гайдамаків» уводить також іронічний акцент, протиставляючи модні в тогочасній російській пісні мотиви («*Співай про Матрешу, про Парашу, радість нашу, султан, паркет, шпори...*») показові героїчної історії поневоленого рідного народу – «козацької слави», посиляє своїх діток – героїв поеми – «в Україну».

У розділі «Інтродукція», який виконує роль експозиції, аналізується суспільно-політичне життя Речі Посполитої XVIII століття, зокрема виникнення шляхетських конфедерацій, які вирішили зміцнити своє становище шляхом посиленого грабунку колонізованих чи й сусідніх країв:

*Розбрелись конфедерати / по Польщі, Волині,
по Литві, по Молдаванах / і по Україні.
Розбрілися та й забули / Волю рятувати,
Полигалися з жидами, / Та й ну руйнувати.
Руйнували, мордували, / Церквами топили...*

Діям конфедератів (із вірогідним маршовим супроводом, проявленим у поетичній градації топонімів і дієслів) протиставлено рішучість гайдамаків – кількома словами, які за інтонацією нагадують арпеджіо бандури у високих регістрах:

*А тим часом гайдамаки
Ножі освятили [З, 136].*

Після двох вступних частин розгортається історія героя – розділ «Галайда», чільна тема Шевченкової «опери», що її можливо інтонувати пассажами струнних інструментів:

*Сирота Ярема, сирота убогий:
Ні сестри, ні брата, нікого нема!
Попихач жидівський, виріс у порогу;
А не клене долі, людей не займа.
Та й за що їх лаять? Хіба вони знають,
Кого треба гладить, кого катувать?
Нехай бенкетують... У їх доля дбає,
А сироті треба самому придбать [З, 137].*

Розділ «Титар» – сполучення двох контрастних тем. З одного боку, зустріч Яреми з Оксаною, витримана в ключі романтичного діалогу двох закоханих,

помежованого піснями; з другого – підбурювані корчмарем Лейбою конфедерати вчинили розправу над титарем та викрали Оксану – його дочку.

Розділ «Свято в Чигирині» суто по-романтичному, через чергування прозових і віршованих рядів, сам собою постає як міні-драма, або як лібрето майбутньої опери. Контрапунктом зазначеного розділу стають удари у дзвін, яких чекають усі персонажі: *«Беріть ножі! Освятили». / Ударили в дзвони, / Рече гаєм: «Освятили!» / Аж серце холоде! / Освятили, освятили! / Гине шляхта, гине! / Розібрали, заблищали / По всій Україні»* [3, 157-158]. До людей немов долучається й стихія, якій в уявній «партитурі рок-опери» можна надати й належного музичного інструментування, і декораційного вирішення: *«А Дніпр мов підслухав: широкий та синій, / Підняв гори-хвилі; а в очеретах / Рече, стогне, завиває, / Лози нагинає; / Грім гогоче, а блискавка / Хмару роздирає»* [«Треті півні». 3, 161].

В «Епілозі» Шевченко вказував на народні уснопоетичні джерела, що стали пізніше не тільки імпульсом до написання твору, а й визначили його ідейно-естетичну концепцію:

*Бувало, в неділю, закривши Мінею,
По чарці з сусідом випивши тієї,
Батько діда просить, щоб той розказав
Про Коліївщину, як колись бувало.
Як Залізник, Гонти ляхів покарав* [3, 188].

Окрім визначника «опера», поемі Тараса Шевченка науковці надають іще жанровий маркер «**ораторія**». При детальнішому прочитанні поеми помітно, що у ній послідовно вербалізуються музичні теми, характерні для складників ораторії [див. 4, 77]: аріозо («Чому не осталося, чому не вітало...», «Ой Дніпре мій, Дніпре, широкий та дужий...»), речитатив («Якби таки або так, або сьак, / Якби таки запорозький козак...»), дует (діалог Оксани та Яреми з розділу «Титар»), тріо (розмова персонажів у «Червоному бенкеті»), хор (гайдамаків).

Тому спільно зі студентами, з якими викладачі секції української мови кафедри українознавства НУХТ розглядають Шевченкові архітвори, витворено думку, що синтез різних жанрових елементів зумовлює не лише ліро-епічне, а й сакральне наповнення поеми. Адже латинське *oratorium*, яке послужило етимологічним прототипом цього терміна, означає «місце для моління», – а таким місцем у «Гайдамаках» і є Черкащина.

Висновки. Поетичні твори, ключовою в яких є історична тема, можуть варіюватися за жанром – від віршованих новел, легенд, пісень до розлогих епічних та ліро-епічних полотен; за версифікаційною системою – від стилізацій

фольклорних жанрів (народних дум, історичних та обрядових пісень) до оновленого вільного віршування. Особливо прикметним це явище стає тоді, коли всі зазначені формальні та стильові концепти поєднуються в одному творі, у нашому разі – в «Гайдамаках» Тараса Шевченка, який унаслідок цього стає відкритим до музичних, передусім оперних (та й рок-оперних) інтерпретацій. Завдяки цьому автори слів і музики здатні показати подію в загальному історичному контексті, водночас надаючи їй елементів власного художнього бачення та оцінки.

Література

1. Семенюк Г.Ф. Літературна майстерність письменника : підручник / Григорій Семенюк, Анатолій Гуляк, Наталія Науменко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2012. – 367 с.
2. Степанишин Б.І. Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка в школі : методичний посібник для вчителів / Борис Степанишин. – К. : Проза, 1998. – 384 с.
3. Шевченко Т.Г. Гайдамаки [Електронний ресурс] / Тарас Шевченко. – Режим доступу : www.poetryclub.ua
4. Hodeir, A. Les formes de la musique / André Hodeir. Paris : Seghers, 1995. vii, 212 p.

THE IMPORTANCE OF LANGUAGE SKILLS WITHIN EUROPE

Learning a foreign language is an enriching experience. It encompasses much more than grammar and conversation exercises from textbooks. Not only is language a communication system, it is also a cultural code which transports complex information about cultural norms, values, traditions and rules of conduct. Foreign language competencies therefore enable deeper insights into other cultures and life-styles.

They broaden horizons, promote intercultural communication and help to overcome personal and national barriers. In the age of globalisation and internationalisation of political, social and economic relations, it becomes increasingly important to speak several languages fluently.

Language skills provide the basis from which an understanding and appreciation of different cultures can grow. Over the last twenty years, this has led to a great deal of change in the way languages are taught. Instead of simply being institutions which teach vocabulary and grammar, many schools and training centres have developed courses which emphasise the development of cultural knowledge. However, there is still a great deal of work to be done in order to develop an awareness of the necessity for pluri-lingual education across the member states. This necessity is recognised by the Council of Europe which from 2002, through its Language Policy Division, has produced some important suggestions guidelines for improving language learning.

In our modern and globally interconnected world, the importance of multi-lingual skills in industry, trade and politics is obvious. There is a growing need for multilingual and culturally competent employees to be capable of handling work-related situations in and with foreign countries. Therefore, an increasing number of companies with customers or suppliers abroad require staff who speak at least one foreign language.

Being aware of these facts many companies in the fields of trade and commerce nowadays conduct their entire communication in English, even if none of the workers possess any foreign language skills. Examples of German companies who have run such trials have shown excellent results, especially companies that work closely together with global partners, whose headquarters are based in another country, or who are parent companies of international subsidiaries. These companies began by conducting company meetings solely in English and then extended this approach to further business activities. Such action helped international business contact, by providing standard words for the vocational field so that projects and procedures could be explained in a clear and straight forward manner.

The companies also found that the focus on speaking English had a positive impact on the workers' ability to express themselves at international conferences,

during telephone conversations and other communication related activities. However, it should be noted that many staff do not appreciate these innovations. Some of the opponents feel that it is a sign of low self-esteem for a company to neglect its own language. There is also an unease that it leads to that exalted position of English as «lingua franca» which the European Council would like to counteract.

Today's educational systems must meet these needs, especially as the tendency for industrial global networking is increasing. A team of well-trained foreign language speakers greatly increases the value of a company.

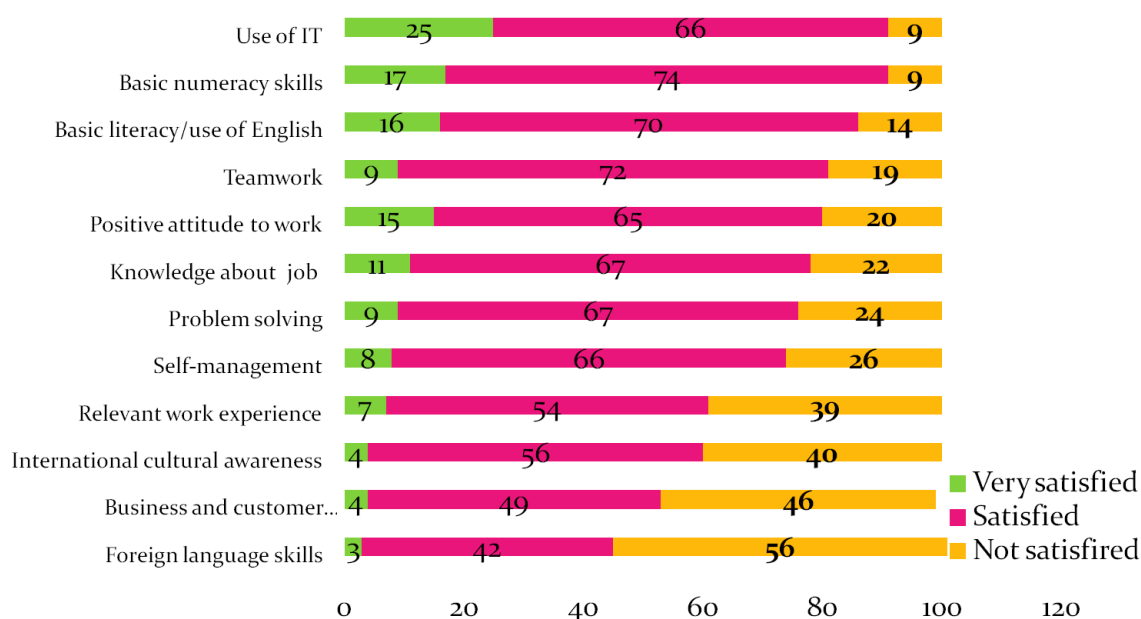
According to a study of the University of Manchester, the attributes that come along with proficient language skills are, amongst other things:

- communicative skills (effective team work ability, supporting and motivating ability)
- self-management skills (time management, self-reliability etc.)
- interpersonal skills (leadership, awareness of cultural diversity)
- intellectual or cognitive skills (ability to think under pressure, critical judgement skills, organising ideas appropriately, general knowledge of subject related topics)
- practical and applied skills (using reference material, library research, self-aware independent learning)[2]

These varied skills are highly appreciated in globally operating companies. The same study found that «language graduates 'have the highest employability rates of all humanities graduates' .

Language learning greatly enhances general communication skills. And, according to a UK survey, it is communication skills which are most commonly sought by employers[3].

The following graph shows the percentage of how UK employers rate their employees' skills:

The importance of a direct and accurate understanding of another language, without the intervention of a translator is obvious. There will always remain a gap of understanding between an original version of an idea and the same idea conveyed through an interpreter. Moreover, the more translation bridges a presentation has to cross, the more boring it becomes and the less clear the message. So, emphasis will increasingly be placed upon enhancing the multi linguistic skills of a company's personnel and away from hiring translators for specific business activities.

International markets demand multilingual communication strategies which often have to be tailor-made to the requirements of a company. The target must be to reach clients as efficiently and effectively as possible. The ability to communicate and understand the intercultural nuances of your business partners', is not only an advantage, but almost a prerequisite for good international sales representatives as well as for administrative staff. Although low skilled workers do not explicitly need language skills for their jobs, they sometimes face situations in which the knowledge of a certain language can be very helpful, e.g. when they come across manuals, handbooks, descriptions and procedure instructions which have not been translated into their own language.

References

1. Handbook- Young Europeans Love Languages. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.yellproject.eu/uploads/documents/DEVELOPMENT%20WP/WP3/book_yell-ENG-22-08-2011.pdf – Назва з екрану. – Дата звернення: 05.10.2015.
2. Catherine Franc, University of Manchester, Study „EBL and employability», (www.campus.manchester.ac.uk)
3. Archer and Davidson, UK Survey, 2008

УДК 811.161.2

Савойська С.В., д-р наук у галузі політології МАУП,
професор МКА, доцент КНУБА

Київський університет будівництва і архітектури (КНУБА), м. Київ

РОЛЬ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ У ВИХОВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Гуманітарне і патріотичне виховання української молоді, яке, на слушну думку Л. Нагорної, практично зникло із політичного дискурсу [4, с. 45], тісно пов'язане із тією мовною політикою, яка проводиться у державі на тому чи іншому етапі її розвитку. Зростаюча роль комунікативної політики в українському суспільстві, перебування її у центрі уваги засобів масової інформації, співпраця політичних структур і мас-медіа, активізація виборчого процесу, загострення конкурентної боротьби між політиками та політичними силами, гуманітарна політика, глобалізація та євроінтеграція – усе це не завжди позитивно впливає на формування національної самосвідомості української молоді та її патріотичне виховання [5].

Окремі аспекти цієї проблеми аналізували такі науковці, як В. Андрущенко, В. Безверхий, О. Клиненко, Т. Клиненко, Л. Нагорна, Л. Панова та ін. Науковці вважають, що ефективне виховання української молоді залежить від багатьох факторів: який політичний режим та яка ідеологія панують у державі, а також хто здійснює мовну і культурну політику [5].

Зокрема, Л. Нагорна вважає, що «не можна скидати з рахунку й «інтернаціональне виховання», яке кільком поколінням «радянських людей» прищепило байдужість до свого етнічного походження. Чималу роль також зіграли змішані шлюби, міграційна політика, культурні контакти та ін.» [4, с. 52]. Після здобуття незалежності помітний вплив на формування національної самосвідомості українців справив, на думку Л. Нагорної, «вироблений західноукраїнським суспільством комплекс цінностей, ґрунтованих значною мірою на етнічних пріоритетах» [4, с. 51], із чим також важко не погодитися.

Гуманітарному і патріотичному вихованню української молоді більше уваги приділялося у перші роки розбудови незалежної Української держави [5], коли у навчальних закладах відкривалися кафедри українознавства, української мови і літератури, історії України, політичних наук, у виховний процес яких запроваджувалися нові навчальні дисципліни, – політологія, яка у радянську добу вважалася буржуазною наукою і була заборонена; українська мова і література, функціонування і розвиток яких у Російській і Радянській імперіях гальмувався та заборонявся, що «зумовлювало, на слушну думку Л. Нагорної, девальвацію етнічних цінностей.

Здатність українського етносу чинити опір асиміляційним процесам була зовсім невисокою» [4, с. 49]. На формування національної самосвідомості і патріотичності української молоді також позитивно вплинули: видання у сучасній Україні раніше забороненої літератури, відновлення заборонених радянською системою та створення нових громадських і політичних організацій у кінці 1980-х на початку 1990-х рр., які домоглися відміни статті шість Конституції СРСР та ухвалення Верховною Радою Радянської України закону «Про мови в Українській РСР»; проголошення Української держави самостійною, за що на Всеукраїнському референдумі проголосувало понад 90% українського народу, який, як виявилось, на початку 1990-х рр. був більш згуртований і консолідований, ніж після 24 років «розвитку» української незалежності; запровадження у навчальний процес освітніх закладів різних типів акредитації таких дисциплін, як «Українознавство», «Історія української культури», «Політологія», «Історія України» та інших не менш важливих курсів.

Утім, ті гуманітарні цінності, які В. Андрущенко назвав одними із пріоритетних складових усієї мовної політики держави, які були задекларовані політиками у перші роки проголошення незалежності, належним чином не збереглися [1, с. 87; 577].

Тому із приходом до влади Л. Кучми українознавче виховання підростаючого покоління узагалі перестало бути пріоритетним у його мовній політиці. Тобто, замість згуртування українського суспільства навколо української мови, культури, як це було до середини 1990-х рр., та національної ідеї, яку у регіонах країни також розуміють по-різному, відбулося «поглиблення поляризації і нерозуміння» [4, с. 56], чим цей процес супроводжувався аж до «Революції Гідності» та російської агресії на Сході України.

Поступово втрачала своє значення і вагу гуманітарна складова виховання української молоді: із кожним роком скорочувалася кількість годин на вивчення гуманітарних предметів [1, с. 105], а з часом узагалі було переосмислено їх значення і важливість у виховному процесі вищих навчальних закладів. Тому із часом, на слушну думку Т. Клиненка, «у мовній політиці було втрачено ту ініціативу, яка почала народжуватися у часи здобуття незалежності» [3, с. 231].

Наприклад, державні службовці, які займали високі пости, вирішили, що курс «Історії України» не потрібно продовжувати вивчати у ВНЗ, пояснюючи це тим, що він добре викладається у школі. Така гуманітарна політика українських керівників, а «швидше за усе, її фактична відсутність, яка, на слушну думку Т. Клиненка, не ущемляє національно-культурні інтереси

більшості росіян і російськомовних громадян, які не бажають переходити на українську мову» [3, с. 219, 227], не змінилася і наразі – вони продовжують свій наступ на курс «Історія України», який до цього року читався у технічних вузах. Тепер він називається «Історія української державності і культури», який можна розуміти і викладати по-різному у зросійщених регіонах сучасної України. Як видно, у цей курс, іспит із якого наразі замінено заліком, об'єднали два предмети – «Історія України» та «Історія української культури».

То якої якості можуть отримати знання студенти із цього курсу у технічному вузі, якщо він читається лише протягом трьох місяців на одному із семестрів? Питання ж, звичайно, риторичне, на яке намагається дати відповідь Т. Клинченко, яка вважає, що перепорою на шляху до культурних перетворень виступає неефективна, а часто деструктивна політика [3, с. 235], яку здійснюють політичні керманичі. Утім, цей предмет дає знання українській молоді, які їй наразі так необхідні, про історію формування українського етносу і нації, розвиток її культури, української мови та державності. Це дає можливість краще зрозуміти, що відбувається сьогодні у середовищі українського політикуму та політичної культури. Без належного рівня останньої, як зазначають В. Безверхий та О.Клинченко, неможливий прогрес у створенні демократичної системи, яка неможлива без існування громадянської культури [2, с. 136].

Отже, мовну політику на цьому етапі розвитку українського суспільства можна визначити як бездієву і таку, що замовчується. Така безвідповідальна гуманітарна мовна політика гальмує формування національної самосвідомості у молодого покоління та патріотичні почуття до власної Батьківщини-України, які мають формуватися, крім військової звичаї, на основі національних інтересів і цінностей. Утім, дезорієнтований і поляризований український соціум демонструє байдужість до культури та української мови, які здатні, на слушну думку Л. Нагорної, об'єднати навколо себе весь український народ [4, с. 45, 48], якщо у цей процес не будуть втручатися проросійськи налаштовані політики і Росія.

Більше того, мовна політика, починаючи із другої половини 1990-х рр., не є раціональною, позаяк не була спрямована на виховання молодого покоління на кращих зразках культури і літератури українського народу, на подвигах українських пращурів, які віддали своє життя за збереження та відновлення розвитку української мови, культури та Української держави.

Формування національної самосвідомості у молодого покоління та його патріотичні почуття мають виховуватися на кращих здобутках пращурів українців [5], які мають відношення до освіти, науки, філософії, українського живопису, архітектури, скульптури, літератури, музики та ін. Це мають

висвітлювати в ефірі спеціальні передачі, які мають бути запроваджені не лише на радіо і телебаченні, а й в інших ЗМІ замість щоденних і безкінечних реклам, які спрямовані на заробляння грошей. Окрім цього, у мас-медіа необхідно підняти на поверхню забуті сторінки боротьби за краще майбутнє українського народу та відродження його держави – героїв Крут, Холодного Яру, УПА, шістдесятників, дисидентів, «Небесної сотні», загиблих і закатованих під час російської війни на Сході України тощо, – щоб проросійськи налаштовані політики, яким «легше спробувати послуговуватися англійською, ніж намагатися вивчити українську мову» [3, с. 227], не мали можливості стверджувати, що незалежність українцям упала із неба.

Виховання української молоді стає ще більш актуальним у добу глобалізації, коли розмивається значення національних мов, культур, їх кордонів, та євроінтеграції, на просторах якої відбувається постійна боротьба на збереження самобутності народів. Борються за першість, важливість та розширення навіть ті мови і культури, яким ніщо не загрожує [5]. Наприклад, розширюючи власний комунікаційний простір, французька, німецька, російська, англійська та інші мови поглинають таким чином культурний і мовний простір інших народів.

На відміну від українців, захищають свій культурний простір поляки, латиші, естонці та інші народи, які себе поважають, та у майбутньому намагаються себе зберегти як націю. На відміну від європейців, українці ще не стали політичною нацією, бо називають себе не українцями, як це мало б бути, а у першу чергу, – кримчанами, донеччанами, луганчанами, одеситами, харків'янами тощо. «А що було зроблено в Україні для подолання таких ганебних наслідків»? – ставить слушне запитання Т. Клиначенко. Які програми сприяли розширенню функціонування державної мови та які методики прискореного чи поглибленого її викладання було застосовано? [3, с. 227]. Наша відповідь була б такою, що така програма і навіть стратегія існують, а тим більше, має місце наказ экс-міністра освіти І. Вакарчука, який ініціює покращення вивчення української мови. Утім, усі ці добрі наміри не були підтримані належним чином за запроваджені у життя, тому й залишилися звичайними деклараціями.

Висновок. Українська політична нація має формуватися на спільній культурі та українській мові як єдиній державній так, як це має місце у Франції, Польщі, Литві та інших країнах, де народ себе іменує відповідно до назви країни – французами, поляками, литовцями тощо. Тому до глобалізації та євроінтеграції українцям необхідно бути готовими і сильними не лише в економічному і військовому аспектах, а й у культурному, що не менш важливо для виховання майбутнього покоління. А в основі цього має бути курс не на

децентралізацію, що поглиблює розкол в українському суспільстві, позаяк це явище більш притаманне федеративним країнам, які складаються з окремих націй, що мешкають на своїх автохтонних землях, а на об'єднання українського народу на основі української мови.

Література

1. Андрущенко В. Образовательная политика (Обзор повестки дня) / В.Андрущенко, В. Савельев. – К. : МП «Леся», 2010. – 404 с.
2. Безверхий В. Політична культура українського народу: з історії в сучасність / В. Безверхий, О. Клиненко // Національна культура у сучасній Україні (Голова ред. колегії І. Ф. Курас). – К. : Асоціація «Україна», 1995. – 336 с.
3. Клиненко Т. Мовно-культурний розвиток в Україні: політичні відносини і культурні реалії / Т. Клиненко // Національна інтеграція у полікультурному суспільстві: український досвід 1991-2000 років : збірник / відпов. ред. І. Ф. Курас, О. М. Майборода. – К. : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2002. – С. 215-238.
4. Нагорна Л. Українська етнація : криза ідентичності / Л. Нагорна // Національна інтеграція у полікультурному суспільстві: український досвід 1991-2000 років : збірник / відпов. ред. І. Ф. Курас, О. М. Майборода. – К. : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2002. – С. 45-60.
5. Панова Л. Виховання людини культури у муніципальному полікультурному просторі / Л. Панова // Українознавство. – №1. – 2007. – С. 135-138.

ХУДОЖНІЙ СВІТ Ю. МУШКЕТИКА В ІСТОРІОСОФСЬКІЙ ПРОЕКЦІЇ

Зміна сучасного духовного простору як сфери актуалізації та оцінки надбань національної культури особливим чином торкнулася української літературознавчої думки. В цьому аспекті пильна увага до історіософського мислення найвидатніших літературних постатей – на часі як спосіб зцілення хворої самосвідомості частини українців. Юрій Мушкетик подав нам унікальні зразки власної історіософської концепції українського світу і своєю історичною повістю «Семен Палій» (1954 р.), романами «Гайдамаки» (1957 р.), «Яса» (1974 р.).

Його історичне мислення пронизує і повісті та оповідання на історичну тематику, менші за обсягом, проте з неменшою силою. Бо динаміка художнього осмислення подій в прозі Юрія Мушкетика зберігає потенцію до актуалізації з точки зору новітніх викликів часу. Оскільки автор, осмислюючи давноминулі українські події, проектує їхні уроки на сьогодення, а також прагне донести до сучасника, що неперейдені і неусвідомлені уроки минулого обов'язково повертатимуться у сучасне життя. Таке переосмислення подій відбувається і з самим автором. Бо у трактуванні певних історичних подій він змушений був іти за офіційними канонами. Але згодом і сам у цьому зізнається. Так, образ гетьмана Мазепи («Семен Палій») відрізняється від сучасного бачення, проте підхід до його творення можна визнати неординарним.

Письменник переймається мріями свого героя, показує складність його натури: «...Бучний бенкет на честь гетьмана, звуки бойових сурм в час від'їзду довго звучали в Мазепиних вухах. Навіть сон відлетів від Мазепи в ті дні. Веселий, балакучий, він скакав на коні, кружляв з старшиною оковиту. Коли залишався на самоті – мріяв. Навіть почав писати думу, сам з того кепкуючи. Віршами бавився давно. Навіть написав кілька пісеньок, і їх співали в Батурині. Мазепа уявляв собі Петрове посіріле від злості, з булькатими очима, обличчя й посміхався».

Отже, за Мушкетиком, ніщо за ці віки не змінилось – ніщо з того, що є важливим. Осмислення сегментів історіософського мислення письменника допомагає нам окреслити парадигму його авторського бачення історії як руху ідей, як простору для самоосмислення. Цей аспект цікавить нас тепер по-особливому, оскільки характер його оприявлення – в позачассі.

Історичний роман – складний прозовий жанр, до якого вдається письменник, прагнучи нагадати землякам про їхнє славне минуле, воскресити у них історичну пам'ять. Так, друга редакція роману «Яса» стала визначною подією в літературному житті України і чи не найточнішим діагнозом сьогодення: найславніший кошовий Запорозької Січі Іван Сірко прагне об'єднати Україну і вивільнити її від розбрату. Семантичне поле благального прохання: «Не стріляй, не чини розбрату!» розпросторюється на координатах вічної істини, де, як стверджує письменник, «...людське життя – це крапля. Всього лиш. Ми не можемо важити нею. Навіть задля найвищого. Ми не давали його. І вищого за нього немає».

Активна настроєність автора на справу, на діяльне забезпечення отієї рідної шеренги безіменних предків, що їх поглинув час, але вони встигли зорати свою ниву і прокласти, як і належить їм, першу борозну, переконує саме традиційно українським способом інакомовлення, коли про смерть не йдеться, як про конкретне трагічне явище, а лиш метафорично окреслюється часове безмежжя для вічного спокою.

Годилося б говорити і про певні основи і передумови формування історіософської концепції Юрія Мушкетика. Зрозуміло б, йшлося б про родину, раннє дорослішання, про флюїди вільнолюбства, котрим переповнювалося повітря, що ним починало дихати молоде літературне плем'я. Все це стало складниками тієї атмосфери, в якій природні задатки формувалися в характер, вроджена українська чуттєвість трансформувалась у свідому чутливість до тембрів часу й історії, а природній розум, помножений на знання, витворив потужний інтелект, здатний аналітично розтинати час і простір.

Саме з юних літ Юрій Мушкетик виніс любов до людини і розуміння найвищої цінності людського життя. Це так, ніби ота рання пора, враз вручила ключі від тисячі замків. А ще – розуміння «присутності попередників», тягlosti традицій Панаса Мирного, М. Коцюбинського, В. Стефаника, а водночас – яскрава індивідуальність, що має свою тему, ідеал, метод та стиль.

За такої потужної системи самовдосконалення, яка успішно витримала випробування часом у контексті складних історичних колізій, наше завдання сьогодні зводиться до наступного – наблизити українське серце до її життєдайної сфери, відшукавши шляхи переакцентації духовних цінностей. Домінуючі нині акультурні явища необхідно швидко перевести з активу в нейтрал. Необхідно прискорено вивести їх з поля дії світоглядних обширів як окремої особистості, так і всього суспільства. Етично-естетичні смисли, які заковані в національному культурному масиві, мають активізуватися з метою розбудови повноцінної світоглядної бази.

Лише за таких умов українська людина може мати завтрашній день, бо глибоке відчуття нею гуманістичного контексту мистецько-духовного надбання народу уможливить її творче осягнення висхідної спіралі самовдосконалення, розуміння явищ життя як розгортання єдиної Істини. Це допоможе нам самим вчитися думати без догматів, вчитися почувати щиро й шляхетно, відроджувати чесну думку, продиктовану ідеалом духовного відродження нації і моральним обов'язком кожного.

Саме такий шлях має забезпечити нації тривалість у часі на вселюдських обширах – така чітка й однозначна позиція письменника. У часи суспільних змін культурологічна сфера нації набирає характеру стрімкого загострення власної суб'єктивності як вирішальної життєтворчої сили, беручи на себе відповідальність за тих, з ким цивілізаційні процеси пов'язали спільним культуротворчим сенсом. Саме в драматичних обставинах суспільних трансформацій національна реальність демонструє свій внутрішній зв'язок із найдивовижнішими феноменами людського духу.

Своєю багатовимірністю українська реальність завдячує потужній духовній насиченості. В екстремальних умовах її самоцінність набирає масштабів сенсожиттєвого, космічного характеру, опановуючи власний сегмент духовного простору, в центрі котрого перебуває людина як сенсоутворювальна інстанція.

Відповідно до міри спорідненості із національним всесвітом у всіх аспектах свого фізичного й духовного буття, ініціюючи його власною життєтворчістю, цілісна особистість прилучається до сфери ідеального як космічного феномена. Природовідповідність постійного вкорінення людини у національну сферу в її досконалих виявах сприяє прилученню індивіда до енергії пращурів, як до живої творчої сили.

Унікальний процес часопросторового самоздійснення сенсотворчої спільноти – нації, безумовно, залежить від темпоритму самоусвідомлення кожної особистості як складової гармонійної цілості. Більше того, вдумливого дослідникові не оминати близький до античного ідеал екогармонії як одну з ідей Г. Сковороди.

Живучи у своєму часі й при цьому розбудовуючи душу до трансцендентних меж, до здатності вбирати в себе всі драматичні перипетії історії свого народу, як власні, індивідуум рухається шляхом самовдосконалення, зберігаючи й закріплюючи у своїй пам'яті все найцінніше з погляду Вічності. Досвід минулих поколінь, трансформований індивідуальною долею, акумулює потенцію енергії саморозвитку, стає кодом духовного руху нації, котрий визначає логіку її тривання у часі й просторі.

Інтегральний процес формування національної реальності розгортається у межах часопростору, поєднуючи в непромінальну цілісність усі покоління, споріднені спільним домом Буття – землею, небом, природою, характером праці, мовою. Ця сфера духовного тривання спільними зусиллями народу вибудовує універсальну космічну модель, належну до вічного. Осягнути національний феномен у його багатоаспектності й багатовимірності засобами мистецтва під силу талантові масштабному й схвильованому.

Висновки. Роздумуючи над творами Юрія Мушкетика з яскраво вираженим історіософським напрямом, ми мали можливість переконалися в тому, що особливості художнього осмислення історичного часу автором опираються на ретроспективне логіко-сміслове відчуття історичної пам'яті як життєсмісловій категорії, без котрої не зрозуміти минулого, не осягнути сучасного, не передбачити майбутнього, не здолати важкої дороги до самого себе, до свого неповторного «Я», дороги, котру належить кожному пройти особно.

Література

1. Мушкетик Ю. Яса / Юрій Мушкетик ; рецензенти В. Шевчук, В. Смолій. – К. : Радянський письменник, 1987. – 600 с.
2. Мушкетик Ю. Гетьманський скарб (роман) / Юрій Мушкетик ; передмова Олекси Мишанича. – К. : Спалах, 1993. – 434 с.
3. Мушкетик Ю. Твори : у 5-ти т. / Юрій Мушкетик ; передмова М. Жулинського. – К. : Дніпро, 1987. – 608 с.
4. Історія української літератури ХХ ст. – Книга друга. Частина перша / упоряд. В.Г. Дончик. – К. : Дніпро, 1995. – 498 с.
5. Жулинський М. Наближення / Микола Жулинський. – К. : Либідь, 1988. – 352 с.
6. Касьянов Г. Незгодні : Українська інтелігенція в русі опору 1960 – 1980-х років / Григорій Касьянов. – К. : Либідь, 1994. – 302 с.

ЕТНОСВІДОМІСТЬ У СВІТЛІ КОНТРАСТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ НАЗВ СТРАВ)

У лінгвістиці кінця 80-х років ХХ століття спостерігалася активізація уваги до питання залежності мовної поведінки і природи мовних засобів від парадигми «етнос-мова-культура», репрезентованої в межах комунікативно-функціональної парадигми. Порівняльний аналіз мов в сучасній лінгвістиці орієнтується на нові дослідницькі принципи і методи аналізу. Поява в науковому вжитку в цей період понять національно-мовної й концептуальної картин світу, а також активація досліджень названого напрямку в українському мовознавстві розширюють функціонально-комунікативну орієнтацію контрастопрагматики перспективним когнітивним напрямом й актуальним параметром **етносвідомості** [5, 153].

Паралельно із становленням порівняльно-історичного мовознавства, В. фон Гумбольдт заклав підвалини порівняльного дослідження мов на синхронному рівні. В працях дослідника спостерігаємо глибокий і цілісний аналіз уявлень про мову й мовні картини світу: «мова завжди втілює в собі своєрідність цілого народу» [1, 349]; «мови першочергово формують або визначають національний характер» [1, 363]; «Різні мови – це зовсім не різні позначення однієї й тієї ж речі, а різні її бачення. Мови і відмінності між ними повинні розглядатися як сила, що пронизує всю історію людства» [1, 375].

Гумбольдтівська теорія особливо важлива в сучасній лінгвістиці, зокрема в питаннях відродження й оновлення національно-мовної концептуальної картини світу. Введення чинника **етносвідомості** в межах порівняльних досліджень контрастивної лінгвістики повертає дослідників до проблеми співвідношення універсального й ідіоетнічного. У світовій антропологічній лінгвістиці ця проблема розглядалася в аспекті неогумбольдтіанівської гіпотези Е. Сепіра і Б. Уорфа, вихідним положенням якої було детермінування типу мислення мовною структурою і граматичними категоріями.

Критика названої гіпотези радянськими ученими, які відкидали як лінгвістичний детермінізм неогумбольдтіанців, так і універсалістську нативістську концепцію генеративної граматики привело до пошуку компромісного вирішення питання. Такий підхід до об'єднання універсального і національно-ідентичного аспектів був розкритий в теорії мовної додатковості Г. Брутяна, яка постулювала спільність логічної картини мислення народів світу в

наявність додаткових вербальних форм в різних мовах як одне з джерел пізнання дійсності [2].

На необхідності вияву національно-специфічних особливостей мовних явищ наголошували мовознавці різних шкіл і напрямів. Так, І.І. Срезневський у наукових працях зазначав, що «народ выражает себя всего полнее и вернее в языке своем. Народ и язык один без другого представлен быть не может» [3, 14]. Аналогічна теорія і аналіз національно-мовних відмінностей містяться в працях багатьох українських і світових мовознавців: О.О. Потебні, І.А. Бодуена де Куртене, Г. Шухардта, Ф. Боаса, Е. Сепіра, Б. Уорфа, Л. Щерби та багатьох інших. В історії лінгвістики відомі багато праць, що стосуються практичного паралельного зіставлення мов. Дослідження споріднених, особливо близькоспоріднених, багато в чому спільних мовних систем надає широкі можливості для удосконалення методів і прийомів лінгвістичного аналізу, тобто значно розширює інструментарій пошуку.

У сучасному мовознавстві контрастивна лінгвістика займає окрему самостійну нішу. Її частиною є порівняльна лексикологія. Серед лінгвістів сучасності особливі здобутки в розробці і обґрунтуванні проблем контрастивної лексикології як окремого напрямку в мовознавстві належать В.Г. Гаку, Р.А. Будагову, А.І.Гудавічусу, Ю.О. Жлуктенку, М.П. Кочергану, В.М. Манакіну, І.В. Червенковій та багатьом іншим.

Відомо, що об'єктом контрастивного аналізу можуть бути як компоненти всіх мовних рівнів, так і мовні продукти – тексти, дискурсивні практики, а також найменший елемент мови – номінативна одиниця як результат інтеріоризації світу й внутрішнього досвіду рефлексії. Ономасіологічні підсистеми різних мов на лексичному й граматичному рівнях особливо показові в плані мовної специфіки, етнічної свідомості, культури. У традиційній семантико-структурній ономасіології вирішення завдань контрастивної лінгвістики в цілому відбувається на основі зіставлення словотворчих процесів та їх результатів.

Словниковий склад кожної мови є цінним джерелом знань про культуру й історію кожного етносу. Лексика безпосередньо звернена до дійсності, тому вона особливо рухлива, постійно змінює свій склад під впливом зовнішніх чинників. Дослідження лексичної системи мови відкривають картину минулого і сьогодення, знайомлять з естетичними смаками і поглядами народу. Побутова лексика, до якої відносимо **назви страв і харчових продуктів**, засвідчує спосіб життя народу, кліматичні умови його проживання, звичаї і традиції, взаємозв'язки з іншими культурами. Як найважливіша частина адаптивної діяльності людини до середовища, їжа є феноменом культури і має особливо виражену інформативність в етнічній своєрідності народного побуту. У

характері вибору продуктів харчування, способах їх обробки, рецептах, типах страв, трапезному етикеті й ритуалі відбивається етнічна і культурна історія народу.

В цілому сучасні контрастивні дослідження отримують загальну орієнтацію аналізу: пошук аналогічних й індивідуальних рис, властивих мові й концептуальним картинам світу двох чи кількох етносів, які виявляють залежність цієї спільноти й специфіки від етнічних культур та колективної свідомості народів.

Висновок. Вивчення лексичних міжмовних паралелей, закономірностей їх виникнення, розвитку, вживання і етимології неможливо без вивчення історичного розвитку самих етносів, що сприяє глибшому розкриттю процесів, які визначають в своїй сукупності етногенез, етнічну історію та культуру кожної національної спільноти. Це сприяє подоланню кризових процесів в будь-якому суспільстві, а також уникненню непорозумінь і протиріч у міжетнічних стосунках.

Література

1. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / Вильгельм фон Гумбольдт. – М. : Мир, 1985. – С. 349-375.
2. Брутян Г.А. Гипотеза Сепира – Уорфа / Г.А. Брутян. – Ереван : Из-во АН Армянской ССР, 1968. – 68 с.
3. Срезневский И.И. Мысли об истории русского языка / И.И. Срезневский. – Москва, 1959. – С. 14.
4. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
5. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О.О. Селіванова. – Черкаси : Ю.Чабаненко, 2012. – 488 с.

УДК 821.161.2(091)(045)

Денисюк С.П., канд. філол. н., доц.

Національний технічний університет

України «Київський політехнічний інститут», м. Київ

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СПАДЩИНИ ЮРІЯ ШЕВЕЛЬОВА

Всесвітньовідомого українського вченого Юрія Володимировича Шевельова ще за життя називали патріархом української філології. Зусиллями українських дослідників з різних країн світу зроблено немало для популяризації та осмислення багатогранної спадщини ключової постаті вітчизняної культури другої половини ХХ ст.

І все ж присутність Ю. Шевельова в сучасності України не відповідає масштабів його особистості. Остання прижиттєва бібліографія праць ученого, видана 1998 року, нараховує 872 позиції. Причому, крім української, значну частину робіт Ю. Шевельов написав англійською, німецькою, французькою, польською, російською мовами. Але і цей перелік не є повним, оскільки з часу його виходу творчий доробок науковця збагатився ще кількома десятками публікацій. Доробок ученого -- результат тривалої і напруженої дослідницької праці, що відбувалась у дуже непростих умовах.

На особисту і наукову долю Ю. Шевельова випало багато випробувань. Розпочинав свій шлях науковця ще в радянській Україні, де встиг у 1939 р. під керівництвом майбутнього академіка Леоніда Булаховського захистити кандидатську дисертацію «Із спостережень над мовою сучасної поезії», викладав у Харківському університеті, де серед його студентів був Олесь Гончар, стосунки з яким складають окрему непросту сторінку вітчизняної духовної культури. Залишившись в окупованому німцями Харкові, наприкінці Другої світової війни Ю. Шевельов опинився на Заході. Більшу частину свого життя прожив у США, де працював професором у Гарвардському та Колумбійському університетах.

Ученого запрошували читати курси лекцій до багатьох університетів США, Канади, Західної Європи. Водночас він активно і плідно працював в українських наукових організаціях за кордоном. Був дійсним членом наукового товариства ім. Шевченка, одним з фундаторів Української вільної академії наук (УВАН), двічі її президентом, а з 1989 р. – почесний президент УВАН.

Довгим і складним було повернення Ю. Шевельова на Батьківщину. За радянських часів в Україні його творчість замовчувалась, а він, визнаний у світі вчений-славіст, атестувався як «зрадник Батьківщини, український буржуазний націоналіст, невіглас, гітлерівський прихвостень». Лише у квітні 1991 р.

визнанням наукових заслуг ученого стало його обрання закордонним академіком АН України. А 1 вересня 1992 року він прочитав першу лекцію «Проблеми походження української мови» студентам оновленої Києво-Могилянської Академії.

У своїй промові на урочистих зборах УВАН у 1962 р. Ю. Шевельов виголосив слова, які, на наш погляд, якнайповніше виражають його власне дослідницьке кредо: «Наша перша відповідальність перед нашою старою Батьківщиною-Україною. Наш обов'язок – говорити тут те, чого там сказати не можна; спростовувати неправду, яка часом шириться звідти; не давати в міру наших сил згаснути тому вогневі, який там запопадливо згашують, створити доробок, який перейде в майбутнє і який сьогодні відіграватиме свою роль там... Гаряче серце і палкий патріотизм дуже добрі речі, але коли ми починаємо наукове дослідження, ми повинні відкласти їх в сторону і дивитись правді в очі. Академія свій патріотизм український доводить правдою і чесністю, а не модними у нас перегонами патріотизму» [2, 15-16]. Ці слова і через півстоліття звучать дуже актуально.

Гадаємо, що у випадку з Ю. Шевельовим маємо справу не просто з класичним типом філолога у неподільності лінгвістичних та літературних зацікавлень, а насамперед з неперевершеним синтетиком, що не лише вільно почувається у різних галузях філології, а й залучає до своїх праць і вільно оперує матеріалом з історії, етнології, філософії, культурології тощо. За усього тематико-проблемного розмаїття спадщини Ю. Шевельова, у її основі лежить прагнення пізнати і відкрити люду України та українців, збагнути причини тієї історичної долі, що випала нашому народові, розкрити національну своєрідність української мови, літератури, мистецтва.

«Об'єктом посиленої уваги Ю. Шевельова упродовж десятиліть залишається проблема слов'янського і українського глотогенезу, а через призму останньої (чи як її складова) – і українського та слов'янського етногенезу» [3; 152]. Вперше ці питання ґрунтовно порушені у англомовній праці Ю. Шевельова «Проблеми формування білоруської мови» (1953). Як згадував дослідник у своїх спогадах, саме білоруська мова була тим камінчиком, що його витягти означало падіння цілого муру (тобто концепції розкладу первісно єдиної східнослов'янської мови на українську, російську і білоруську). 1964 р. у видавництві Гейдельберзького університету (Німеччина) з'явилась написана англійською мовою праця Ю. Шевельова «Історична фонологія праслов'янської мови». Це фундаментальне дослідження докладно розглядає праслов'янську фонологічну систему, встановлює закономірності її внутрішньої організації, простежує причини і наслідки її еволюції у різних слов'янських мовах. Після виходу цієї роботи було визнано, що вона «сьогодні є найкращим дослідженням

праслов'янської фонології», залишила «далеко позаду описи та інтерпретації», які давали попередники [1;74].

«Історична фонологія праслов'янської мови» Ю. Шевельова вказала на необхідність підготовки серії наукових нарисів розвитку фонетики і фонології сучасних слов'янських мов. Саме Ю. Шевельов був автором концепції, ініціатором і редактором цього проекту, у рамках якого ним було створено англомовну працю «Історична фонологія української мови» (1979, український переклад 2002 р).

Це дослідження вражає широтою погляду на мовні явища, багатством використаного матеріалу, докладним аналізом мовних фактів, встановленням причинно-наслідкових зв'язків між окремими фонетичними змінами і водночас неповторною шевельовською доступністю викладу, ясністю стилю, що забезпечує їй не лише наукове, а й навчальне значення. «Чіткість часового віднесення мовних процесів дозволила вченому висунути обґрунтовану теорію українського глотогенезу, довідно ствердити, що виникнення й становлення української мови мало загальну схему: праслов'янська мова > українська мова; при цьому часовою межею між зазначеними етапами є VI-VII ст. н.е., час розпаду спільнослов'янської мови й виникнення і поступового наростання ознак, що диференціюють українську мову від інших сусідніх генетично споріднених мов» [3;154].

Як довів Ю. Шевельов, східнослов'янський простір уже на самому початку писемної доби був настільки здиференційованим, що це виключає можливість існування спільносхіднослов'янської (інакше – давньоруської) мови, що вважалось незаперечним фактом у радянському мовознавстві від 30-х рр. XX ст. Особливо вчений наголошує на тому, що не можна ототожнювати історію живої мови з історією літературних мов, уживаних на певній території. Зокрема, він чітко розмежовує літературну мову Київської Русі (церковнослов'янську) і народну мову, на ґрунті якої постала кожна із сучасних східнослов'янських мов.

Ю. Шевельов стверджував, що «літературні мови на Україні мінялися, вони творилися, вживалися й виходили з ужитку... Можна для кожної літературної мови подати більш-менш точну дату постання. Староцерковнослов'янську створив Кирило з Солуня коло 863 року, як згодом німецьку – Мартін Лютер своїм перекладом Біблії 1522-1542 років, італійську – Данте своїми писаннями початку 14 ст. Неможливо знайти таку дату для кожної живої мови, також для української. Умовна дата постання давньоукраїнської літературної (церковної) мови – дата хрещення Русі – 988 р. Цю мову можна і слід назвати давньоруською. Але справжня, «жива» українська мова ніколи не була «давньоруська», ніколи не була

«спільноруська», ніколи не була тотожна з російською, не була предком або нащадком або відгалуженням російської мови. Вона поставала і постала з праслов'янської, формуючись від 6 до 16 ст., і найкращий учений не визначить дня її народження. Вона витворювалася сторіччями, і тільки цілком довільно можна висувати тезу про рік або хоч би й століття її постання» [5; 397-398].

Особливо актуальними бачаться сьогодні роботи вченого, присвячені проблемам сучасного функціонування української мови та її стану на батьківщині. Чи не найвідомішою працею з цієї ділянки є монографія Ю. Шевельова «Українська мова в першій половині XX ст. (1900-1941). Стан і статус», що була написана англійською мовою у 1981 р., але вперше побачила світ українською 1987 р. І навіть через тридцять років після написання вона залишається найповнішим дослідженням змін, що сталися в українській мові упродовж драматичного і насиченого подіями першого сорокаріччя XX ст. Картина мовного розвитку представлена, зокрема, показом зусиль української інтелігенції щодо вироблення її загальнонаціонального варіанта, унормування правопису і термінології, збагачення лексикографічної теорії і практики.

Суто мовні процеси розглядаються у нерозривному зв'язку з суспільно-політичними подіями того часу. Як зазначив сам Ю.Шевельов у вступі до книги, мовне питання у націй залежних «неминуче перестає бути тільки лінгвістичним питанням, чи, краще сказати, безпосередньо лінгвістичним, а стає також – і то часто насамперед – питанням політичним, соціальним і культурним»[5; 27].

Учений доводить, що серед усіх дискримінаційних заходів щодо української мови, котрі випроваджувались з боку панівних режимів (російського царського, польського, румунського, чехословацького), неперевершеним став радянсько-більшовицький. Безцеремонне втручання у внутрішні закони мови, контроль над її структурою, що виявлялось у забороні слів, синтаксичних конструкцій, граматичних форм, правописних і орфоепічних правил та примусовому спрямуванні їх у бік зближення з російською – все це стало своєрідним винаходом комуністичних владоможців. «Ця згубна практика денаціоналізації дістала обґрунтування у фальшивих мовознавчих теоріях «гармонійної російсько-української двомовності» і «благотворного» впливу російської мови на розвиток української»[4; 15].

Сьогодні, коли знову на порядок денний винесена ідея законодавчого закріплення двомовності в Україні, як ніколи на часі слова вченого зі світовим ім'ям Ю. Шевельова: «Добре відомо, що двомовність завжди тяжить перейти в одномовність і, теоретично, в кожному окремому випадку може схилитися до будь-якої з двох мов. На Україні була небезпека, що двомовність переросте в неукраїнську одномовність...» [5; 269]. Приклади такого мовного розвитку та

шляхи і механізми витіснення української мови на периферію суспільного життя з метою досягнення одномовності широко представлені у праці Ю. Шевельова. Разом з іншими роботами з цієї проблематики, зокрема книгою І.Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація», дослідження Шевельова стало не лише важливим чинником національного відродження у кінці 80-х – на початку 90-х рр. XX ст., а й залишається потужною зброєю у боротьбі з новітніми асиміляторами.

Отже, на наше переконання, Ю. Шевельов назавжди залишиться мірилом справжнього подвижництва у науці, а його праці – прикладом достеменного наукового українознавства, непідвладного часові. Доробок вченого у сфері мовознавства охоплює широкий спектр досі актуальних проблем становлення, розвитку і сучасного стану української мови. Дослідницький підхід, основні положення його праць, гіпотези Ю. Шевельова сприяють розвитку української постколоніальної гуманітаристики.

Література

1. Бирнбаум Х. Праславянский язык : достижения и проблемы его реконструкции / Х. Бирнбаум. – М. : Прогресс, 1987. – 511 с.
2. Видатний філолог сучасності : (Наукові виклади на честь 85-ліття Юрія Шевельова). – Х. : Око, 1996. – 92 с.
3. Гриценко П. Професор Юрій Шевельов (штрихи до портрета видатного мовознавця) / П.Гриценко //Київська старовина. – 1998. – №6. – С. 146-158.
4. Масенко Л. «Те, що Грушевський зробив для української історії, я зробив для української мови» / Л. Масенко // Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2-х кн. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – Кн.1. – С. 5-25.
5. Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. / Ю. Шевельов. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – Кн. 1. – 583 с.

УДК 811.161.1

Яненко Л.П., ст. викладач

Юрчук Л.В., ст. викладач

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ВИХОВАННЯ ВИМАГАЄ ВИСОКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Головною метою виховання наших студентів, на досягнення якої мають бути спрямовані зусилля професорсько-викладацького колективу та громадських організацій, є формування цілісної і гармонійно розвиненої особистості з високою національною самосвідомістю. Така особистість – це насамперед громадянин української держави, її патріот, гуманіст, для якого пріоритетом є загальнолюдські й загальнодержавні цінності, це людина з високою фаховою підготовкою й широким світоглядом, розвинутим інтелектом, належним рівнем загальної, політичної та правової культури.

В умовах перманентної багатовекторності нашого політикуму і вільного доступу молоді до різноманітних ЗМІ українська вища освіта поки що не може говорити про великі успіхи у патріотичному вихованні наших студентів – надто багато випускників мріють працевлаштуватися за кордоном. Три десятиліття шаленої реклами і прямої агітації до казкового життя в США, Європі або Москві під солодким соусом світової глобалізації призвели не тільки до страшного пограбування природних ресурсів України, а й до зневіри нашої молоді. Оздоровчі хвилі українських Майданів і навіть наджорстке виховання подіями та прикладами героїв нашої «антитерористичної операції» викликали певне піднесення справжнього українського патріотизму, та новий чорний піар чергових виборів разом із ганебним станом нашої економіки знову не сприяють правильному вихованню.

Сьогодні дуже важливо знайти реально працюючу і тверду основу гуманітарного і, разом з тим, патріотичного виховання наших студентів, щоб забезпечити їх впевненість у світлому майбутньому саме в Україні.

Вважаємо, що наріжним каменем такої основи має бути висока компетентність наших студентів щодо головних складових їхнього майбутнього життя, отримана не з закордонних серіалів, а з безпосереднього спілкування або, ще краще, побачених власними очима реальних умов життя і праці в різних країнах. Тут справді позитивним результатом глобалізації є світові інформаційні мережі і чудові телекомунікаційні засоби, які дозволяють сьогодні практично безкоштовно віртуально зануритися у життя людей різних країн, побачити не тільки рекламні ролики. Проте існує дуже важлива умова

успіху такої методики виховання потрібної компетентності, яка визначається рівнем знання англійської мови даним студентом. Ми всіляко підтримуємо намагання нашого Міністерства освіти і науки щодо значного покращення знань англійської мови, особливо студентів. Впровадження можливостей 3G та 4G зв'язку забезпечує безперешкодне пряме спілкування без кордонів, але мовний бар'єр часто стає на заваді цьому для нашої молоді. Низьке володіння іноземними мовами негативно впливають на нашу науку і освіту, призвели до важкого технологічного занепаду практично всіх галузей економіки.

Висновок. Потрібно оперативно розробити нові освітні стандарти навчання англійської мови, особливо зосередитись на впровадженні так званих e-learning-технологій, які дозволяють легко занурювати студентів у англійське середовище. Також пропонуємо передбачити у цих стандартах і знайти можливість проводити в ВНЗ заняття з англійської мови упродовж усіх п'яти років, запрошувати англійських викладачів (як українців, так і носіїв мови) з фахових дисциплін, проводити дискусії та конференції англійською мовою. При цьому студенти мають пам'ятати, що для формування цілісної і гармонійно розвиненої особистості насамперед необхідно чудово знати рідну українську мову, окрім іноземних мов. Тільки так мова стає чинником самоусвідомлення студентів.

УДК 159.94

Bozhok N.O., English lecturer

*National University of Food Technologies
(NUFT), Kyiv*

THE PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF SELF-ESTEEM IN ADOLESCENCE

Introduction. Nowadays young people are trying to achieve success in studies, personal lives and find prestigious jobs. As a consequence, students perceive their new challenges accompanied by tensions, conflicts, unmet needs, blocked goals and disappointments in their abilities and all this lead to the emotional stress, frustration and crisis. Thus, achievement of goals and satisfaction of needs require great efforts, abilities and particularly a positive self-perception in student's age.

Actuality of the topic. The impact of self-esteem on the psychological well-being in adolescence is obvious. The development of a good psychological well-being is dependent on the certain factors, including the self-esteem. The determination of psychological aspects of self-esteem is of great importance. As a positive self-esteem is the foundation for the individual's development and the formation of distress and frustration tolerance. The mentioned phenomenon can help in the social and academic achievements. As the more students is sure in himself the more successful he can be in all spheres of his life.

As a result, the analysis of interconnection of the certain aspects of self-esteem and frustration tolerance will lead to a high level of frustration tolerance in adolescence. The scientific methods to be used in the article include theoretical and methodological analysis and method of synthesis.

Materials and methods. Self-esteem is an individual's judgment of personal worth and variously termed as self-acceptance self-confidence and self-ideal. Self-esteem is one of the most significant aspects of person's life. It is the dynamic aspect of self-image through which the individual is constantly evaluating himself in relation to the society [3;4].

Results and Discussion. The self-esteem theory developed by Coopersmith states that person with higher self-esteem has a better personal, social adjustment; task performance, achievement motivation and a more internal locus of control.

Backman supports the finding of Coopersmith that individual who attributes internal cause to his success and failure has a higher self-esteem. On the contrary, person who attributes external causes to his success and failure has a lower self-esteem.

Jones suggests that self-esteem is based on the extent to which the individual attains his personal goals, so his failures may harm his self-esteem. Failures attributed to the person's «ego» or the lack of his abilities and competence were associated with feeling of incompetence and inadequacy. As a result, such attribution can be the most damaging to self-esteem.

From the point of view of behaviorists', behaviour is a product of complex psychological process which is unconsciously abused by proximal and distal stimuli. Behaviour is self-motivated by its tension reduction effects. The individual gains self-identity through reinforcement of behaviour by others.

As noted by Burns, the students must be prepared to cope with emotional problems in studies and personal life and then their level of self-esteem is not lowered. Besides, constructive coping, and a deeper awareness of themselves lead to natural transition from a lower level to a higher level of positive self-esteem. The mentioned scientist points out that self-concept involves the cognitive, emotional and potential behavioral components. Burns also states that the self-esteem is the narrower sense of self-concept [1].

K. Rogers considers the definition of self-esteem from two points of view. Firstly, he regards self-esteem as self-evaluation of certain characteristics and personal values. Secondly, he considers self-esteem as self-acceptance (acceptance of self as unique individual who has not only dignity and positive features, but also weaknesses and shortcomings). Eventually, the mentioned scientist argues that a high level of self-esteem causes a positive attitude towards others.

In his scientific studies V. Stolin notes that emotional self-worth is not one-dimensional. The investigator states that when we speak about high or low self-esteem, from this point view, the complexity of the object is referred to the object itself but not to our attitude to it [2].

K. Rogers stresses that each person has his or her ideal self-image and real-image stemming from his or her own experience. The scientist stresses that the person who has a positive self-image has a tendency to have a higher convergence of real and ideal image.

Conclusions. Developing positive self-image promotes students' ability to cope with emotional, stressful and challenging situations. In our opinion, negative self-perception in students' age affect the level of young people's personal growth, self-actualization and lead to the psychological imbalance and reduces their self-esteem and therefore all this prevents from overcoming frustration effectively.

At the same time, the intensification and maintenance of positive self-esteem is a tool which allows the development of tolerance to stresses and frustrations in student's age. We state, the positive aspects of personality on the basis of positive

perceptions is the competence which leads to effective behaviour in stressful and frustrating situations and to the psychological well-being in general.

References

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Бернс Р. ; пер. с англ. М. : Прогресс, 1986. – 421с.
2. Столин В. В. Самосознание личности / Столин В.В. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 284 с.
3. Agrawa A. Effect of age, sex, self-esteem and loneliness on frustration tolerance // Agrawa A. The dissertation for the degree Doctor of philosophy in psychology. Meerut, 1992. P. 1-35.
4. Coopersmith S. Studies in self-esteem / S. Coopersmith // Scientific American. – N. Y. : Macmillan, 1968. – 218 p.

УДК 811.111

Shapran L.Y., associate professor

*National University of Food technologies
(NUFT), Kyiv*

PROFICIENCY IN LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES AS IMPORTANT COMPONENT OF SOCIAL SELF-CONSCIOUSNESS OF STUDENTS

The main purpose of successful implementation of educational objectives lies in mobilization of intellectual potential of Ukraine, the active involvement of youth to help jump-start the economy. We should achieve such social conditions so as to make an individual the highest social value.

Taking into account current demands, the goal of any training can be defined as training of highly qualified specialists with the knowledge, skills and abilities that will ensure their competitiveness in the job market. But it is not sufficient for business education [1, p. 197].

For managers and entrepreneurs, it is important to have not only the ability to find their own position in the job market through specific (as compared to other professionals) competition, but to win a specific market segment for conducting industrial, organizational, administrative, financial, economic and commercial activities.

Thus, we can define the main tasks of business education [1, p.198]:

- gaining the required systematic complex of professional knowledge by students;
- training energetic professionals focused on success;
- encouraging constructive and critical thinking;
- familiarizing students with activities and operation of enterprises;
- gaining practical skills (decision-making, monitoring, analysing situations) and development of skills (leadership, communication) which will be useful for students in future careers;
- extending human, intellectual and social capital;
- developing a system of professional, human, moral, cultural, and other values.

Logical, analytical and content analysis methods were used to examine the role of language for specific purposes (LSP) learning as a factor of social self-consciousness of students in modern conditions.

As an independent state, Ukraine has taken important steps to integrate into the world community. Consequently, the need for specialists who can work internationally is growing. In this context, the value of a foreign language as a means of business communication has become extremely important in higher educational institutions (HEIs) of Ukraine. The aim of LSP curriculum is to develop students' general and professionally-oriented communicative language competences in a foreign language (linguistic, sociolinguistic, and pragmatic) to allow them to communicate effectively in their academic and professional environments.

In this context, the value of a foreign language as a means of business communication has become extremely important in HEIs in recent years. Teaching foreign languages in HEIs is focused on professional communicative competence, regarded as language behaviour specific for academic and professional environment, development of skills to use foreign languages as a tool in the dialogue of cultures based on communicative approach to learning. At the same time in current processes of globalization and integration, foreign language proficiency should be understood not only as the ability to make statements in a foreign language but also as the ability to perceive information, freely exchange and support information, and hold debates in foreign languages. That is, good command of foreign languages in modern conditions is seen as an important prerequisite for social adaptation of personality.

The effectiveness of future economists' professional training is largely determined by the level of creativity and is realised in the following pedagogical conditions: reflection in subject content creative attitude of students to their activity, critical analysis and constructive improvement; creating situations in education to encourage future economists to independently understand content and means of professional activity by realising themselves in this activity and evaluating it; using innovative communication technologies of learner-oriented education that promote future economists to acquire personal experience in settlement of relations with partners in professional environment.

Motivational component of professional and communicative competence is one of the main stages of competence formation, i.e. through the whole foreign language learning process students are focused on ESP learning, the mastery of which will allow students to actively participate in communication in educational and professional context and partially prepare them to the professional activity. Communicative competence formation involves motivation to learning and professional activity at each stage of the learning process, which in its turn will ensure unseized interest in educational and professional activities through justifying the importance of mastering LSP, interest to the future profession, assist in professional communication, develop the ability to use foreign languages in business and scientific contexts.

The following factors can increase motivation to learning LSP: (1) work with authentic texts that promotes communicative and cognitive motivation, forms socio-cultural and intercultural competence; has positive effect on personal and emotional state of students, provides possibilities to address both language and culture, allows to more effectively solve main HEIs problems using educational and developmental potential of foreign languages; (2) work with professional texts containing semantic base not only valuable from professional point of view but also as a source of normative LSP and context for professional communication; (3) the development of students' creative potential which will be realised in future professional activity through independence, initiative, creative imagination, improvisation, etc.; constant focus on search and acquisition of new knowledge; search of new solutions and achievement of good results; constant search for the best professional decisions; ability to assess production problems, identify conflicts and find different ways to solve them; (4) use of interactive methods and innovative technologies in teaching foreign languages.

Conclusion. Competitiveness in the modern world, trends in the development of civilization pose new requirements to the individual, and therefore, to education, which plays a key role in the development of each individual. Modern specialist should be distinguished by new self-consciousness, new culture, new way of thinking, and new level of intelligence. Motivational factors for future economists should be: need for self-realization, desire to self-improvement and improvement of professional skills. LSP should facilitate training of a new generation of professionals: skilled, professionally- and language-competent, able to demonstrate professional communicative competence in job-related context in terms of vocabulary and profession-bound behaviour. Thus, LSP teaching should focus on the developing of abilities and skills of professional communication, linguistic culture, creative thinking and behaviour of the future specialist. Future specialists need a foreign language as a system of world-view, means of cultural coexistence, self-expression and self-identity in society.

Resources

1. Сурмин Ю.П. Ситуационный анализ, или анатомия кейс-метода / Под ред. д-ра социол. наук, проф. Сурмина Ю.П. – К. : Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

УДК 378.477

Власенко Л.В., старший викладач

*Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ*

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВМІНЬ АУДІЮВАННЯ ЯК ВИДУ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчання спілкування іноземною мовою набуває все більшої популярності серед тих, хто вивчає іноземну мову. Адже аудіювання, яке тісно пов'язане з говорінням і слуханням, є одним із головних чинників оволодіння іноземною мовою. Принципи навчання аудіювання досліджували такі вчені як В. Артемова, Б.В. Беляєв, І. Зимня, Л.С. Панова. Так, наприклад, Б.В. Беляєв засвідчує, що для того, щоб добре спілкуватися іноземною мовою, спочатку потрібно наслухатися іноземного мовлення. Дослідженням систематизації вмінь при навчанні аудіювання займалися Ю.І. Склярєнко, С.Л. Захарова, С.П. Шатілов та ін. Системи вправ для формування та контролю навичок і вмінь в аудіюванні розробляли І.Н. Алексєєва, О.Ю. Бочкарьова, С.В. Гапонова, Н.Є. Жеренко, С.Л. Захарова, О.В. Кміть, Я.М. Колкер і Є.С. Устінова, О.Б. Метьолкіна, Т.О. Яхнюк та ін.

Аудіювання – важлива складова мовної діяльності у вивченні іноземних мов. Аудіювання – це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує розуміння того, що людина сприймає на слух, і належить до усної форми мовлення. Даний вид мовленнєвої діяльності є активним процесом, який здійснюється на основі прогнозування того, що буде сказано.

Аудіювання – це високоактивний творчий процес, тому що те, що почує і зрозуміє слухач, залежить не лише від того, що скаже мовець, а й від зустрічної мовної активності слухача, його переживань.

Успішність аудіювання залежить від:

- самого слухача (від рівня розвитку в нього мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності уваги, інтересу);
- мовних особливостей аудіотексту або промовця та його відповідності мовленнєвому досвіду і знанням студентів;
- умов сприймання аудіотексту.

Вважається, що слухово-зорове сприйняття вважається найбільш успішним при вивченні іноземних мов. Доведено, що під час слухового сприймання інформація засвоюється на 15 %, зоровою – на 25 %, а при слухово-зоровому – на 60 %. Мовлення, яке стає наочним засобом наочності,

викликає у слухача певні ситуації, сприяє кращому розумінню сприйнятого, створює емоційний настрій, що сприяє кращому запам'ятовуванню прослуханого.

При аудіюванні слухач зосереджує свою увагу на розумінні тексту, який звучить, одночасно зіставляє почуту інформацію з відповідними реальними умовами комунікації. Слухання – це вміння сприймати, розуміти і активно опрацьовувати інформацію. Під час слухового сприйняття іноземного тексту в слухача передбачається наявність певної перцептивної бази, яка має набір граматичних, фонетичних і лексичних інформаційних ознак, завдяки яким процес розпізнавання іноземного тексту приходить миттєво.

Загальноприйнятою у методиці навчання аудіювання є система вправ, що складається з двох підсистем – для формування мовленнєвих навичок аудіювання та для розвитку вмінь [1].

Таким чином, виділяють системи вправ, які повинні забезпечити:

- 1) підбір необхідних вправ, що відповідають характеру певної навички або певного вміння;
- 2) визначення необхідної послідовності вправ;
- 3) розташування навчального матеріалу та співвідношення його компонентів;
- 4) систематичність / регулярність виконання певних вправ;
- 5) взаємозв'язок різних видів мовленнєвої діяльності [2].

Вчені розділяють вправи на оволодіння студентами вмінь аудіювання на 2 групи: 1) робота над ізольованим матеріалом – звуки, слова, словосполучення та 2) робота над цілими реченнями.

У вправах першої групи студенти оволодівають уміннями дізнаватися нові звуки і слова, граматичні форми, тобто все, що можна побачити на окремому слові.

До першої підсистеми включаються три групи вправ:

- вправи для формування фонетичних навичок аудіювання (фонематичного та інтонаційного слуху);
- вправи для формування лексичних навичок аудіювання;
- вправи для формування граматичних навичок аудіювання.

У вправах другої групи основна увага направлена на роботу з цілим реченням. Завдання роботи над цими вправами полягає у тому, щоб навчити дізнаватися конструкції.

Вправи другої підсистеми включають у себе:

- підготовку студентів власне до аудіювання текстів;
- вправи в аудіюванні текстів.

Висновок. Метою навчання в цілому, а тому й кожного окремого завдання, є розвиток особистості студента. Про це необхідно пам'ятати і в процесі розвитку умінь аудіювання, адже студент має точно знати, для чого він слухає певне повідомлення, а також що нового та корисного він зможе взяти з нього. Але потрібно також стимулювати студентів використовувати отриману інформацію у власному досвіді.

Література

1. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: [підручник]. – [вид. 2-е, випр. і перероб.] / [кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
2. Скляренко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–98.

МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ САМОСТВЕРДЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Вступ. Володіння мовою є унікальною навичкою, що відрізняє людину від інших живих істот. Багато науковців займалися і продовжують вивчати це явище – мову, серед них Б.З. Вульфов, В.І. Загвязинський, В.Д. Семенов, В.Г. Бочарова, Н.М. Платонова, М.А. Галагузова, А.В. Мудрик та інші. Мова є тим інструментом, який допомагає розвиватися, пізнавати світ, опановувати нові знання та використовувати їх, набувати досвід та ділитися ним [3].

Актуальність теми. «Скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина», – говорив Йоганн Вольфганг фон Гете [див. 4]. Ці слова не втратили актуальності і в наш час. Можна навіть сказати, що вони отримали ширше значення зараз. Вивчаючи мову, людина вчиться розуміти, сприймати та адекватно відноситися до носіїв інших мов. В час інтеграції та світової глобалізації такі вміння та навички є життєво необхідними як для кар'єрного росту, так і для життя в цілому.

Виклад основних матеріалів. Мова є основним інструментом виховання людини. Завдяки мові відбувається вплив на людину, на її вподобання та цінності, на стосунки людей між собою. Головна функція мови у людини полягає в тому, що вона є інструментом мислення [2].

Зараз велика увага приділяється вивченню іноземних мов. Це не забаганка – це вимоги сьогодення. Але ж ми часто забуваємо, що потрібно вивчати та вдосконалювати і свою мову також. Рідна мова може стати гарною основою для вивчення іноземної. Людина яка володіє мовленнєвими навичками своєї мови, легше опановує іноземну мову. Тому стає зрозумілим необхідність вивчення обох мов (рідної та іноземної) одночасно або паралельно. Мова – це цілий спектр знань, без яких людина не може стати «досвідченим користувачем». Отже, можна сказати, що мова є рушійною силою для розвитку людини та розширення її світогляду. Сучасна успішна людина являє собою всебічно розвинуту особистість, яка вміє використовувати мовленнєві навички та надбані знання з користю для себе та суспільства, частиною якого вона є.

Висновок. Франк Сміт сказав: «Знання однієї мови дозволяє увійти в коридор життя, знання двох мов – відкриває вам усі двері у цьому коридорі» [1]. Ми погоджуємось із цим висловом. Знання мов обов'язково допоможе

людині самоствердитися як в особистому, так і в професійному житті. Мови – це можливості, повага, нові ресурси та переваги для спеціалістів будь-якого рівня та спеціалізації.

Література

1. Корнійчук В. Скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина [Електронний ресурс] / Валентина Корнійчук. – Режим доступу: <http://eenu.edu.ua/uk/articles/skilki-mov-ti-znaiesh-stilki-raziv-ti-lyudina>
2. Мацько Л.І. Українська мова: формування національної свідомості / Любов Мацько // Педагогіка і психологія. – 1996. – №1. – С. 12-16.
3. Мудрик А.В. Социальная педагогіка / А.В. Мудрик. – М. : Академия, 2000. – 383 с.
4. Свасьян К. А. Иоганн Вольфганг Гете / Карен Свасьян. – М. : Наука, 1989. – 279 с.

УДК 811.161.1

Кавара В.В., викладач іноземної мови за професійним спрямуванням, методист
Волинський технікум Національного університету харчових технологій
(ВТ НУХТ), м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У КОМП'ЮТЕРНІЙ ПІДМОВІ

Вступ. Розвиток англійської мови значною мірою зумовлений розвитком його системи словотвору та становленням нових словотворних моделей слів. Створення нових слів відбувається перш за все як відображення в мові потреб суспільства у вираженні нових понять, які поступово виникають в результаті розвитку науки, техніки, культури, суспільних відносин. Дане дослідження присвячене вивченню підмови комп'ютерних технологій, мови, що розвивається найбільш динамічно в наш час. Дана мова відчуває внутрішню диференціацію і підрозділяється на мову професіоналів і мову користувачів. Значне поповнення словникового складу комп'ютерної мови висуває завдання розгляду комп'ютерної лексики, так як швидкий темп накопичення нових термінів відбувається на тлі науково-технічного прогресу. Все вищесказане обумовлює **актуальність цього дослідження.**

Матеріалами дослідження стали терміни-неологізми комп'ютерної підмови в англійських та українських мовах.

Методом суцільної вибірки зафіксовано 372 новоутворені лексичні та фразеологічні одиниці. Досліджуваний матеріал містив словникові статті англійських електронних словників неологізмів, англійські електронні періодичні комп'ютерні видання.

Нові слова, які закріпились у мові, називаються неологізмами (від грецьких слів *neo* – «новий» і *logos* – «слово»). Розрізняють неологізми двох видів: нові слова та нові значення, які з'явилися у «старих» слів. Важливим питанням у рамках дослідження є також питання про те, як створюється нове слово. Встановлено, що «ланцюжок неологізації» об'єкта можна представити таким чином: людина, що створює нове слово, потім слово проходить кілька стадій соціалізації (прийняття його в суспільстві) і лексикалізації (закріплення в мовній системі).

Переходячи до питання про лексику комп'ютерної підмови, можна відзначити, що в ній існує ядро та периферія. Ядро комп'ютерної підмови складає спеціальна лексика, зрозуміла всім людям, що працюють з комп'ютером, а периферію – лексичні групи, одиниці яких є актуальними для просунутих користувачів, любителів комп'ютерних ігор, хакерів і т. д.

Найближче з периферійних полів до центру розташовується користувальницька мова Інтернету, проте специфічною для багатьох є мова творців Інтернет-сторінок (лексика Web-дизайну).

Лексичні поля комп'ютерної підмови перетинаються, оскільки одна мовна особистість може, наприклад, бути користувачем мережі ФІДО, Інтернет і любителем комп'ютерних ігор. У процесі розвитку мови деякі елементи переходять з периферії в центр, тобто терміни зі специфічних областей використання комп'ютера стають надбанням широкого кола користувачів.

Аналіз корпусу неологізмів виявив, що новотвори комп'ютерної підмови утворені за допомогою традиційних способів, таких як афіксація, конверсія, словоскладання, аббревіація. При розгляді створення неологізмів за допомогою афіксації слід зазначити, що у ряді англійських термінів приєднання афіксів відбувається в поєднанні з семантичними процесами (розширенням значення): fuzzification – підготовка завдання для вирішення методами непарної логіки, gesturing – пір'яне введення даних (в безклавіатурному комп'ютері).

Афіксація в українській термінології часто діє спільно зі структурним і семантичним калькуванням: порівняємо - заливка (flooding), буферизація (buffering), закладка (bookmark). При утворенні комп'ютерних термінів обох мов активно використовуються приставки латинського походження: - inter, - super, - mini, - macro, - micro, - auto, - multi, - mega -: interactive (інтерактивний), minidriver (мінідрайвер), superuser (привілейований користувач), microfile (мікрофайл), multisystem (мультисистема).

Серед префіксів найбільшою частотністю характеризується формант ge- зі значенням повторного дії (наприклад, в термінах gесору – повторно копіювати, gесreate – відновлювати дані, gеformat – переформатувати). Префікс е- (електронний) є інтернаціональним для комп'ютерної термінології, його продуктивність висока і має тенденцію до зростання. Крім загальновживаного e-mail (електронна пошта), існують наступні терміни з префіксом - e: e-book - електронна книга, e-cash – електронні гроші, e-form – електронна форма, електронний бланк, e-zine – електронний журнал.

У процесі конверсії слово однієї частини мови переходить в іншу без матеріальної зміни. Так, наприклад, зараз у мережі Інтернет можна часто бачити вираз «E-mail me / us to...». Синтаксичний контекст дає можливість визначити приналежність слова до перехідним дієсловам, і знаючи значення слова e-mail (електронна пошта), переводимо «висилайте повідомлення електронною поштою за адресою».

Дослідники американського варіанту мови відзначають скорочення як найбільш поширений спосіб словотворення в коротких, економних одиницях

інформації: opt – option, emu – emulator, info – information, exch – exchange, tech – technical, CLR – clear, RCVR – receiver, vdiff – visual differences.

За способом утворення неологізми підрозділяються на фонологічні, запозичення, семантичні та синтаксичні. Фонологічні неологізми створюються з окремих звуків і є сильними неологізмами. Такі слова іноді називаються «штучними» або «винайденими», наприклад: qwerty – неофіційна назва клавіатури ПК (за першими літерами верхнього ряду стандартної друкарської машинки q, w, e, r, t, y). Синтаксичний спосіб, тобто використання словосполучень для позначення наукового поняття, є традиційним способом утворення термінів. Модель іменник + іменник є найбільш продуктивною в англійській термінології. Порівняємо приклади: chip size – ємність мікросхеми пам'яті, version number – номер версії.

В українській мові ця конструкція вживається в родовому відмінку: привід компакт-дисків, зберігання даних і т. д. Найбільш продуктивним структурним типом двокомпонентних термінів в українській мові є конструкція прикметник + іменник, порівняємо: звукова плата, цифровий перетворювач.

В англійській мові ця модель менш продуктивна, але теж широко представлена. Наприклад: hard disc – жорсткий диск, graphic display – відображення графічної інформації. Модель Verb+and+Verb найбільш продуктивна серед англійських дієслівних конструкцій: drag-and-drop (тягни і кидай) – перетягування мишею об'єкта, cut-and-paste (піжемо-клеїмо) – вирізання та вставка.

Велика кількість неологізмів англійської мови з'явилося у зв'язку з розвитком комп'ютерної техніки, наприклад: лексичні одиниці, що позначають типи мов EOM: BASIC (Beginners All-purpose Symbolic Instruction Code) – "Бейсік", Fortran (Formula Translator) – "Фортран". Через популярність пошукача в англійській мові з'явився неологізм to google або to Google, що використовується для позначення пошуку інформації в World Wide Web за допомогою пошукової системи Google.

Гавайський вираз "Wiki Wiki", що означає в перекладі на українську мову "швидко", за допомогою Глобальної Мережі отримало абсолютно нового значення – тепер Wiki називають сайти, контент (зміст) яких може міняти будь-який користувач. Найвідомішим сайтом, в назві якого фігурує слово, є вільна енциклопедія Wikipedia.

У 2005 році редакція Нового оксфордського словника американської англійської мови (New Oxford American Dictionary) назвала «слово року». Цим словом стало слово podcast «подкаст», іноді **неправильно** транслітероване як «підкаст». Цей новий термін визначається як "цифровий запис радіотрансляції або аналогічної програми, яку можна завантажити через Інтернет для

прослуховування в персональному аудіоплеєрі". Багато користувачів знаходять дуже зручною для себе можливість викачувати аудіозаписи різної тематики зі спеціалізованих «подкаст-сайтів» і слухати такі записи за допомогою mp3-плеєрів. Більшість користувачів Інтернету в індустріально розвинених країнах вважає за краще користуватися плеєром Apple iPod («Айпод»), саме його назва лежить в основі неологізму «podcast» («pod» – частина iPod, «cast» – трансляція).

Комп'ютеризація використовується в різних галузях науки і техніки, що призводить до появи великої кількості термінологічних неологізмів. Наприклад, у сфері лінгвістики: electronic translator – «ЕОМ-перекладач»; в медицині: telemonitoring systems \ unit – «апаратура, що дозволяє лікарю лікувати хворих на відстані»; в галузі образотворчого мистецтва: optical art (op art) – «мистецтво, що використовує оптичні ефекти», luminal art – «мистецтво, що використовує світлові ефекти», в галузі кіно і телебачення: HDTV (High Definition Television) – «телебачення високої чіткості зображення».

Результати дослідження можуть стати основою для складання словника Web-термінів для користувачів комп'ютера, в якому дається переклад і тлумачення комп'ютерних термінів.

Висновки. Дослідження лексики підмови комп'ютерних технологій, проведене на матеріалі англійської та української мов, дозволяє зробити наступні висновки:

1. Комп'ютерна підмова є професійним соціолектом, в якому виділяються стандартна (літературна) і субстандартна (нелітературна) частини. Літературна частина комп'ютерної термінології являє собою систему, що володіє польовою структурою. На периферії знаходяться маловживані і вузькоспеціальні терміни. Ядерну частину складають користувацька лексика і лексика Інтернету.

2. Для одиниць комп'ютерної лексики характерне поєднання різних словотворчих засобів. В англійській мові найчастіше використовується семантичний спосіб. В українській мові національні словотворчі засоби зазвичай діють спільно з запозиченням лексичної оболонки або калькуванням.

3. У цілому можна охарактеризувати комп'ютерну лексику досліджених мов як підсистему національної мови, що динамічно розвивається та активно взаємодіє з літературною мовою, сленгом і різними соціолектами.

Література

1. Виноградова Н. В. Комп'ютерний сленг і літературна мова: проблеми конкуренції / Н.В.Виноградова // Дослідження з слов'янських мов. – 2001. – №6. – 24-29.

2. Єнікєєва С. М. Система словотвору сучасної англійської мови : дис. докт. філ. наук : 10.02.04 / Єнікєєва С. М. – К., 2011. – 33 с.
3. Зацний Ю. В. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю.В. Зацний. – Л. : ПАІС, 2007. – 228 с.
4. Лихолитов П.В. Компьютерный жаргон / П.В.Лихолитов // Русская речь. – 1997. – №3. – С. 170 – 172.

УДК 821.161.2-1.09 Дімаров

Ковальчук О.П., магістрант

Національний університет харчових технологій, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ У ПОВІСТІ А. ДІМАРОВА «НА КОНІ Й ПІД КОНЕМ»

Соціалізація – це складний багатоетапний процес, через який дитя поступово перетворюється на особу, яка розуміє і саму себе, і навколишній світ, адаптується до нього, набуваючи знань та навичок, притаманній культурі певного суспільства як цілісної соціальної системи.

Творчість А.А. Дімарова, лауреата Державної премії імені Т.Г. Шевченка, блискучого майстра слова, тонкого стиліста, людини з величезним почуттям гумору – посідає одне з чільних місць в українській реалістичній літературі. Важливе місце у художньому доробку письменника належить повісті-тетралогії «На коні і під конем».

Осмыслити книги Дімарова для дітей і про дітей тим важливіше, що це високохудожні зразки української прози з іскристим гумором, із цікавими сюжетами. Не так багато з'явилося творів у вітчизняному письменстві минулого століття, де ненав'язливо, без голого дидактизму та менторських повчань розкривається перед дитиною складний і суперечливий дорослий світ.

Про тетралогію «На коні й під конем» писали шановані й авторитетні літературознавці, але жанр рецензії або ювілейної статті не дозволяє всебічно розглянути ідейно-художній світ окремого твору.

Українська дитяча література не багата на гумористичні твори, але уже кілька поколінь читають книжку «На коні і під конем», що побачила світ 1982 року, радіють і сумують, ростуть і дорослішають разом із головним героєм Толиком. Щоправда, повість «Через містечок» побачила світ 1957 року, «Блакитна дитина» вийшла друком 1968 року, була захоплено зустрінуто читачами, але вже потім стала II частиною тетралогії, по суті, «золотою серединою» твору. Саме вона запропонована для вивчення у 7 класі на уроках з української літератури.

Насамперед з'ясуємо композиційну будову «На коні і під конем». Повість складається з окремих завершених епізодів-оповідань, але така еkleктичність ні найменшим чином не применшує художньої цілісності, концептуальності твору. Фрагментарність композиції дозволяє авторові зосередити увагу читача на важливих, з його точки зору, морально-етичних проблем, із якими стикається кожен у тривалому – протягом усього життя – процесі соціалізації: дружби, обов'язку, виховання особистості у школі і в сім'ї, формування

громадянина, патріота, проблема пам'яті. Згадуючи своє дитинство, радощі і біди своїх товаришів, письменник показує, як соціально формувалося його покоління, зображує незамулені джерела національного менталітету, загадкової «слов'янської душі», що принесла солдату в обмотках і зі штиковою гвинтівкою таку тяжку й криваву, але дорогу й вистраждану перемогу над найбільш оснащеною армією світу. А. Дімаров справедливо вбачає у збереженні пам'яті про минуле запоруку майбутнього. Саме тому він починає твір з притчі про місточок над урвищем: чим більше набирала людина необхідного для життя, тим вузким ставав місточок. «Я теж стою над таким урвищем і по той бік – прожиті мною роки. І доки не щез місточок моєї пам'яті, буду ходити по ньому, хоча б він став такий вузький, як лезо ножа» [1, 3].

У першій частині тетралогії, яка так і названа – «Через місточок», нанизується ряд яскравих епізодів раннього дитинства Толі, коли коло його спілкування становить найближча родина – мати і молодший брат. Знаючи з довідкової літератури рік народження митця – 1922, неважко підрахувати, що розповідь про 5-літнього хлопчика і його дворічного братика Сергійка починається з 1927 року.

У «Блакитній дитині» перед нами розгортаються непрості будні Толі – школяра, новий етап його соціалізації – змужніння і моральне зростання, пізнання правди і кривди життя. Оскільки в селах, у пізніші часи функціонували здебільшого семирічки, для завершення навчання необхідно було їхати до містечок. Так склалося і з Толиком. Його навчання з восьмого по десятий клас художньо відтворені у третій частині повісті «Маскуліnum, фемініnum, нойтруm» (категорії роду в німецькій мові – «чоловічий, жіночий, середній»). Служба в армії, нелегкі будні молодого бійця, загартування тіла й духу розгортаються перед читачем у заключній, четвертій частині книги, яка носить назву військової команди з кількасотлітнім стажем – «Ать-два!»

Нарешті, фінал твору розгортає перед нами страшний початок Великої Вітчизняної війни, її перші дні й тижні. Автобіографізм цієї частини тетралогії, що має назву «Замість епілогу. Граната», особливо очевидний. Це найдраматичніша частина повісті, яка вражає глибоким психологізмом, коли художні деталі створюють сугестивний ефект присутності в ситуації [5]. Читаючи фізично відчуваєш запах пороху, диму, горілої землі, пронизливий звук падаючих бомб, крик поранених... Розгубленість, страх, тяжкість перших втрат, нелюдська втома, голод і біль зливаються в один важкий камінь, що душить людину. Але сила духу проявляється якраз у подоланні цього: «Ми стали тими, ким і повинні були стати, і недалеко війна готувала нам суворий екзамеn: на мужність і зрілість. І ми складаємо його живі чи мертві». І склали, пройшовши нелюдські випробування.

Образ часу, епохи, соціальний аспект раннього періоду свого життя, який припав на не простий час 1920 – 30-х років, висвітлений письменником своєрідно. А. Дімаров, зображуючи світ очима Толика, через художні деталі висвітлює ту тяжку епоху. Спогади подаються через призму дитячого сприйняття. Тому для Толі їхня убога хата, напівголодне існування, тяжка праця матері – все це не здавалося малюкові чимось неприродним. З інтер'єрних, портретних, психологічних деталей складається картина злиденного побуту сільської вчительки та її синів. Обтяжений обов'язками й соціально незахищений педагог – ось біда нашого часу, що, на жаль, не вирішена упродовж усього ХХ та початку ХХІ століття [4, 235].

До теми голодомору А. Дімаров звернувся одним із перших в українській літературі. Торкається він цієї болючої сторінки народного життя в повісті «На коні і під конем» у епізоді «Земляні млинці». Діти – Толик, Ванько, Сергійко і Ганнуся – гралися «в гості»: старші діти пекли із землі млинці, повагом, як дорослі, говорили про господарство, а малі буцімто пригощалися. Мала Ганнуся теж ухопила земляний млинець «і раптом ... гірко заплакала». Вона просила справжніх млинців, старші діти не знали, як її втішити, а ми, читачі, можемо тільки уявити, як кралося материнське серце від жалю до дитини і розпачу.

Велике гнітюче враження справляє розділ «Образ», де йдеться про те, як на Великдень мати напекла «найсмачніших у світі» піріжків із квасолею. У хаті не в достатку було борошно, а про м'ясну начинку годі було й мріяти. І ось діти, ковтаючи слину, ждуть, коли мати дістане з печі рум'яні піріжки. Сільський старець Овсій, обходячи домівки, зайшов і в їхній двір. Мати віддала найбільший піріжок убогому. Ця деталь розкриває широту душі українки – віддати краще найбіднішому. Але жебрак викинув той піріжок собаці. Толик те бачив і гірко плакав. Як по-сучасному звучить цей епізод!

Не лише горе, а й дитячі радощі (без яких соціалізація неможлива) зображені у творі. Толик – пустун і вигадник: то залізе на височенну сосну і роздере нову сорочку («Самостійний твір»), то виглядає у дірочку в тину, поки застрягне («Пастка»), то натрусить чужих яблук, аби сподобатися однокласниці Олі Чровжовій («Почому яблука з чужого саду»), то набере до рота жабенят і проковтне одне з них («Які на смак жабенята»). Таких пригод із головним героєм трапляється безліч. Про це з іронією пише автор: «і нечиста сила їх бере, і божя сила не б'є, бо набридли вони, мабуть, і богу, і чорту гірше, ніж своїм батькам».

Описуючи пригоди Толика, автор змальовує нам юну особистість, що формується. Перед нами виростає образ допитливої, надзвичайно чутливої до життя, активної дитини. Однак книжка приходить у бідне сільське життя

дитини і замінює йому все («Останній шкільний розділ», а потім – «Поема про камінь»). Важливі морально-етичні принципи і закони формуються в душі головного героя саме завдяки книзі. Вона стане незамінним товаришем і мудрою порадицею і в суворих армійських буднях, і в подальшому дорослому житті [2].

Гумор – художня домінанта книги. Навіть про сумні, драматичні події автору вдається говорити так, що труднощі видаються подоланими. Оптимізм і життєлюбство – психологічні домінанти тетралогії « На коні і під конем». Сусідка Сонька, вірні друзі Ванько і Микола, не кажучи вже про Толика, витівали смішні штуки, хоча самим було іноді й не до сміху. Коли головний герой хотів порадувати маму чистою оселею, а потім побився з братом, розваливши комин, – це смішно чи сумно («Самостійний твір»)? Або сховався в Соньчиній печі і на смерть перелякав тітку Одарку («Котилася торба»? Читати – смішно, а дорослим було, мабуть, невесело. Але ж все ж таки, як цілком слушно писав у рецензії на повість А. Погрібний, «у Дімарова переважає радісна, світла тональність зображення дотичних поривів і турбот» [3, 152]. Сміх Дімарова то іронічний, то м'який, ближчий до гумору.

Висновок. Згадаймо добре відомі слова В. Белінського про те, що для дітей слід писати так, як для дорослих, тільки ще краще. А. Дімаров належить саме до таких митців. Тому його повісті, романи, мала проза, автобіографічні твори, а для дітей ще казки та оповідання цікавлять уже не одне покоління вдячних читачів. Його книги вчать доброти і патріотизму, правдивості і справедливості, дружби й вірності справі, якій служиш. Врешті – учать бути людиною. «Тільки рвучи серце і стікаючи кров'ю, можна написати геніальні речі».

Література

1. Дімаров А.А. На коні й під конем : [Текст] / Анатолій Дімаров. – Х. : Фоліо ; Ранок, 2004. – 328 с.
2. Ленська С. Дитячий світ Анатолія Дімарова [Електронний ресурс] / Світлана Ленська. – Режим доступу : www.ukrlit.vn.ua/article1/1791.html.
3. Погрібний А. Нужны ли детям испытания? / Анатолий Погребный // Радуга. – 1982. – №8. – С.151-153.
4. Ткаченко А.О. Укрліт і етнопедагогіка / Анатолій Ткаченко // Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. праць. – Вип. XX. – Донецьк: Норд-Ост, 2009. – С. 228-236.
5. Штонь Г.М. Анатолій Дімаров / Григорій Штонь. – К. : Рад. письм., 1988. – 207 с. – (Літературний портрет).

РИТУАЛ ДАРУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Наше життя неможливе без знання етикету. Людина послуговується ним щодня. Ми кілька разів упродовж дня можемо звертатися один до одного, вітатися, прощатися, комусь дякувати, давати пораду, перед кимсь вибачатися, когось кому рекомендувати... При цьому ми користуємося усталеними виразами чи окремими словами – **формулами мовного етикету**, які для носіїв мови не потребують зусиль свідомості.

До етикетних норм належить і такий важливий у діловому спілкуванні процес, як дарування. Подарунок, на думку фахівців із ділового етикету, – це дзеркало, в якому відображаються стосунки між дарувальником і його адресатом. Неможливо не наголосити на значенні подарунка у налагодженні ділових контактів, передусім із представниками зарубіжних країн. Для того, щоб добрати подарунок, який налаштує партнера на позитивний лад і забезпечить якісне ділове спілкування у майбутньому, необхідно **оволодіти знаннями як української, так і закордонних культурних традицій**.

Поговорімо насамперед про вручення подарунків.

Про що може розповісти подарунок? Про характер дарувальника: його марнотратство чи безкорисливість, щедрість чи неймовірну жадобу, мудрість чи нетактовність, наявність чи відсутність почуття гумору. Справжній подарунок – це **гармонійне поєднання уподобань адресата подарунка й відчуття смаку дарувальника**. Однак необхідно знати, що тут потрібні міра і такт, свої суворі, напрацьовані багатьма роками правила.

Подарунки в ділових відносинах ділять на дві категорії: **сувенірні** – блокноти, ручки, запальнички, недорогі книги; **цінні** – дорогі подарункові видання, дорогі ручки, вази, сервізи, картини і тому подібні.

Подарунок – і з певного приводу, і несподіваний (сюрприз) – завжди має не лише свою пряму вартість, а й певне значення, підтекст, символіку. Тому він сприймається адресатами по-різному.

Наприклад, **сувеніри** дарують людям малознайомим, за незначні послуги, а також близьким знайомим з приводу незначної події. Іноземцям слід дарувати лише ті сувеніри, які **відображають особливості країни перебування**. Для України це – вишивані та дерев'яні вироби, керамічний посуд.

У процесі встановлення й розвитку ділових контактів партнери підносять один одному **цінні подарунки**.

Згідно з діловим етикетом, **при першій зустрічі подарунки роблять спершу господарі**. Треба обов'язково подарувати що-небудь діловому партнерові як ознаку того, що його сприймають як почесного клієнта і розраховують на довгу плідну співпрацю. У наступних зустрічах обмін подарунками стає обов'язковим.

Вартість подарунка зазвичай не відіграє ключової ролі й залежить тільки від ваших можливостей. Виняток – дорогі речі: пам'ятайте, що, роблячи своєму партнерові такий подарунок, ви ризикуєте поставити його в незручне становище. З одного боку, він може відчутти, що не заслужив його, з іншого – змушений буде такий же дорогий подарунок дарувати Вам, а це не завжди відповідає його намірам чи можливостям.

Не слід обмежуватись і дрібними сувенірами, бо у такому випадку ви можете набути репутації надмірно ощадливого. **Оптимальним подарунком є той, який відповідає нахилам і стилю партнера, характеру Вашого особистого до нього ставлення.**

Вельми делікатною є проблема **подарунка, зробленого власноруч** (як їх тепер називають – хендмейд). У такому разі дарувальник ризикує не отримати жаданої реакції на своє творіння, що у нього він вклав стільки часу та зусиль; адресат же може розцінити подарунок як такий, що не відповідає його запитам. Із цього становища є компромісний вихід: дарувати власноруч зроблену річ тільки справжнім шанувальникам, людям, захопленим певними ремеслами.

Купувати подарунок треба заздалегідь. Необхідна річ, яка, на вашу думку, повинна сподобатись адресатові, може трапитись випадково. Бажано притримати її до слушної нагоди, тоді вона стане справжнім подарунком.

Намагайтесь вибрати щось оригінальне, цікаве, на ваш смак, начебто вибираєте подарунок для себе або близьких людей. До вибору сувенірів необхідно ставитись уважно. У подарунок бажано вкласти винахідливість, гумор, щирість – словом, усе, на що ви здатні.

При діловому візиті в іншу країну доречно дарувати художньо оформлені вироби – скульптури, гравюри, пам'ятні медалі, настінні тарілки, що нагадують про вашу країну або, ще краще, і про вашу фірму. Подарунки з логотипом фірми можна замовити у спеціальних рекламно-сувенірних компаніях.

Досі актуальним є вислів **«Книга – найкращий подарунок»**. Її можна вручити будь-якій людині та з будь-якого приводу. Слід намагатися вибрати подарункове, гарно оформлене видання, враховуючи інтереси вашого партнера. У налагодженні наукових контактів добрим подарунком є написана Вами монографія. Підписує книги лише автор, упорядник або видавець.

Керівникові організації, який зустрічає, можна подарувати картину або чеканку. Колекціонеру завжди приємно одержати новий експонат для колекції. Але, приміром, вручення особистих подарунків керівникові китайської делегації не відповідає місцевим звичаям і традиціям.

Декілька слів про квіти. Для зустрічі делегацій, як правило, найкращим варіантом буде букет невеликий, легкий, зібраний із квітів червоних або жовтогарячих тонів, які символізують дружбу та гостинність. Наприклад, букет із 5 або 7 гвоздик, 3 або 5 троянд, із червоних тюльпанів або сезонних (літніх) квітів. Тому, хто захистив дипломну роботу або дисертацію, підносять композицію з **його улюблених квітів**, оформлену в букет або кошик.

За достатньо тісного знайомства можливі й такі подарунки, як національні напої, солодощі, приладдя для куріння, вироби із шкіри, кераміки, скла, бурштину чи металу. Однак пам'ятайте, що жінці, навіть яка палить, ніколи не дарують приладдя для куріння, тютюнові вироби, а також міцні напої. Як виняток – шампанське, колекційне десертне або сухе вино можна дарувати жінці, але не молодій. Загалом **напої** краще дарувати людині, що колекціонує певні їх види (вина, коньяки), та й то після попереднього обговорення.

Людина, яка хоче залишитись незалежною, ніколи не прийме в подарунок дорогі ювелірні прикраси. Дарувати біжутерію – навіть вишукану – може означати відсутність смаку або коштів. Непристойно дарувати також предмети туалету (шкарпетки, сорочки, капелюхи, парфуми тощо). Виняток – **краватка**, яка за певних умов вважається допустимим сувеніром.

Намагайтеся не повторюватись із подарунками. Подарунок буде «соліднішим», якщо його прикрасити гравіюванням або тисненням малюнка продукції вашого підприємства. Хоч який би незвичайний подарунок ви зробили, краще спочатку поцікавитись, **що** було б приємно одержати людині, яку ви хочете привітати. За влучним висловом ліванського філософа ХХ століття Джебран Халіль Джебрана, **ви вручаєте не тільки подарунок, а й частку себе, своїх думок, надій та щирих найкращих побажань.** У подарунку відображається ваш образ, характер і ставлення до людини.

Приймати подарунки також потрібно тактовно: розгорнути його, якщо дозволяє ситуація, в присутності особи, яка подарувала, оцінити увагу і смак дарувальника, висловити задоволення та подякувати. Дуже неввічливо відкласти подарунок, не розгорнувши його. Якщо ж подарунок вам не до вподоби, намагайтесь навіть натяком не виявити незадоволення; будь-який подарунок треба приймати з радістю. Висловлюючи подяку і захоплення, зробіть це так, щоб не засоромити інших гостей, що прийшли зі скромнішими подарунками або взагалі без них. За офіційних обставин розгортати подарунки не обов'язково.

Етика ділових стосунків зобов'язує, що на отриманий подарунок необхідно відповісти. Щоб не забути, який подарунок було отримано чи подаровано, бажано вести їх облік, це дозволить не повторюватись. Якщо ви не сподівалися отримати подарунок, але вважаєте за необхідне відповісти партнерові, не гаючись відправте свій подарунок, це можна зробити протягом 10 днів. Зокрема, за надісланий поштою чи переданий через третю особу подарунок бажано подякувати відразу по телефону чи коротеньким листом. Відмовитися ж від подарунка можна лише тоді, коли прийняти його непристойно або подарунок настільки дорогий, що спонукає вас відчувати себе боржником.

Висновок. Приймаючи подарунок, треба пам'ятати, що **людина, яка вибирала його, хотіла зробити вам приємність**. Інше питання – вдалося їй це зробити чи ні. Бажання порадувати партнера, виявити повагу, зняти напругу в стосунках – цінніше від самого подарунка.

Література

1. Ботвина Н.В. Міжнародні культурні традиції: Мова та етика ділової комунікації / Наталія Ботвина. – К. : АртЕк, 2002. – 200 с.
2. Все об этикете : книга о нормах поведения в любых жизненных ситуациях. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1995. – 484 с.
3. Корніяка О. Мистецтво гречності / Ольга Корніяка. – К. : Либідь, 1992. – 94 с.

УДК 811.161.1

Пономаренко К.В., студентка

Науковий керівник Яременко С.А., канд. філол. наук, доц.

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ

ЛЕКСИКА В РЕКЛАМІ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ ТА МАНІПУЛЯЦІЇ

Поява великої кількості рекламних повідомлень та їх вплив на ціннісні та інші установки суспільства і особистості робить рекламу цікавою сферою дослідження. Психологи, лінгвісти та інші вчені займаються дослідженням впливу рекламних текстів на психіку людей.

З розвитком і зміцненням рекламної індустрії визначилося і коло нових проблем, пов'язаних з маніпулятивним характером рекламного тексту. Науковці описують різноманітні прийоми впровадження інформації безпосередньо у сфери підсвідомості. Взагалі, досліджуючи лінгвістику рекламного тексту, можна стверджувати, що мова реклами є специфічною, викликає інтерес, привертає увагу й акцентує на її всебічне вивчення. Реклама впливає на покупця, сприяє придбанням ним рекламованих товарів та послуг. При цьому використовують цілу низку різних методів і прийомів, що впливають на психіку людини, як на свідомому, так і на підсвідомому рівні [3].

Мовне маніпулювання – це відбір і використання таких засобів мови, за допомогою яких можна впливати на адресата. Як правило, мовне маніпулювання передбачає такий вплив на споживача реклами, що той не це усвідомлює й сприймає його як частину об'єктивної інформації про товар. При цьому рекламна інформація подається таким чином, щоб споживач на її основі самостійно зробив певні висновки. Оскільки споживач приходить до цих висновків сам, він автоматично приймає таке знання за своє власне, а отже, ставиться до інформації менш критично й з більшою довірою [2].

Найчастіше в рекламі відбувається маніпулювання через звернення до емоцій. Оскільки емоційна сфера людини влаштована досить складним чином, то і категорій маніпулятивних прийомів, які стосуються даної сфері дещо. Перш за все – це звернення до досить примітивних почуттів (страху, гніву, радості і т.д.). Використовують позитивні *"Свіжий подих ранку доповни чарівним ароматом чудового чаю Greenfield. І нехай кожен твій день стане прекрасним. Чай Greenfield. Те, що ти цінуєш"* (банерна реклама, z.serials.tv), щоб потім пов'язати їх з товаром, та негативні *"Коли захист слабшає, рятують особливі бактерії, які є тільки в Актимель"* (газета «Експрес» 8-15 жовтня 2015 р.), основне завдання яких – вирішення певної проблеми (наприклад, лікувальні засоби, жувальні гумки від карієсу чи знеболювальні) [1].

Для того, аби привернути увагу покупців, особливу увагу приділяють формі рекламного звертання, це є свого роду мистецтвом. Спробуємо виявити основні закономірності при виборі форми рекламного звертання.

Насамперед, як і всі інші характеристики рекламного звертання, її форма повинна в максимально сприяти досягненню рекламних і маркетингових цілей комунікатора. Для цього вона повинна бути найбільш зрозумілою і прийнятною для цільової аудиторії: *"Притель! Ти не забув купити?"* (реклама препарату «Креон», газета «БазарМедіа в Україні», вип. 682). Форма повинна дозволяти цілком реалізувати зміст рекламного звертання [2].

Важливе значення має вибір тону звертання, що знаходиться в основі формування необхідної атмосфери спілкування комунікатора й одержувача. Діапазон використовуваної тональності також надзвичайно широкий. Наприклад, тон може бути твердим і сухим, коли треба "розбуркати" одержувача, допомогти усвідомити йому гостроту проблеми. Тон звертання може бути м'яким і довірливим, у деяких випадках приятельським, іноді навіть панібратським.

Як показує практика, найбільш ефективні рекламні звертання, у яких її розроблювачі створюють атмосферу взаємоповаги, щирості, розташування до взаємовигідного партнерства. Стель звертання також визначається цілями рекламної кампанії, видом рекламоносія, характеристиками рекламованого товару і, звичайно ж, цільовою аудиторією.

Створення образу товару сприяє використанню епітетів, підбираються вони відповідно до основної задачі – позитивною оцінкою продукту послуги. Епітети повинні змушувати бачити продукт та відчувати його запах: *"Гарна ложка до обіду. А про обід подбає «Ролтон», як слід. Тут тобі й зелень натуральна, і овочі добірні, і сіль йодована, а спеції, які ж ароматні. Приправа «Ролтон». Завжди смачніше, завжди вигідніше."* (канал Україна, 20.10.2015).

Підвищена частота лексичних одиниць позитивної оцінки - основна особливість сучасних рекламних текстів, їхній категоріальний атрибут, їхня константа. Категорія оцінки знаходить своє специфічне відображення в рекламі, що не просто повідомляють про факти, а впливають на споживача [1].

Найяскравішим, традиційним і широко вживаним маніпулятивним компонентом у є оцінна лексика. Апеляція до ціннісних категорій, ціннісне аргументування досить значні у мові реклами. Від улесливого, прохального, іноді вимогливого голосу реклами виходить м'який спокійний тиск, – тиск, що буває тим дієвішим, чим менш він відчутний *"Чи існує щось вишуканіше? Чи існує щось ніжніше? Розкрийте справжній смак АВК «Труфальє» що дарує насолоду витонченим смаком. «Труфальє» перевершує сподівання"* (СТБ, 19.10.2015). Він не тільки змушує людину, що знаходиться під цим тиском,

робити те, чого бажають інші, він змушує її хотіти це зробити. Створюється цей "м'який, спокійний", ненав'язливий тиск переважно оцінною лексикою, яка має високий прагматичний потенціал. Для оцінних слів характерна найширша сполучуваність, що забезпечується особливостями їхньої семантичної структури, спустошеної і тому надзвичайно пластичної [2].

Синоніми у рекламному тексті виконують різні функції, найважливішою з яких є функція урізноманітнення повідомлення, зумовлена прагненням уникнути повторень. Крім того, нанизування синонімічних властивостей та ознак дає змогу посилити зацікавлення читача, розбудивши своїм емоційним забарвленням і його почуття *"Чарівних свят. Казкових подарунків! Унікальне та незабутнє святкування на 5000 грн.!"*

Широке використання синонімів підпорядковується основній меті – надати викладові найбільшої точності, виразності, простоти, бо це забезпечує зрозумілість тексту, сприяє його легкому сприйманню, робить текст доступним для великого кола читачів і врешті-решт приваблює, переконує, спокушає споживача реклами [1]. *"Класичний, зручний, престижний піджак"* (магазин «Модниця», м. Кролевець, вул. Червоноармійська, 29).

Активно функціонують у мовленні реклами антоніми. Основним критерієм антонімічності слів є протилежність їх значень *"Із зими – в літо"* (реклама турагенції «Волинські Афіни» в газеті «Експрес» 8-15 жовтня 2015р). Велику групу у рекламі становлять антоніми, які виражають протилежність координаційних понять. Це слова, які стоять на межах шкали, що виражає різкий ступінь певного явища: *старий-новий, зима-літо*).

Висновок. Реклама відіграє надзвичайно велике значення в житті суспільства, оскільки від її ефективності залежить розв'язання цілої низки важливих економічних та суспільних завдань. Вона має у своїй основі першочергове і конкретне завдання – спонукати людину до діяльності. Для досягнення цієї мети реклама черпає мовні засоби з життєвих ситуацій, відповідно до образів з існуючих, звичних для повсякденного життя стандартів поведінки і соціально-психологічних установок. У цьому полягає головний "секрет" ефективності й успішності рекламного звертання, тому що людина купує не товари, а красу, мужність, надійність, привабливість, незалежність, волю, затишок, життєвий тонус тощо.

Література

1. Шмілик І. Лексико-стилістичні засоби в мовленні реклами / І. Шмілик / Зб. праць «Гуманітарні і соціальні науки» (HSS-2009), 14-16 травня 2009 року. – Львів, 2009. – С. 101-105.

2. Зірка В.В. Вплив, сугестія, маніпуляція в рекламі: лексичні дослідження, прийоми та методи перекладу / В.В.Зірка // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, Серія «Філологія. Соціальні комунікації». – Том 27 (66). № 1. – Ч. 1. – С. 227-231.

3. Волкова А.И. Основы психологии рекламы / И.А. Волкова, В.В. Пижугийда. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – С. 77.

УДК 378.147:802.0

Андрусь Т.В., викладач вищої категорії, старший викладач

*Волинський технікум Національного університету харчових технологій
(ВТ НУХТ), м. Луцьк*

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МЕТОДОМ «LEARNING BY DOING» У РАМКАХ ІМІТАЦІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ФІРМ

У статті розглядаються теоретичні засади використання «навчання через роблення» у викладанні іноземної мови для професійного спілкування студентам немовних спеціальностей. Обговорюються основні переваги такого використання у навчальному процесі з формування навичок та вмінь іншомовної професійної комунікації у студентів. Як головні серед цих переваг виділяються: забезпечення найбільш природного шляху оволодіння мовою та спілкуванням нею; покращення оволодіння основними функціями мовлення та спілкування; створення найбільших можливостей для розвитку процесуальної мотивації студентів; підвищення комунікативності навчання. Експерієнційне навчання розглядається як основна форма у викладанні іноземних мов.

Актуальність теми полягає у тому, що при формування ринкових відносин, потужні процеси інтеграції України у європейське та світове співтовариство зумовлюють стрімке зростання як попиту на фахівців, так і вимог до їх професійної кваліфікації. В умовах поглиблення міжнародних зв'язків, євроінтеграції та глобалізації зростає потреба у практичному оволодінні навичками спілкування іноземними мовами, особливо англійською як мовою міжнародного спілкування.

На сучасному етапі розвитку економіки України зростає потреба в економічній освіті широкого кола людей. Водночас проступають слабкі сторони існуючої системи підготовки фахівців із комерційної діяльності. Щоб успішно працювати в сфері бізнесу, ці фахівці повинні володіти великим обсягом знань не тільки з конкретної предметної галузі, але й з менеджменту, маркетингу, бухгалтерського обліку, управління персоналом, психології управління, прогнозування й оцінки комерційної значущості нових наукомістких продуктів, їхнього просування на ринок, вільно володіти іноземною мовою професійного спрямування [1].

Усе сказане зумовлює потребу переходу до нових методів і технологій навчання, що дало б змогу нам, студентам, цілісну систему знань, умінь і навичок у конкретній професійній сфері діяльності. До таких нових форм організації професійного навчання майбутніх фахівців і залежать заклади, що

використовують метод «learning by doing» – імітаційні навчальні фірми, які моделюють діяльність справжніх комерційних фірм.

Історія імітаційних навчальних фірм у Європі триває вже понад 200 років. У 1780 р. співробітник Гамбурзької Академії Торгівлі пан Вурмс організував школу з вивченням комерційної діяльності. У 1795 р. нюрнберзький купець Міхаель Лойхс уперше створив «Академічний заклад для навчання практичним справам» для вивчення бухгалтерської справи в «зразковій конторі». Але тільки через 90 років були створені так звані навчальні контори, як «лабораторії для майбутнього купця» в усіх важливих торгових школах Німеччини, Австрії та Швейцарії [2]. На даний час щороку відбувається численне відкриття нових навчально-тренувальних фірм (НТФ). За кількістю зареєстрованих НТФ перше місце займає Німеччина – 828 фірм, друге – Австрія: 780 фірм. У кожній з таких держав, як Данія, Нідерланди, Франція, Угорщина, Чехія, діє більш ніж 100 НТФ. В Австралії, Швейцарії, США Великій Британії, Литві, Фінляндії працюють від 33 до 60 фірм. По одній створено у Марокко, Китаї, Латвії [3].

Навчання у рамках імітаційних навчальних фірм усуває розрив між теорією та практикою на конкретних робочих місцях.

Назва «імітаційна навчальна фірма» більш точно, на наш погляд, відбиває головну відмітну рису використовуваних технологій навчання: у такій фірмі імітується реальна діяльність організації в конкретній галузі (наприклад, у комерційній чи банківській справі, будівництві, готельному господарстві, соціальній сфері, туризмі тощо). Студенти освоюють конкретні робочі місця у процесі навчання.

Іншими словами: імітаційна фірма дає змогу впроваджувати і використовувати в навчальному процесі технології замкнутого циклу, а це значно зберігає і збільшує ресурси освітньої організації. Така технологія має низку певних переваг.

По-перше, наближення до реальної дійсності, коли студенти вчаться на власних помилках, не завдаючи збитків фірмі.

По-друге, постійна робота у команді виховує колективний (корпоративний) дух.

По-третьє, студенти можуть за ротаційною системою працювати й тренуватися, набуваючи досвіду в усіх відділах фірми, адже тут не існує «секретів фірми».

По-четверте, набуті практичні навички дають змогу випускникові безпосередньо розпочати трудову діяльність уже як повноцінному спеціалістові, що збільшує його шанси вдало працевлаштуватися.

По-н'яте, ділові зв'язки між імітаційними фірмами різних країн сприяють поглибленому вивченню іноземних мов та їх застосуванню на практиці [2].

В українському варіанті – це комплекс сучасних освітніх технологій, що моделюють реально діяльність комерційного підприємства. Для підготовки фахівців у галузі комерційної діяльності створена власна модель імітаційної навчальної фірми, яка поширюється в Україні під назвою навчально-тренувальної фірми (НТФ).

Наш технікум також практикує навчання в умовах НТФ, яка є новою формою організації навчального процесу для підготовки майбутніх фахівців із комерційної діяльності з 1999 року. НТФ включає наступні відділи: бухгалтерія, склад, відділ кадрів, секретаріат, маркетинг, відділ зовнішньоекономічних зв'язків. Головним завданням відділу є налагодження зв'язків з закордонними партнерами. У відділі ЗЕЗ студенти навчаються практично здійснювати операцію купівлі-продажу, оформляючи відповідні документи іноземною мовою (замовлення, підтвердження замовлення, рахунок, накладна, договір), вчать писати ділові листи, вести телефонні розмови іноземною мовою. Щороку студенти НТФ беруть участь у міжнародних ярмарках імітаційних фірм.

Учасники ярмарку набувають неоціненного досвіду міжнародної співпраці. Для підвищення професіоналізму відкриваються такі можливості, як уміння вести переговори, знаходити підхід до клієнтів та надавати їм консультації. Досвід проведення успішних переговорів безпосередньо на ярмарку та досвід колективного духу і роботи в команді, – це також складові професіоналізму.

Ефективність такого методу навчання підтверджується сучасними дослідженнями в галузі психології і технології освіти. Доведено, що студенти засвоюють до 90% навчального матеріалу на основі технології «learning by doing» (за допомогою здійснення конкретних операцій і відпрацювання конкретних умінь та навичок). Навчання в умовах НТФ мотивує вивчення іноземної мови: значно легше засвоюється фахова лексика, що виступає необхідним засобом спілкування у професійній діяльності, для того, щоб досить вільно читати економічну літературу і розуміти усні повідомлення, а також вміти порозумітись з спеціалістами спорідненої сфери. Лексика посідає особливе місце і тому, що нагромадження словникового запасу й вміння його застосовувати є передумовою оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності. Широке використання автентичного матеріалу (рекламні звернення, каталоги, листи партнерів) формує інтерес до вивчення іноземної мови, з яким пов'язані значні резерви підвищення ефективності навчання мови в умовах відсутності

іншомовного середовища. Проблемні завдання вимагають роздумів, інтерпретації та актуалізації фахової інформації, власних доказів, критичного мислення.

Отже, імітаційне навчання дає змогу:

- а) створювати, розвивати й обігрувати різні виробничі ситуації іноземною мовою;
- б) передбачати наслідки прийнятих комерційних рішень;
- в) моделювати внутрішньовиробничі взаємозв'язки ділового спілкування, ділових комунікацій безпосередньо в процесі навчання.

Висновок. Основною метою, що визначає всі напрямки діяльності навчально-тренувальної фірми є формування в студентів необхідних знань, умінь і навичок у галузі комерційної діяльності на основі використання сучасних технологій навчання та поглиблене вивчення іноземної мови професійного спрямування. Ефективність використання методу «Learning by doing» для вивчення іноземної мови професійного спрямування в рамках імітаційних навчальних фірм підтверджено навчальною практикою.

Література

1. Пехота О. М. Освітні технології / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
2. Щербак О.І. Організація підготовки фахівців із комерційної діяльності/ О.І. Щербак. – Л. : Оріяна-Нова, 2001. – 218 с.

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Вступ. На даний час метою навчання іноземних мов не може бути лише передача лінгвістичних знань, вмінь і навичок, і навіть енциклопедичне засвоєння країнознавчої інформації, яка обмежується в першу чергу сукупністю географічних та історичних понять та явищ. Центральне місце має посісти формування здатності студентів до участі в міжнародній комунікації, що є надзвичайно важливим зараз, коли «змішання народів, мов, культур досягло небаченого розмаху і як завжди постала проблема виховання терпіння до чужих культур, пробудження інтересу і поваги до них, подолання в собі відчуття роздратованості від надлишку, недостатності або просто несхожості інших культур. Саме цим викликана загальна увага до питань міжкультурної комунікації» [6].

Актуальність теми. В умовах розширення контактів й інтеграції в світову спільноту, фонові знання і уявлення про політичні, економічні та соціальні тенденції набувають особливого значення.

Кожен соціум має специфічну, лише для нього характерну картину світосприйняття, яка відповідає його фізичним, естетичним, етичним та іншим потребам. Мова є одним із засобів формування соціалізації картини світу.

Головна мета навчання іноземній мові може бути досягнута лише при адекватному розвитку соціокультурної компетенції студентів. Тобто при формуванні комунікативної компетенції необхідно виховувати комунікативно активну особистість, яка здатна забезпечити адекватне міжкультурне спілкування, діалог культур.

Матеріали та методи. В процесі вивчення проблеми виховного впливу соціокультурної компетенції було проведено теоретичне дослідження та аналіз праць науковців, які на сучасному етапі займаються проблемою вивчення формування соціокультурної компетенції учнів та студентів.

Результати та обговорення. Соціокультурна компетенція є засобом виховання міжнародно-орієнтованої особистості, яка усвідомлює взаємозв'язок і цілісність світу, необхідність міжкультурного співробітництва в рішенні глобальних проблем людства [1].

Сучасні вимоги до володіння іноземною мовою вимагають дослідження можливостей формування іншомовної міжкультурної комунікації студентів. До

складу міжкультурної комунікації входять такі поняття, як комунікативна і соціокультурна компетенції.

При навчанні іноземним мовам все більш широкого розповсюдження набуває комунікативний підхід, який здатний підготувати студента до спонтанного спілкування іноземною мовою. При цьому особлива роль відводиться соціокультурному компоненту змісту навчання як чинникові, що багато в чому визначає і зумовлює використання мови в конкретних ситуаціях, впливаючи таким чином, на іншомовну комунікативну компетенцію студентів.

Кінцевою метою навчання студентів іноземним мовам є необхідність формування комунікативної компетенції. Комунікативна компетенція має на увазі такий рівень володіння іноземною мовою, який є достатнім для вільного спілкування. Комунікативна компетенція визначається як мовна функціональна здатність, висловлювання, інтерпретація та обговорення значення, включаючи взаємодію між індивідами, які належать до одного або різних співтовариств, в усній і писемній формах.

Комунікативна компетенція має чітку структуру, основними складовими якої є різні компетенції, які характеризують її з різних точок зору і у сукупності дають повну характеристику поняття «іншомовна комунікативна компетенція».

У межах комунікативної компетенції можна виділити такі компоненти: лінгвістична компетенція, соціолінгвістична компетенція, соціокультурна компетенція, соціальна компетенція, дискурсивна компетенція, стратегічна компетенція.

На сучасному етапі розвитку методики викладання іноземних мов виникає необхідність підсилити соціокультурний компонент комунікативної компетенції. Адже, вивчаючи іноземну мову, студенти вивчають іншу культуру і вчаться міжкультурного спілкування. Студенти повинні оволодіти вміннями міжкультурної компетенції, навчитися вести бесіду в рамках діалогу культур. Залучення студентів до діалогу культур є важливим з точки зору навчання і виховання, оскільки формування культурної людини відбувається завдяки діалогу рідної культури та іноземної. Вивчаючи іноземну культуру, студенти краще пізнають рідну.

Соціокультурна компетенція надає можливості виходу за межі рідної культури, вона є частиною комунікативної компетенції. Вона пронизує всі складові комунікативної компетенції, будучи її тлом. Отже, коли ми об'єднуємо терміни «міжкультурна компетенція» і «комунікативна компетенція» в одне ціле, ми маємо на увазі спілкування представників різних культур, які усвідомлюють свою відмінність.

Соціокультурний аспект має стати змістом комунікативної компетенції, основним орієнтиром для формування комунікативної лінгвістичної

компетенції. Але при навчанні іноземним мовам не слід обмежуватися лише культурологічною спрямованістю мовних тем і ситуацій спілкування.

Уміння спілкуватися в рамках діалогу культур вимагає цілого ряду вмінь: вміння ставити себе на місце інших учасників спілкування, вміння виявляти ініціативу міжкультурного контакту, вміння прогнозувати соціокультурні недоліки, які можуть призвести до непорозуміння, вміння брати на себе відповідальність за усунення можливого конфлікту, вміння виявляти дипломатичність, вміння бути гідним представником власної культури, вміння існувати в багатокультурному середовищі. Такий рівень володіння іноземною мовою, напевно, можна вважати ідеальним і до нього потрібно прагнути.

Західні моделі комунікативної компетенції розглядають соціокультурний компонент як допоміжний соціолінгвістичної компетенції. Адже знання норм поведінки, цінностей, правил спілкування є необхідним для вибору правильного мовленнєвого реєстру. Знання культури є необхідним для правильної інтерпретації того, що відбувається і конкретній ситуації в інокультурному середовищі. Незнання соціокультурного контексту і відсутність стратегій заповнення інформаційних пробілів можуть виявитися вирішальними чинниками при комунікації з носіями мови.

Соціокультурна компетенція дозволяє всім, хто розмовляє іноземною мовою, відчувати себе майже на рівних з носіями мови щодо культури, а це є важливим кроком до адекватного володіння мовою. Надзвичайно складно, а іноді навіть неможливо обмежити рамки використання культурних знань, адже різноманітні посилання на одні й ті самі факти іноземної культури можна побачити в різних джерелах, таких як ЗМІ, Інтернет тощо. Кінцевим етапом соціокультурної компетенції буде здатність студента оперувати необхідними знаннями-концептами та адаптувати свою поведінку до поведінки носіїв мови. Отже, на сучасному етапі викладання іноземних мов, знання культури країни й народу є не просто важливими, вони відіграють вирішальну роль при використанні мови й впливають на іншомовну компетенцію студентів.

Зміст соціокультурного компонента навчання іноземним мовам розглядається у 3 напрямках: засіб комунікації, національна ментальність, національне надбання.

У термін «соціокомунікація» вкладається сукупність прийомів і засобів усної та писемної передачі інформації представниками певної культури й субкультури. До них стосується мова, в яку ми включаємо специфічні відмінності між існуючими мовними варіантами. Ці відмінності можна спостерігати в лексиці, граматиці, фонетиці. До мови також належить мова звуків, жестів та інших невербальних засобів. До особливостей письмової комунікації ми відносимо правила написання дат, звертань, адрес і т.п.

Під національною ментальністю ми розуміємо спосіб мислення представників певної культури, яка визначає їх поведінку і те, що вони чекають подібного з боку своїх співрозмовників.

Пропонується розглядати ментальність країни, мова якої вивчається в трьох вимірах: загальному, ситуативному і культурному самовизначенні.

До загальних характеристик відносяться три компоненти: знання, поведінка і відносини. Яскравими прикладами цих компонентів є свята, традиції та обряди носіїв мови.

Ситуативні характеристики ментальності можуть включати установку ментальності, сприйняття й вираження.

Коли йдеться про ментальність, слід виділити ще один елемент – культурне самовизначення, яке включає в себе всі вищезазначені загальні та ситуативні характеристики. У суспільстві люди групуються за певними ознаками: за інтересами, професією, політичним поглядам. Студенти можуть знайомитися з різними культурними групами, які об'єднані національними нормами. Це дає їм змогу отримати більш повну картину культури країни, мова якої вивчається й наблизитися до розуміння реального іншомовного соціокультурного середовища.

Під частиною національного здобутку, яка є складовою соціокультурного компонента, ми розуміємо такі культурні напрямки, як наука і мистецтво, історія й релігія, національні парки й історичні заповідники. Метою соціокультурного навчання засобами іноземної мови є ознайомлення студентів з тією частиною національного здобутку, яку знає і якою пишається кожен носій мови; також необхідно показати культурну цінність національного здобутку. Національний здобуток – це своєрідне тло національних, соціокультурних знань-концептів, які мають культурну цінність.

Значну роль у формуванні уявлення про культуру країни, мова якої вивчається, відіграють фактори рідного соціокультурного середовища, які необхідно враховувати при розробці моделей спільного вивчення мови і культури.

Висновок. В умовах сьогодення іноземна мова, крім навчання спілкуванню і підвищенням рівня загальної професійної культури, також має значне виховне значення. В сучасних умовах – це готовність сприяти налагодженню міжкультурних зв'язків, презентувати країну при міжкультурних інтеракціях, ставитися з повагою до духовних цінностей інших культур.

Література

1. Воробьев Г.А. Развитие социокультурной компетенции будущих учителей иностранного языка [Текст] / Г.А. Воробьев // Иностр. яз. в shk. – 2003. – №2. – С. 19.
2. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций [Текст] / В.В. Сафонова. – Воронеж : Истоки, 1996. – С. 15.
3. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам [Текст] / В.В. Сафонова. – М. : Высшая школа, 1991. – С. 30.
4. Соловова Е.Н. Цели обучения иностранному языку на современном этапе [Текст] / Е.Н. Соловова // ELT News & Views. – 2000. – С. 6.
5. Сысоев П.В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка [Текст] / П.В. Сысоев // Иностр. яз. в shk. – 2001. – №4. – С. 32.
6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М., 2000. – С. 34.

3.

УДК.621.37

Приблуда Л. М.

*Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ*

УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НУХТ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Вступ. Мовленнєва компетенція – це вміння адекватно і доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення [1].

Актуальність теми. Духовне оновлення України, а також процес демократизації суспільства передбачають створення сприятливих умов всебічного розвитку студентської молоді. Важливим завданням сучасного вишу є формування інтелектуальної еліти українського суспільства, де його пріоритетним завданням стає всебічний розвиток студентів, їх творчих здібностей.

Методи та матеріали. У дослідженні використаний описовий метод, а також методи порівняння та зіставлення.

Результати та обговорення. У сучасних умовах гуманізації та демократизації навчально-виховного процесу актуальними залишаються дидактичні заповіді В. Сухомлинського: «Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягають у тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці...» [2, с. 117].

Одним із перших кроків на шляху до його вирішення є забезпечення належного рівня усного й писемного мовлення майбутніх фахівців. Основна мета занять із дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» в Національному університеті харчових технологій полягає в підвищенні професійного рівня мовленнєвої культури студентів, збагаченні їхнього словникового запасу професійною лексикою, засвоєнні наукової термінологічної лексики, укладанні документації державною мовою тощо.

Дослідження фахової лексики є надзвичайно цікавим явищем, тому на заняттях студенти аналізують лексичні помилки, допущені при перекладі професійних текстів. Наведемо деякі приклади лексичних помилок у професійному мовленні: тавтологія та плеоназм (*найбільш оптимальний* замість *оптимальний*, *вільна вакансія* замість *вакансія*); паронімія (*особовий* /

особистий, громадянський/громадський); використання невмотивованих русизмів (*груз* замість *вантаж*, *получається* замість *виходить*; *другим разом* замість *іншим разом*); калька з російської мови, що є наслідком недостатнього опанування лексичних норм, невмілого використання синонімів (*співставляти* (укр. *зіставляти, порівнювати*), *міроприємство* (укр. *захід*), *слідуючий* (укр. *наступний, такий*), *рачує* (укр. *вважає, гадає*).

На заняттях увага приділяється комп'ютерному перекладу, який досить часто подає неточний вибір слова, напр.: *вище утворення* – з рос. *высшее образование*, *цікаве міроприємство* – з рос. *интересное мероприятие*.

Зауважимо, в роботі з текстами студенти укладають словнички труднощів російсько-українського перекладу та тлумачні словнички фахових наукових термінів. Н. Тоцька з цього приводу зазначає, що самому викладачеві-мовнику не під силу організувати роботу над вивченням фахової термінології як системи, що слугує основою для опанування майбутньої професії, знайти інформативні тексти за фахом, із великої кількості термінів відібрати найбільш уживані в певній сфері виробництва, тому заняття з української мови проводяться в тісній співпраці з викладачами профільних фахових дисциплін [4].

Висновки. Отже, для вдосконалення мовленнєвої компетентності майбутнього фахівця та успішного засвоєння дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» основним є створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність. Завдання, які пропонуються студентам під час вивчення дисципліни, потребують активної пізнавальної діяльності і сприяють розвитку уваги, пам'яті, креативного мислення, свідомому засвоєнню навчального матеріалу.

Література

1. Артющкіна Л.М., Рудь О.М. Мовленева компетентність як складова комунікативного процесу державних службовців // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.soippo.narod.ru.
2. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. – Вибрані твори: В 5т. – Т2. – К., 1976. – 347 с.
3. Сікорська В.Ю. Удосконалення мовленнєвої компетентності студентів-нефілологів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням // [Електронний]. – Режим доступу: <http://storage.library.opu.ua>.
Тоцька Н.І. Методика роботи викладачів вищого технічного навчального закладу над українським професійним мовленням студентів // Українська мова і література в школі. – 2003. – № 1. – С. 62 – 65.

УДК 327.39

Приблуда Л. М.

Дон Є., студентка

Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ

МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Вступ. Мовне питання є важливою складовою проблеми української ідентичності, позаяк багато хто вважає мову її підґрунтям. Мова – не лише важлива культурна складова, а й найважливіший політичний інструмент. Мовна політика є важливою частиною державної політики.

Актуальність теми. Процес відродження української мови в Україні відбувається досить складно. З самого початку його було перенесено з мовної площини в суто політичну. Історично обумовлений зв'язок між мовно-культурною ідентичністю та політичними преференціями був сповнений протиріч і складних невирішених проблемних питань. Все це обумовлює надзвичайну актуальність проблем української мови як політичного чинника сучасної мовної ситуації в Україні. У зв'язку з цим виникає питання про шляхи вирішення мовно-культурних проблем в Україні [2].

Методи та матеріали. У дослідженні використаний описовий метод, метод порівняння та зіставлення.

Результати та обговорення. Н. Седнева зазначає, що «процес відродження української мови відбувається набагато складніше, ніж очікувалося. З самого початку його було перенесено з мовної площини в суто політичну. Конституцією України офіційною мовою в країні визнано українську, тобто мову корінного етносу, як і в більшості країн світу. Разом з тим Конституцією України, українським законодавством взагалі всебічно підтримується розвиток мов усіх етносів, які є складовою українського народу, створюються сприятливі умови цьому процесові. На теренах незалежної України, разом з «реанімуванням» української мови, культури, діють національні школи, інші навчальні заклади, відновлюються національні театри, діють бібліотеки, мовами національних меншин видаються книжки, друкуються періодичні видання. Найширший спектр для задоволення своїх соціальних та культурних потреб надано найчисельнішій за кількістю в Україні російській національній меншині» [2].

А. Борухович підкреслює, що зазвичай відокремлюють три етапи мовної політики. Перший етап – це етап формування цілей та завдань мовної політики. На законодавчому рівні – це етап розроблення державної концепції етнополітики та мовної політики як її складової. На цьому етапі приймається рішення щодо мовного вибору, який вважається оптимальним. В основному, мовна політика характеризується перспективністю, тому її заходи припускають змінення мовної ситуації та норм, що існують. На першому етапі дуже важливі

матеріали мовного прогнозування. Другим етапом мовної політики є підготовка до впровадження поставленого завдання. Цей етап пов'язано з мовним плануванням. Мовна політика може проводитися офіційними урядовими установами або незалежними неурядовими організаціями. На урядовому рівні – це прийняття законів у галузі мовного функціонування та приєднання до міжнародних зобов'язань у цій галузі, на неурядовому рівні – це прийняття звернень та рекомендацій до уряду, проведення власних науково-дослідних та культурно-освітніх заходів. Із цим етапом тісно пов'язано мовне встановлення, під яким розуміються рішення влади про збереження, розширення або обмеження сфер використання тієї або іншої мови. Останнім етапом є етап мовного будівництва, який характеризується тим, що мовна політика виливається в зусилля, спрямовані на те, щоб змусити або переконати тих, хто говорить, прийняти нововведення, які рекомендуються органами, що проводять мовну політику. При цьому ті, хто говорить, можуть прийняти рекомендації повністю, частково або взагалі їх не приймати. Рівень сприйняття рекомендацій дозволяє оцінити ефективність та перспективність мовної політики, її результатів, а також прогнозувати мовний розвиток у той чи іншій країні або регіоні [2].

Висновки. Отже, коли українська мова функціонуватиме як мова повноправного державного народу, задовольнятиме всі потреби суспільного життя – її визнають і поважатимуть і «свої», і «чужі», тоді зникнуть непорозуміння, зникне напруження, бо все стане на свої природні місця.

Література

1. Борухович А.С. Сучасна мовна політика: ситуація в Україні // [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/DeBu_2008_2_59.pdf.
2. Седнева Н. Проблеми формування мовної політики в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua>.

УДК 811.161.1

Марєга Ю.А.

*Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ОСНОВА ГУМАНІТАРНОГО ТА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Однією із актуальних тенденцій сучасності є глобалізація та євроінтеграція. Безсумнівно, потрібно інтегруватися у світове товариство, зберігаючи при цьому власний національний простір у глобалізованому сьогоденні. Національне відродження України, зміни в суспільному житті визначили основне спрямування освіти – гуманізацію й гуманітаризацію. У центрі уваги – людина, її духовний світ, здібності та творчий потенціал.

В умовах світової глобалізації сучасному студентові важливо не тільки засвоїти належну суму знань під час навчання, а й сформувати національну самосвідомість, виховати в собі громадянина України, здатного служити національній ідеї, шануючи при цьому загальнолюдські цінності.

Національна свідомість – складне і багатогранне утворення людської суб'єктивності, що полягає у самоусвідомленні причетності до народу, нації, етносу й спонукає особистість до національного самоздійснення й самовиповнення. На жаль, значна частина молодих людей зростає національно безликою, не ідентифікує себе з народом, українською державою, не має суспільно корисних ідеалів. Це стосується й багатьох дорослих, навіть національної еліти, до якої належить управлінський корпус, наукова, творча інтелігенція.

Провідне місце у формуванні абсолютно нової молоді належить якраз викладачу-словеснику. Вивчення рідної мови містить величезний духовний потенціал. Вона – природний вихователь. Концентрує в собі весь культурно-історичний шлях людей, є могутнім засобом єднання народу, консолідації національних сил. Це самобутній засіб мислення, світобачення. Тому заняття з української мови мають бути насиченими цікавими дидактичними матеріалами, взятими з історії, народознавства, художньої літератури. Особливу роль відіграють культурологічні змістові лінії, бо в них повинна бути виражена гідність нашого народу, багатство культури, відомості про видатних діячів України різних часів, наших національних героїв. Все це позитивно впливає на свідомість, викликає захоплення й подив аж до бажання наслідувати.

Виховувати студентську молодь слід використовуючи точні факти, найцікавіші літературні твори, які не втрачають актуальності ніколи. Першовартісним повинно бути своє, національне. Справжня глобалізація та інтеграція – це симбіоз найкращого, що мають народи, нації, держави. Викладачі української мови мають використовувати для вироблення

грамотності сучасної людини тексти творів українських письменників від давнини до сучасності. Тут не можна обійтися без афоризмів і притч Г. Сковороди. Вічними є його слова: «Любов виникає лишень із любові. Коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю». Мовлені українцем, вони здатні врятувати світ, за умови, якби люди дослухались. Тому слід ставити потрібні акценти. Гуманітарне та патріотичне виховання сучасного студентства неможливе без творів Т. Шевченка, І. Котляревського, Лесі Українки, П. Тичини, П. Загребельного, В. Винниченка, І. Багряного, В. Симоненка, Б. Олійника, М. Матіос, В. Шкляра та ін.

Корисно на заняттях з української мови читати вірші напам'ять, диктувати тексти з пам'яті – це впливає на процес виховання студентів дуже позитивно. Збільшується частина молодих людей, які хочуть стати інтелектуалами. Особливо важливо це під час вивчення української мови як іноземної, адже крім патріотичного виховання своїх студентів, необхідно виховувати шанобливе ставлення іноземців до культури та звичаїв країни, у якій вони навчаються.

Студенти технічних освітніх закладів здебільшого вивчають українську мову за професійним спрямуванням. Викладання такої дисципліни має свої особливості і дещо звужені можливості роботи над текстами наших письменників. Проте тренування грамотності студентів, а разом з тим і патріотичне виховання можна реалізовувати шляхом використання найкращих уривків художніх та публіцистичних творів. Крім того, важливу роль мають відігравати виховні заходи, присвячені Дню писемності, дням народження визначних літераторів, літературним вечорам.

На Земній кулі багато націй і народностей, віросповідань, звичаїв, обрядів, культур, мов, літератур. Інтеграція у найкращому розумінні цього слова – це дуже непростий і тривалий процес. Штурмувати його – небезпечна справа. Кожен інтеграцію розуміє по-своєму. Події останніх років, місяців і днів – цьому підтвердження: наш Схід, АТО, тероризм у різних точках планети, Париж середини цього листопада. Є бажання цілих народів жити в мирі, а є народи готові порушувати спокій сіл, міст і цілих держав.

Українці завжди були миролюбними людьми. Про це дізнаємось ще із прадавньої української міфології, яку українцям довгий час просто недоносили. Наші міфи вчили не воювати чи шкодити, вказували шляхи до порозуміння. Варто було б усьому світові почути давній український міф про Божича – нашого древнього миротворця, який міг волею і силою свого Божого походження приборкати, придушити конфлікти у різних частинах стародавнього світу між древніми людьми, але він не застосовував сили. Він переконував людей словом, намагався помирити. Необхідно сьогодні виховувати у майбутніх фахівців усіх галузей знань любов до миру. Влучним прийомом на шляху до реалізації цього напряму можуть бути твори-роздуми на суспільні сьогоденні теми, які спонукатимуть студентів міркувати і творити власну думку. Мова – засіб єднання і захисту нації, про що багаторазово наголошувала Л. Костенко.

Професіоналізм, грамотність, інтелект, гуманність позитивно виокремлюють людину з посередності. Провідне місце у формуванні таких якостей має посідати українська мова, тому що «спочатку було Слово».

Література

1. Ващенко Г. Виховний ідеал [Текст]: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Т.1./ Григорій Ващенко. – Полтава : Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994. – 208 с.
2. Кузь В.Г. Основи національного виховання: Концептуальні положення/В.Г. Кузь, Ю.Д. Руденко, З.О. Сергійчук; [за ред. В.Г. Кузя]. – К.: Інф. вид. центр «Київ», 1993. – Ч. I. – 152 с.
3. Костенко Л. Геній в умовах заблокованої культури /Ліна Костенко // Урок української. – 2000. – № 2. – С. 2-7.

УДК 811.13

Ройко О.Ю., викладач фахових дисциплін

Стещенко Л.І., канд. екон. н., викладач фахових дисциплін

Стещенко О.М., викладач фахових дисциплін

Ройко О.О., викладач фахових дисциплін

*Волинський технікум Національного університету харчових технологій,
м. Луцьк*

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОМОВНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сучасні тенденції розвитку інформаційного суспільства передбачають глобальну комп'ютеризацію переважної більшості сфер діяльності людини. Без розвитку своєї інформаційної інфраструктури діяльність та подальший розвиток будь якої господарської системи – від малої компанії до держави – просто немислимий. Для сприяння та більш інтенсивного впровадження новітніх інформаційних систем в діяльність економічних суб'єктів потрібно вирішити чимало завдань. Одне із найбільш важливих – вдосконалення інтерфейсу програмних продуктів, для того, щоб спростити їх використання та зробити більш зручними для невідготованих користувачів. Це зумовлює актуальність проблеми вдосконалення української комп'ютерної термінології, на яку можна спиратися при локалізації інтерфейсу.

Неточність та неоднозначність сучасної україномовної комп'ютерної термінології ускладнюють розробку та адаптацію програмних засобів, які були б зрозумілими і зручними для українських користувачів. Також, це є однією із причин, чому провідні світові розробники програмного забезпечення часто зволікають із локалізацією своїх продуктів для України. Тому часто україномовні користувачі змушені задовольнятися англійськими або російськомовними версіями програм. Це призводить до незадоволення користувачів інтерфейсом та, в цілому, небажання користуватися відповідним додатком. Щоб подолати проблеми неточності та неоднозначності сучасної української ІТ-термінології, необхідно передусім вникнути в причини їх появи. На нашу думку дані проблеми пов'язані з етимологією україномовного понятійного апарату.

Можна виділити три способи творення комп'ютерних термінів: 1) пряме запозичення з англійської мови шляхом транскрипції («байт», «файл», «браузер») та транслітеризації («Інтернет», «сервер», «плоттер»); 2) калька англійських термінів, як лексична («перезавантаження», «рідкокристалічний»), так і семантична («миша», «пам'ять»); 3) прямий переклад російськомовних

термінів, які в свою чергу часто утворені вищеперерахованими способами («application – приложение – додаток»).

Часто англомовні терміни мають більш широку семантику, і не можуть однозначно бути перекладені українським відповідником. Це веде до неточності перекладу або багатозначних перекладів того ж самого поняття. Також при перекладі російськомовних понять, які утворені в свою чергу перекладом англомовних відповідників, первинне значення може бути втрачено. В результаті, програміст на власний розсуд обирає переклад, що приводить до того, що навіть в одному програмному засобі один і той же термін може бути перекладений різними словами.

Висновок. Шляхом подолання вищеназваних проблем може бути розробка єдиного англо-українського глосарію комп'ютерних термінів. Такий словник повинен розроблятися з врахуванням побажань програмістів, а також користувачів програмного продукту, для того, щоб не була проігнорована вже усталена лексика, яка стала звичною користувачам, хоча, можливо і не є лінгвістично коректною.

Література

1. Булаховський К. Стан і проблеми розвитку україномовної локалізації комп'ютерних програм / К. Булаховський // Українська мова. – 2010. – Вип. 4. – С. 89–94.
2. Завадська В. Коли «вікно» не є вікном, або ще раз про сучасну українську ІТ-термінологію / В. Завадська // Українське мовознавство. – 2013. – Вип. 23. – С. 20–26.

УДК 811.161.1

Ступінь В.М., викладач

Волинський технікум Національного університету харчових технологій (НУХТ), м. Луцьк

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ У ДЗЕРКАЛІ МОВНОЇ ПРОБЛЕМИ

У наш час питання самоусвідомлення студентів є дуже важливим з огляду на стрімкий розвиток політичних, національних і культурних процесів, які відбуваються у суспільстві. Проблема національно-культурної ідентичності, самоусвідомлення студентів у сучасних умовах належить до тих, від вирішення яких залежить успішне національне та культурне відродження України. Це зумовлюється тим, що суспільству необхідні особистості з високим рівнем культури, розвинутою національною свідомістю та готовністю до розбудови незалежності держави.

Мета статті – визначити специфіку мови у процесі самоусвідомлення сучасних студентів.

Відповідно до мети дослідження поставлено наступні завдання:

- 1) проаналізувати основні тенденції розвитку самоусвідомлення студентів та вплив мови на цей процес;
- 2) визначити головні шляхи формування мовної особистості на новітньому етапі розвитку українського суспільства.

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися наступні методи дослідження: спостереження, опитування, тестування. Вибірка складала 90 студентів II-III курсів відділення харчових технологій Волинського технікуму НУХТ.

Пошук самоусвідомлення студентів чітко переплітається з пробудженням етнічної свідомості, прагненням зрозуміти роль етнічних процесів у своєму житті. На основі багатьох опитувань, спостережень виявлено, що провідну роль у самоусвідомленні студентів відіграє мова.

Надзвичайно велика роль у цьому процесі належить мові, як державотворчому та ідентифікаційному чинникові. Провідними ознаками етнічної, національної належності людини є мова, яку вона вважає рідною, а також культура, що стоїть над цією мовою.

Роль мови в житті людини та спільноти визначається конкретними функціями: комунікативною, гносеологічною, ідентифікаційною, номінативною, експресивною, мислетворчою, естетичною.

На практичних заняттях студенти полюбляють досліджувати особливо мислетворчу та ідентифікаційну функції мови. Так, мислетворча функція мови передбачає, що мова творить не тільки думку, а і сам народ, його культуру. Студенти досліджують весь шлях від таланту, розуму, духовних сил людини до цілісного акту творення і приходять до думки, що вибудовується складна система факторів свідомості та підсвідомості, мислення, емоцій, почуттів тощо. Якщо мова, якою розмовляє і творить людина, відповідає її етногенетичній, етнопсихологічній, етноекспресивній сутності, тобто, якщо це мова її народу, то така людина є повноцінною творчою та культурогенеративною одиницею.

Та частина будь-якого народу, якій не все одно, якою мовою говорити і творити, є і буде культуротворчою базою суспільства. Доказами цього є те, що найкращі особистості суспільства це, як правило, люди, сформовані в органічному для них рідномовному середовищі. Сучасні студенти усвідомлюють, що вони українці та вважають, що будуть завжди цікаві і потрібні світові саме як українці.

Ідентифікаційна, націєтворча функція. Мова є засобом ідентифікації, ототожнення особи в межах певної людської спільноти, засобом об'єднання людей у народ, націю, засобом консолідації населення в державі. Цю функцію мови іноді називають державотворчою.

Для проведення аналізу основних тенденцій розвитку самоусвідомлення студентів було підібрано належний психодіагностичний інструментарій: 1) методика «Хто я» М. Куна та Т. Мак-Партленда; 2) опитувальник етнічної ідентичності А. Львовчкіної; 3) спеціально розроблена анкета.

Мова як чинник самоідентифікації презентована поміж трьома головними виборами респондентів. Більшість студентів наголошують на важливості мови у формуванні їх соціалізації та ідентичності. Зокрема, в результаті експансії Росії самовизначення як українець, патріот є своєрідною захисною реакцією.

На основі опрацьованих даних визначено, що студенти ототожнюють себе з культурою та традиціями українців та вважають, що для відродження та процвітання України необхідна національна ідея і, звичайно, функціонування української мови як державної мови та мови, якою будуть спілкуватися широкі верстви населення України. Треба зауважити, що більша частина студентів розрізняє такі поняття як мова народу і мова нації. Це свідчить, що сучасна генерація студентів є національно мотивована і органічно уллється в громадянське суспільство, що сьогодні активно формується.

З опитування студентів випливає, що найбільше українська молодь користується Інтернетом, тому можна зробити висновок, що саме мережа Інтернет серед інформаційних чинників впливає на сучасну молодь України. Тому було б доцільно, щоб засоби масової інформації взяли на себе місію

вироблення національної ідеології, звичайно, використовуючи такий могутній чинник як національна мова.

Висновки. Людина і нація тільки тоді можуть бути повністю функціональні, якщо їх базова функціональна сфера – мова – виконує усі належні їй функції. Нею може бути тільки національна мова. В іншому випадку, людина і нація створюють собі штучні перепони до прогресу і ніколи не реалізують себе повністю. Що і підтверджує не дуже успішний досвід українців за останні двадцять років. Відродно, що сучасні студенти це розуміють і роблять системно-аналітичний аналіз подій нашої новітньої історії. Це дає надію на те, що в майбутньому помилки попередніх поколінь не повторяться.

Отже, результати психодіагностичного інструментарію засвідчили тісний взаємозв'язок між мовою та формуванням національної ідентичності. Мова, на думку молоді, є одним з основних чинників формування особистості та відчуття належності до тієї чи тієї спільноти.

Література

1. Дзюба І.М. Починаймо з поваги до себе: Статті, доповіді / Іван Дзюба. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2002. – 59 с.
2. Жук Ю. Державна мова – категорія економічна й виховна / Ю. Жук // Персонал. – 2005. – 16 бер. – С. 8.
3. Іванишин В. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 1994. – 218 с.
4. Льовочкіна А.М. Етнопсихологія : навч. посібник / А.М. Льовочкіна. – К. : МАУП, 2002. – 144 с.
5. Мацейків Т.І. Етнокультурна ідентифікація особистості / Т.І. Мацейків // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 1. – С. 17-24.
6. Огієнко І. Мова й українознавство / Іван Огієнко // Рідна мова. – 1934. – Ч. 4. – С. 163-166.

УДК 811.161.2

Устименко О.Я., студентка III курсу факультету ГРТБ

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ

ВАЖЛИВІСТЬ ВОЛОДІННЯ МОВАМИ ДЛЯ ПРАЦІВНИКА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СФЕРИ

У сьогоденні мова виступає чинником самореалізації людини у суспільстві, адже вона є ключем до комунікації, знаходження спільної мови та вирішення будь-яких суспільних питань.

У світі існує безліч країн, кожна з яких має власну мову. Окрім цього, в багатьох країнах в окремих регіонах існують різноманітні діалекти. Також зустрічаються випадки, коли на прикордонних територіях співіснують своєрідні діалекти, які складаються з двох або більше мов, що притаманні країнам-сусідам. Але, на жаль, навіть люди однієї країни, часто не можуть зрозуміти один одного.

Як сказав Микола Реріх: «Людина та людство існують у світі для того щоб співпрацювати з еволюцією». Велика кількість людей не встигає за світовим прогресом, хоча, якщо розгорнуто поглянути на світ, то можна чітко побачити, що еволюція стрімко наздогнала та підштовхує усі прошарки суспільства до саморозвитку та реалізації.

Стрімкий розвиток сфер життєдіяльності людей потребує все нових і нових спеціалістів різних галузей. Будь-яка професія потребує володіння мовами: це є одним з обов'язкових критеріїв працевлаштування, через те, що асоціативні групи, в котрі щоденно вступає та, чи інша організація, найчастіше є закордонними.

Найуживанішою мовою є англійська, котра вважається міжнародною, хоча з кожним днем її витісняють інші мови – німецька, французька, китайська тощо. Відбувається це через різнопрофільність підприємств та різноманіття створених альянсів міжнародного рівня.

Самореалізація – досить тривалий та кропіткий процес, шлях до якого часто важкий. Кожен окремих індивідуум самореалізується по різному, шукаючи себе в найбільш прийнятній та близькій для себе сфері діяльності. На самореалізацію впливає велика кількість факторів. Одним із таких факторів є мова, що допомагає людині стати особистістю.

Глибше ознайомитись з даним питанням ми зможемо, розглянувши його на прикладі готельно-ресторанного господарства. На сьогодні воно є однією з найпоширеніших і найприбутковіших галузей світу. Близько 8% людей по всьому світу працюють у сфері обслуговування і завдяки урбанізації та

розвитку інфраструктур мають можливість самореалізувати свій потенціал за кордоном, набути досвіду та знань у різних галузях. Попри те, що така можливість є у будь-кого, хто прагне зростати, є невеличкий бар'єр, котрий, на жаль не всім до снаги.

Мова. Перше запитання, яке постає у будь-якого роботодавця, котрий розглядає вашу кандидатуру щодо прийому на роботу. Якщо людина володіє мовою, двері їй завжди відчинені, але якщо ні, то незважаючи на усі ваші професійні здобутки і успіхи, вам не зможуть надати бажаної роботи.

Працюючи у сфері гостинності, ви часто зіштовхуетесь з цим питанням, коли в ваш заклад заходять іноземні гості. Персонал повинен знати щонайменше одну мову – англійську, задля можливості комунікації з гостем і допомоги йому у вирішенні питань та його особистих запитів. Мовний бар'єр не повинен створювати дискомфорту ані гостю, ані персоналу. Робота у закладах міжнародного рівня вимагає за собою, відповідно, більшого і кращого знання мов, тобто не однієї, а як мінімум двох, з відповідним рівнем володіння ними.

При роботі за кордоном людина може покращити рівень володіння мовами, а також вивчити нові, адже перебування у середовищі мови та спілкування з її носіями значно швидше надає можливість вивчити мову. Тим самим надає можливість працевлаштування у багатьох країнах світу у закладах високого рівня та самореалізувати себе.

Висновок. Нині існує велика кількість програм – як приватних, так і державних, котрі надають можливість працевлаштування за кордоном, з перспективою вивчення мови, та підвищення кваліфікаційного рівня у сфері готельно-ресторанного господарства. Найчастіше цими програмами користуються студенти, котрі при здобутті відповідної кваліфікації і знання мов полегшують собі працевлаштування у заклади високого та міжнародного рівня.

Саме тому вивчення і володіння мовами у наш час є невід'ємною частиною самореалізації. Саме вони допомагають отримати вигідну робочу позицію, і самореалізувати себе у будь-якій сфері діяльності, отримати бажану посаду, з відповідною винагородою.

УДК 811.161.1

Шпякіна А.І., студентка

Науковий керівник **Яременко С.А.**, канд. філол. н., доц.

*Національний університет харчових технологій
(НУХТ), м. Київ*

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПЕРІОДИЦІ

Сьогодні мовна ситуація певною мірою детермінується насамперед дією екстралінгвістичних факторів змін особливостей мовної картини світу. Мова є суспільним явищем, і тому всі зміни політичного, економічного, соціального і культурного характеру, що відбуваються в суспільстві, знаходять своє відображення в мові. Активна варіація функціонування іншомовних лексем помітна при дослідженні сучасних засобів масової інформації, зокрема друкованих статей.

Розроблення основ теорії лексичного запозичення найбільш інтенсивно здійснювалося протягом XIX – пер. пол. XX ст., коли почали з'являтися праці, присвячені вивченню переходу лексичних елементів з однієї мови в іншу. Активізація лексики іншомовного походження зумовлює різноманітні дискусії в суспільстві взагалі та серед лінгвістів зокрема.

Співвідношення запозичених та корінних слів у різних мовах неоднакове. В українській мові запозичення становлять приблизно 10 % її словникового складу [1]. Вхідження нових запозичень до відповідних функціональних сфер та інтенсивне використання лексичних запозичень зумовлене посиленням інформаційних хвиль, появою всесвітньої комп'ютерної мережі; глобальними змінами в розвитку країни, які зараз активно набирають силу і впливають на всі сторони життя сучасного суспільства; розширенням міждержавних і міжнародних відносин, розвитком світового ринку, економіки, інформаційних технологій, що, в свою чергу, відображається у пожвавленні зв'язків із міжнародною спільнотою; прискоренням науково-технічним прогресом; загальним прискоренням темпу суспільного життя; моральною спрямованістю суспільства і його досягненнями у різних сферах діяльності, що відбиваються в мовній ситуації, зокрема, в першу чергу, мові ЗМІ у вигляді запозичень, неологізмів. Відомо, що на сьогоднішній день українська мова зазнає особливо інтенсивного впливу [2]. Як результат цих процесів постає потреба в номінуванні нових реалій матеріального й духовного світу.

За ступенем пристосування іншомовних слів до мови, що запозичує, виокремлюють:

1. Засвоєння – слова, що вже повністю фонетично й граматично пристосувалися до української мови. При фонетичному засвоєнні відсутні в українській мові звуки замінюються близькими до них (theatre-театр) – міжзубний (інтердентальний) приголосний *th* на початку слова замінений українським *т*. Сучасна українська мова не властиві дифтонги, тому вона їх уникає і в іншомовних словах. Іншомовні приголосні *h* і *g* передаються в українській мові африкатом [ґ] : humus – гумус. Надання слову словозміни й пристосування до її системи валентностей мови, що запозичує. Наприклад, до укр. «естрада», запозиченого через франц. *estrade* (з лат. *stratum* – "настил"), долучено для збереження жіночого роду флексію -а, що зумовило його відмінювання («естради», «естрадою» тощо), хоч у французькій мові граматична категорія відмінка відсутня. У Черкасах відбудеться великий весняний концерт із зірками української естради (Вечірні Черкаси. №43. 21 жовтня 2015).

2. Власне запозичення – слова, у яких процес фонетичного й граматичного пристосування ще не завершився. Сейлзмен (англ. *salesman* – продавець) – людина, яка ходить до наметів і пропонує торговцям продукти фірми. Клінер (англ. *cleaner* – очишувач) – фахівець із прибирання приміщень. Досконало володіє сучасними методами чищення, миття, полірування. Працює в спеціалізованих фірмах, що надають подібні послуги компаніям і приватним особам. Спічрайтер (від англ. *speech* – мова, промова і англ. *write* – писати) – вид занять людини, яка готує доповіді та промови для посадовців, бізнесменів, публічних людей. Хедхантер (англ. *headhunting* – полювання за головами) – один з напрямків пошуку і підбору персоналу ключових і рідкісних, як за фахом, так і за рівнем професіоналізму фахівців. Джоббер (англ. *jobber*) – це оптовий продавець, що займається постачанням промислових товарів у великі продовольчі магазини, або ж біржовик, який укладає угоди за свій рахунок [3].

3. Варваризми – слова з особливо виразними ознаками іншомовності. Лексеми, які входять до активного вжитку носіїв мови, поступово втрачають в українській мові варіанти англійського написання і відтворюються кирилицею. Наприклад вал кард (world car – міжнародна карта), фронтмен (front-man – лідер групи музикантів), сіті-лайт (city lights – міська інформація). Переможець турніру, крім призових грошей, отримає вал кард на виступ у кваліфікації традиційного міжнародного професійного турніру (Україна молода. №135 (4962). 20 жовтня 2015).

Велику групу варваризмів становлять транскрибовані мовні одиниці, у яких звуковий склад іншомовних слів точно відтворений українськими літерами. Здебільшого вони позначають відомі слова з інших мов: звертання

(сер), крилаті вислови (лямур, тужур) та інші (велкам, гоу хоум, спікай, гут): «Франція – країна лямура, тужура і шершеляфама! Тут найкоротше у світі освідчення в коханні» (Експрес. №76 (83339). 8-15 жовтня 2015).

4. Екзотизми – слова для позначення екзотичних, незвичайних реалій, для яких у мові немає назв [3]. Йодль (нім.) – жанр народних пісень альпійських горців, а також манера, в якій пісні цього жанру виконуються – фальцет з використанням дуже високих регістрів звуку. Агреже (фр.) – вчений ступінь у Франції, що дає право викладати в ліцеях і в університетах. Сунна (ар.) – священний мусульманський переказ, що містить розповідь про Мухаммеда, а також його висловлювання; вважається додатком до Корану. Тараф (рум.) – румунський і молдавський народний оркестр, зазвичай складається зі скрипки, кобзи, цимбалів, віолончелі, флуєра та бубна. В Національному палаці мистецтв «Україна» відбудеться концерт циганського ансамблю «Тараф де Хайдукс».

Висновок. Ставлення до іншомовних слів завжди зумовлене конкретними історичними обставинами. Небажаним є надмірне використання запозичень, а також намагання очистити мову від іншомовних слів. Суспільна практика людей, історичний розвиток мови відбирають із запозичених слів необхідні, відкидаючи зайві, тобто ті, які позначають поняття, що вже мають у мові цілком прийнятне вираження. Отже, лексика іншомовного походження, коли нею користуватися без зловживань і переключень, є одним із засобів збагачення словникового складу мови.

Література

1. Архипенко Л. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.) / Л. Архипенко. – Х., 2005. – 280 с.
2. Стишов О. А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 288 с.
3. Пономарів О.Д. Сучасна українська мова / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 2001.– 391 с.

Лук'яненко А.О.

Національний університет харчових технологій

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її до Європейського та світового простору, зумовлюють розглядати іноземну мову як важливий засіб міжкультурного спілкування.

Стрімкий розвиток ринкових відносин призвів до тісних і глибоких контактів вітчизняного бізнесу з іноземними партнерами. Зросла потреба у фахівцях з міжмовної і міжкультурної комунікації, які володіють професійно-орієнтованими мовними знаннями і вміннями, а також здатні ефективно працювати з діловими партнерами при укладанні контрактів, організації виставок, ярмарків, налагодженні культурних зв'язків.

Тому, основними завданнями викладачів кафедри Ділової іноземної мови та міжнародних відносин є не тільки оптимізація викладання англійської мови відповідно до сучасних вимог навчання з широким використанням новітніх педагогічних технологій, але й формування розвиненої, соціально-активної особистості, яка долучається до загальнолюдських цінностей і досягнень світової культури.

Викладачами кафедри здійснюється гуманітарна підготовка студентів відповідно до основних напрямків державної освітньої політики, згідно з якими сучасний фахівець – це широко освічена висококультурна людина, професіонал, патріот.

З метою національно-патріотичного виховання студентів НУХТ, викладачі кафедри включають до своїх планів-конспектів занять з англійської мови елементи дослідження особливостей української традиційної культури, які і сприяють вихованню на національній основі всебічно розвиненої особистості громадянина України.

Впродовж вивчення змістового модуля "Ukraine" студентам пропонується вивчення не тільки географічного положення та клімату України, економіки та індустрії, але й вивчення традицій і звичаїв українського народу, порівняльної характеристики національного одягу різних регіонів України.

Особлива увага на заняттях англійської мови приділяється рольовим іграм, як активним формам роботи, які є моделлю іншомовного спілкування. Їх використання дозволяє викладачам оптимально поєднувати групові, парні та індивідуальні форми роботи. Вони сприяють посиленню комунікативної спрямованості навчання та розвитку всебічних інтересів студентів.

Оволодіння комунікативною і міжкультурною компетенцією неможливе без практики спілкування, і тому викладачами кафедри успішно використовуються Інтернет-ресурси на заняттях іноземної мови. Віртуальне середовище Інтернет дозволяє вийти за тимчасові і просторові рамки, надаючи

її користувачам можливість автентичного спілкування з реальними співрозмовниками на актуальні для обох сторін теми.

Проте, Інтернет – це лише допоміжний технічний засіб навчання, і для досягнення оптимальних результатів викладачі кафедри грамотно інтегрують його використання в процесі занять іноземної мови.

Застосовуючи новітні інформаційні технології, нами були розроблені творчі завдання, за допомогою яких з'явилася можливість активно залучати студентську молодь до поглибленого вивчення культури та мистецтва українців і, разом з тим, звертати їхню увагу на порівняльне вивчення національних культур народів світу.

Література

1. Бабинская П. Практический курс методики преподавания иностранных языков / П. Бабинская – Минск : ТетраСистемс, 2003.
2. Білас Л.М. Виховання національної свідомості старшокласників у процесі вивчення іноземної мови./Автореф. дис.канд. пед. наук. – К., 2005. – 21с.
3. Polupan A. P., Polupan V. L., Makhova A. V. Ukraine: a cultural reader. – Kharkiv: Academy, 1997.– 248p. – (Units 32, 36).
4. Виробничі функції, типові задачі діяльності та вміння учителя іноземної мови (спеціаліста) /Колектив авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 96с. «Бібліотечка журналу «Іноземні мови», вип.4/99.
5. Грушевський М. На порозі нової України. Нью-Йорк-Львів-Київ-Торонто-Мюнхен, 1992.
6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти, 2001.
7. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. /Колектив авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 327 с.
8. Морська Л. Теорія та практика методики навчання англійської мови / Л. Морська. – Тернопіль : Астон, 2003.
9. Ніколаєва С. Концепція підготовки вчителя іноземної мови / С.Ніколаєва // ІМ. – 1995. – № 3-4. – С. 5-11.
10. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори. В 5-ти т. – Т. 3. – К.: Рад. шк., 1976.
11. Ушинський К. Д. Про народність у громадянському вихованні // Вибрані твори: В 2-х т. – Т. 1. – К., 1983.

ЗМІСТ

Вітальне слово	4
Секція 1. Національна ідентифікація як цінність сучасної української студентської молоді	6
Левицька Н.М. Патріотизм у системі цінностей студентської молоді Національного університету харчових технологій	6
Петренко І.М. Вплив гуманітарних дисциплін у вищій школі на формування національної свідомості студентської молоді	10
Буравченкова С.Б. Центральна Азія та Закавказзя – розподіл радянської військово-технічної спадщини (зادля професійної та широкої освіти студентської молоді)	15
Сімахіна Г.О., Науменко Н.В. Валеологічна складова в системі гуманітарного виховання студентів ВНЗ	17
Хоружий Г.Ф. Розвиток ідентичності як ключова проблема виховання студентської молоді	21
Береговий С.І. Роль національної ідентифікації у патріотичному вихованні студентів НУХТ. Із досвіду кафедри українознавства	26
Кобилянський Є.Е. Проблеми гуманітарної освіти у формуванні ціннісних орієнтирів сучасної молоді.....	28
Бабушка Л.Д. Гуманістично облагороджувальна роль культури	30
Саракун Л.П. Космополітизм як феномен сучасного культурного розвитку.....	32
Силка О.З., Синявська Л.І. Музей соціальної історії Наддніпрянської України ХІХ–ХХ ст. як складова організації навчально-виховного процесу у Черкаському національному університеті імені Б. Хмельницького	35
Силка О.З., Глущенко І. Сімейні архіви – першоджерела для вивчення історії держави	39
Коцюбанська О.О. Боротьба з міфотворчістю як одна із складових гуманітарно-патріотичного виховання студентської молоді	41
Пивоваренко О.А. Дослідження усної історії як інструмент виховної, патріотичної та наукової роботи	44
Карпович І.В., Баглюк С.В. Важливість виховання студентської молоді в дусі національної свідомості.....	48

Гавриленко Н.І. Національно-патріотичне виховання студентської молоді	50
Грінченко Л.Я. Національно-патріотичне виховання у роботі викладача суспільних дисциплін	55
Межова О.В. Виховання студентської молоді в дусі патріотизму і національної свідомості	59
Сторожик І.І. Важливість виховання етнічної ідентичності	64
Приблуда Л.М., Пінчук В. Динаміка ціннісних орієнтацій сучасної української молоді.....	67
Васильєва Д.О. Інтерактивні методи навчання у викладанні історії української культури (англомовний проект).....	69
Самко О.В. Дослідження історії харчової промисловості України після Другої світової війни у системі патріотичного виховання студентської молоді	72
Чикезов В.М. Місце патріотичного виховання у роботі студентської ради НУХТ	74
 Секція 2. Молодь і сучасні трансформації політичного простору	 76
Пилипенко О.Є. Заходи Уряду України щодо вдосконалення національно-патріотичного виховання студентської молоді в умовах військово-політичного конфлікту на Сході України	76
Перегуда Є.В. Молодь в умовах зміни поколінь політичних еліт в Україні	82
Коцур В.В. «Гібридні» війни як феномен ХХІ ст.	85
Казаков О.О. Політичні орієнтації сучасної молоді в Україні	89
Місержи С.Д. До пошуку компонентів політичної ідентичності студентської молоді	92
Савченко І.А., Зінкевич С.Г. Особливості територіальної організації політичного простору регіону обласного рівня	95
Семко В.Л. Національна ідентичність студентської молоді в контексті сучасних етнополітичних реалій України	100
Чеканов В.Ю. Функції теорії міжнародних відносин в контексті гуманітарного виховання молоді.....	105
Стешенко Л.І., Стешенко О.М., Ройко О.Ю. Геополітичні реалії. Молодь вибирає Україну	108
Курас А.І. Військово-технічний потенціал Центральної Азії та Закавказзя – радянська спадщина (задля професійної та широкої освіти студентської молоді).....	113
Щеглова А.О. Роль молоді в контексті геополітичних змін	115

Гайворонська Н.А. Роль молоді в політичних змінах України	117
Секція 3. Мова як чинник самоусвідомлення студентів у сучасних умовах	121
Науменко Н.В. Становлення україноцентричного світогляду студента на матеріалі художньої літератури	121
Cherednichenko G. The Importance of Language Skills within Europe.....	126
Савойська С.В. Роль мовної політики у вихованні української молоді ...	129
Векуа О.В. Художній світ Ю. Мушкетика в історіософській проекції	134
Яременко С.А. Етносвідомість у світлі контрастивної лінгвістики (на матеріалі назв страв)	138
Денисюк С.П. Актуальні аспекти спадщини Юрія Шевельова	141
Яненко Л.П., Юрчук Л.В. Багатовекторність виховання вимагає високої компетенції студентів	146
Bozhok N.O. The Psychological Analysis of Self-esteem in Adolescence	148
Shapran L.Y. Proficiency in Language for Specific Purposes as Important Component of Social Self-Consciousness of Students	151
Власенко Л.В. Система вправ для розвитку вмінь аудіювання як виду мовленнєвої діяльності	154
Кияшко О.В. Мови як інструмент для самоствердження в сучасному світі	157
Кавара В.В. Особливості утворення неологізмів у комп'ютерній підмові	159
Ковальчук О.П. Особливості соціалізації дитини у повісті А. Дімарова «На коні й під конем»	164
Підтілок І.С. Ритуал дарування як елемент сучасного ділового спілкування	168
Пономаренко К.В. Лексика у рекламі як засіб впливу та маніпуляції	172
Андрусь Т.В. Вивчення іноземної мови методом «learning by doing» у рамках імітаційних навчальних фірм	176
Березовська О.В. Розвиток соціокультурної компетенції при вивченні іноземної мови як засіб виховання студентів	180
Приблуда Л.М. Удосконалення мовленнєвої компетенції студентів НУХТ на заняттях із української мови (за професійним спрямуванням)	185
Приблуда Л.М., Дон Є. Мовна політика в Україні на сучасному етапі	187
Марєга Ю.А. Формування національної самосвідомості при викладанні української мови як основа гуманітарного та патріотичного виховання студентської молоді.....	189
Ройко О.Ю., Стешенко Л.І., Стешенко О.М., Ройко О.О. Проблеми україномовної локалізації програмного забезпечення	192

Ступінь В.М. Національна ідентичність сучасної молоді у дзеркалі мовної проблеми	194
Устименко О.Я. Важливість володіння мовами для працівника готельно-ресторанної сфери	197
Шпякіна А.І., Яременко С.А. Іншомовна лексика в сучасній українській періодиці	199
Лук'яненко А.О. Національно-патріотичне виховання студентів ВНЗ на заняттях англійської мови.....	202
Зміст	204